

Ne samo z besedami, tudi z dejanji

Jugoslovanska mladina je 25. maja praznovala brez svojega največjega prijatelja, tovariša Tita. Toda v mladih je ostala zavest, da jim je Tito zaupal, in vedo, da se temu zaupanju ne smejo izneveriti. Čutijo odgovornost, da z učenjem, delom, poštenostjo in stalno pripravljenostjo stopijo na branike vseh pridobitev revolucije in poveljnih socialistične izgradnje naše domovine ter tako izpolnijo dolg do Tita. Ne samo z besedami, dokazati morajo z dejanji. Pokazati morajo, da je zveza socialistične mladine res frontna organizacija, prežeta z močjo, da ideje tudi uresničuje, da stopa na čelu mladih, napredno mislečih ljudi, da v njej mladina najde odgovor na številna vprašanja, ki zahtevajo skupen boj za lepšo prihodnost.

Skozi tisoče mladih rok po vsej domovini je potovala štafeta mladosti – simbol miru, bratstva in enotnosti vseh naših narodov in narodnosti, kot odraz tistega, kar je na mlado njivo posejal tovariš Tito, kar je raslo in se krepilo pod njegovim vodstvom. Mladi ne bodo dopustili, da bi se čvrsta veriga pretrgala, da bi izpadel katerikoli od njenih členkov, zato iz odprtih grl tudi letos ob svojem prazniku poudarjajo: »Mi smo Titovi, Tito je naš!« kot opozorilo vsem tistim vrstnikom, ki so postali sredstvo v rokah sovražnih nacionalističnih sil.

Tudi sporočilo letošnje štafete mladosti jasno kaže, da je

tista neposredna in najbolj intimna vez, ki se je spletla med mladimi in Titom, še živa in bo taka ostala:

»Štafeta mladosti je izraz neizmerne ljubezni mladine do osebnosti in dela tovariša Tita in odločenosti mlade samoupravne socialistične Jugoslavije, vseh njenih delovnih ljudi in državljanov, njenih pionirjev in armade, da gredo naprej po Titovi poti, gre iz roke v roke, iz tisočih in v tisoče rok jugoslovanske mladine, v imenu katerih govorim.

Medtem ko hodi po poti bratstva in enotnosti, po poti naše skupnosti, jo pričakujemo odprtih src, jo pričakujemo in pospremljamo s sporočili odločenosti in pripravljenosti braniti vse, kar smo dosegli s Titom, ob njem in po Titu, da gradimo boljši in srečnejši jutri.

Štafeta mladosti ostaja simbol naše nerazdružljive skupnosti, odločenosti, da nadaljujemo Titovo delo, da hodimo po svoji poti, po poti naše revolucije in naše prihodnosti.

Mladina Jugoslavije, otroci Jugoslavije in prihodnje generacije bodo vedele, da pobrateni in združeni dograjujejo svoj srečnejši čas, tako kot sta ga Tito in partija, kot so si ga zamislili in ustvarjali v Titovi Jugoslaviji.

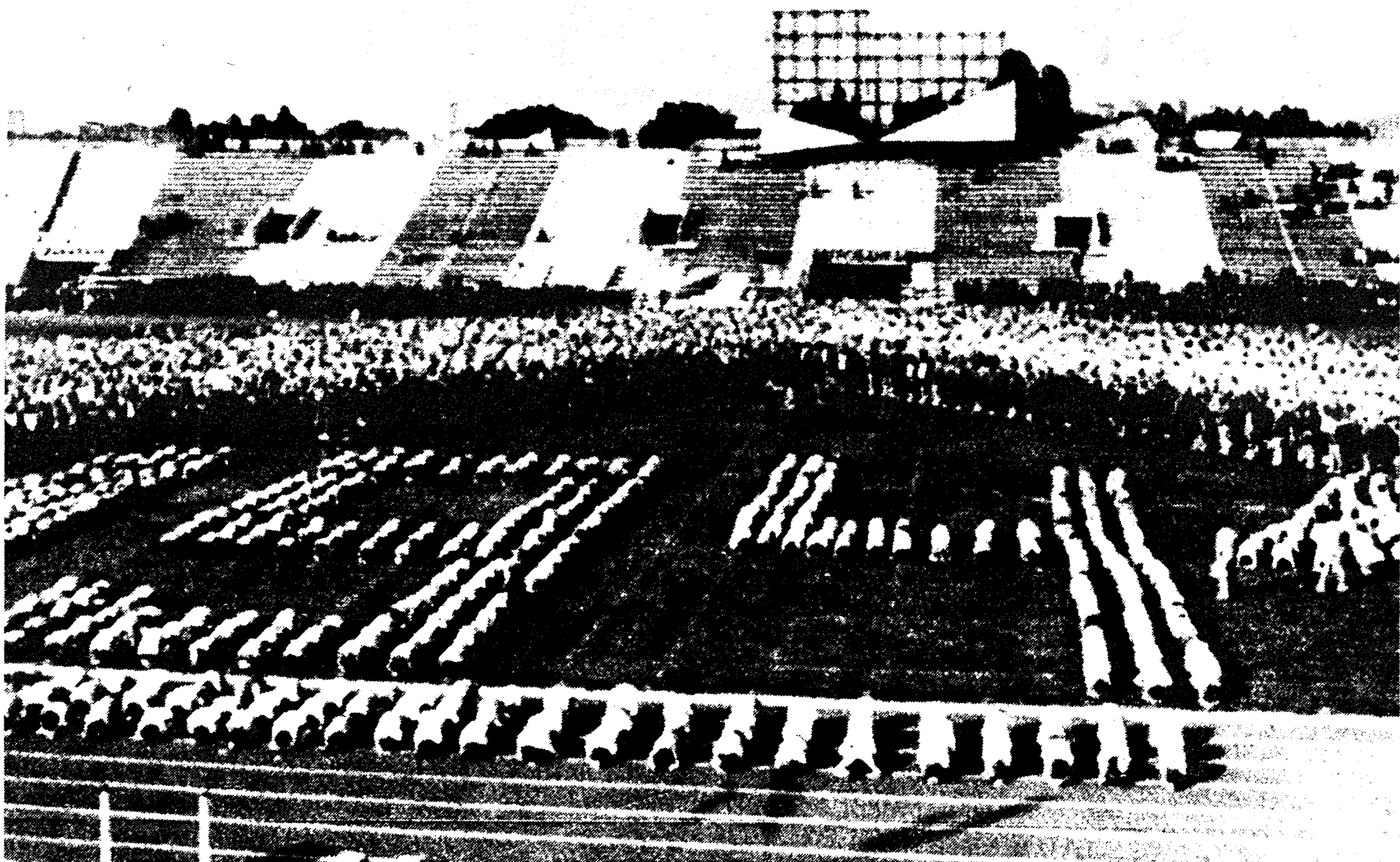
Ponosni smo, ker smo rasli ob Titu in ker se bo to obdobje po njem pomnilo in prepoznavalo.

Živa Drole

Št. 21

28. maja 1981

Leto XIX

Štafeta mladosti je po svoji dolgi poti skozi številne kraje naše domovine, kjer so jo pozdravili mladi in starejši, prispela 25. maja na svoj cilj, na stadion JLA v Beogradu, kjer so ji na zaključni slovesnosti mladi s pesmijo in plesom še poslednjič letos izkazali spoštovanje, njej in njenemu izročilu, preden jo je mladi strojni ključavničar Ivan Ižak iz Beočina izročil predsedniku ZSMJ Miodragu Vukoviću. Tudi letošnja štafeta je našla mesto med vsemi ostalimi v muzeju 25. maj v Beogradu, kamor jo je po manifestaciji prenesla delegacija ZSMJ.

Dan mladosti pod geslom: tudi po Titu - Tito

Ne samo v Beogradu, lahko rečemo, da ni kraja v Jugoslaviji, ki ne bi proslavil dneva mladosti, in tudi čez jugoslovanske meje je seglo praznično vzdušje. Srečanje z borci, razstave, otvoritve, obiski zgodovinskih spomenikov NOB, sprejem pionirjev med mladince, vse je potekalo v smislu nadaljevanja dela, ki ga je začel naš vrhovni komandant, naš tovariš Tito.

V sarajevski vojašnici Maršal Tito so tega dne odkrili spomenik Titu, spomenik, namenjen vsem ljudem,

ki so jim pri srcu svoboda, bratstvo in enotnost. V dolini herojev, na Sutjeski, je bilo med tisoči mladinci in mladink tudi 1200 srednješolcev iz Goražda, ki so prišli sem, da se poklonijo spominu na borce, padle v 5. sovražni ofenzivi. V Mostarju so v počastitev dneva mladosti odprli novo Energoinvestovo elektrolizo aluminija, ki pomeni veliko delovno zmago kolektiva. V Sremski Mitroviči se je začelo prvo srečanje pionirjev samoupravljalcev. V Vojvodini sta izšli dve knjigi, posvečeni mladini in SKOJ. V Prištini so v mladinskem

domu »Boro in Ramiz« pripravili prireditve Pesem mladosti 81. V Makedoniji je bila osrednja slovesnost v domu JLA v Skopju.

Na Koroškem so bili mladi teritorialci dva dni na pohodu po poteh revolucije, v Dravogradu so pripravili telovadno akademijo, številne prireditve so se vrstile v ptujski, ormoški in bistriški občini. V Mariboru so osrednjo prireditev pripravili v vojašnici Franca Rozmana-Staneta, v Novem mestu so bili mladi gostje vojakov v vojašnici Milana Majcna, v

Semedeli so novo osnovno šolo poimenovali po revolucionarju Antonu Ukmarmu, nadvse slovenso je bilo v Idriji, kjer so poleg izrednega kulturnega programa, ki je navdušil gledalce, organizirali tudi štafetni tek po ulicah, v Kočevju so v Šeškovem domu sprejeli v mladinsko organizacijo kar 180 pionirjev.

Še in še bi lahko naštevali prireditve pri nas, ne smemo pa pozabiti, da tudi Jugoslovani, ki so na začasnem delu v tujini, niso šli mimo praznika mladosti, ki jih spominja na dom.

Tudi v soseski S-8 nimajo razumevanja za delo mladih

Na obrobju starega mestnega jedra v Slovenjgradcu je v zadnjih šestih letih zrastle mestna četrt stanovanjskih blokov in posameznih hiš. V to novonastajajočo tvorbo se je vselilo zelo veliko mladih - učencev. Že prvi sestanek vseh mladih, na katerem so ugotavljali utrip mladine, je pokazal resnično pripravljenost velikega števila mladih, da je treba njihovo delo v naši soseski usmeriti v mladinsko organizacijo. Še več: mladi si morajo organizirati svoje delo tako, da bodo zadovoljni sami, pa tudi širša družbena skupnost.

Prav gotovo se pri začetkih pozna neizkušenost; mogoče so načrti dela preobsežni, vendar se ne ustrašijo. Svoje aktivnosti so zelo razvejali in si naložili naloge za skoraj vse družbene aktivnosti. Posebno skrb bodo namenili aktivnemu vključevanju mladih v delo krajevnih samouprav, saj si bodo le na ta način pripravljali boljši in uspešnejši jutri.

Žal pa so že po prvih dneh dela osnovne organizacije ZSMS pred težavami, saj se srečujejo s problemom svojih stalnih prostorov, kjer bi razvijali svojo aktivnost. V kletnih prostorih stanovanjskih blokov je deset in še več praznih prostorov, ki bi jih bilo potrebno z majhnimi popravili preurediti. Ti prostori bi služili tako mladim kot tudi stanovalcem za razvijanje hišne samouprave - pa... ni razumevanja - kot da so kak razbijaški klub! Verjetno bo potrebna pomoč hišnih svetov pa tudi krajevnih organizacij SZDL.

Med bloki ob bivšem pokopališču je velika planjava, ki je bila v zadnjem letu zapuščena, zato so sklenili, da z delovnimi akcijami zgradijo med bloki improvizirano športno igrišče za male športe, če bi priskočila na pomoč še občinska samoupravna interesna skupnost za telesno kulturo in mogoče še kdo. Ugotavljajo, da so tudi predšolski otroci ujeti med zidove stanovanjskih blokov, saj jih preganjajo na vseh zelenicah in drugih travnatih površinah.

ADOLF ANKON
Slovenj Gradec

Skojevski tečaj, 8. in ne 7.

Odmev na Spominska knjiga s posvetili v partizanskem grobu, 5. št. TV-15 in »Želim, da bi se sestali vsi preživeli udeleženci skojevskega tečaja«, 12. št. TV-15

V prispevkih »Spominska knjiga s posvetili v partizanskem grobu« sem zasledil nekatere netočnosti in nejasnosti, zato bi rad podal nekatere točne podatke.

1. Višji skojevski tečaj, o katerem govori prispevek, je bil po vrsti 8. in ne 7., kot je navedeno.

2. Franc Bajc (Jože) je pravilno Leon BAJC (Jože), Ljubljana; to sem jaz.

3. Jože Lobič (ali Pobič) je pravilno Jože ROBIČ.

4. Tečaja se nas je udeležilo 28 tečajnikov, kot je razvidno iz originalnega seznama in ocen udeležencev 8. kurza skojevske šole, in ne 18., kot je navedel Ivo Bernard.

Hranim tudi spominsko knjigo s tega skojevskega tečaja, v kateri imam posvetila skojevcev in skojev, med njimi tudi od padlega Alojza Podobnika-Svejka.

Z veseljem podpiram predlog Bernarda iz Ljubljane, ki je predlagal srečanje vseh tečajnikov tega skojevskega tečaja, kar bi bilo dejansko prijetno doživetje po toliko letih.

Tudi jaz mislim, da lahko TV-15 pripomore že z objavo oglasa ali notice, naj se vsi tečajniki 8. skojevskega tečaja prijavijo na srečanje. Poprje pa se je potrebno dogovoriti, kdo bo zbiral te podatke.

Prilagam seznam tečajnikov:

1. Artač Ivan-Astran, roj. 8. 11. 1926 v Notranjih Goricah.
2. Adamič Ivan, roj. 24. 11. 1925, Sodražica
3. Bajc Leon-Jože, roj. 17. 10. 1924, Ljubljana
4. Bernard Ivo, roj. 3. 5. 1925, Poljčane
5. Badalič Stana-Lina, roj. 4. 5. 1921, Gorica
6. Frank Jožica-Branka, roj. 16. 11. 1927, Celje
7. Faganel Stane, roj. 20. 7. 1927, Miren
8. Gregorič Micka, roj. 3. 8. 1921, Vrhnika
9. Porenta Ivan, roj. 28. 1. 1928, Škofja Loka
10. Pajk Alojz, roj. 25. 3. 1924, S. Marjeta
11. Plesničar Franc, roj. 1. 12. 1926 v Trnovem
12. Podobnik Alojz-Svejk, roj. 28. 10. 1923 v Ljubljani
13. Robič Jože, roj. 18. 10. 1926 v Metliki
14. Strle Zofka, roj. 17. 5. 1927 v Markovcu
15. Strcaj Božo-Tone, roj. 7. 9. 1924 v Trstu
16. Šostarič Alojz-Peter, roj. 22. 5. 1923 v Veržju pri Ljutomeru
17. Šoštar Cveta-Vanda, roj. 21. 9. 1929 v Ljubljani
18. Štefanič Draga, roj. v Ljubljani
19. Gartne Elica-Vanda, roj. 19. 11. 1924, Podlonk
20. Hočevnar Olga, roj. 21. 6. 1926 v V. Laščah
21. Jelen Berta, roj. 8. 9. 1924, Opatje Selo
22. Klemenc Pavla-Vida, roj. 25. 4. 1926, Nev-lje
23. Knific Milena, roj. 1. 9. 1925, Ruše
24. Mrože Ljuba-Tatjana, roj. 11. 6. 1926, Lobnik
25. Mihelič Jože, roj. 4. 6. 1926, Ogulin
26. Petrič Tone, roj. 26. 6. 1923, Bojanja vas
27. Pahor Stanko, roj. 1. 9. 1923, Kostanje-vica
28. Možek Marija, roj. 19. 11. 1926, Podbrežje

Nihče ne sme biti pozabljen

Odbor 11. SNOUB Miloša Zidanška je razvil med svojimi borci široko aktivnost, vse z namenom, da bi se borci še bolj vključili v družbeno življenje svoje okolice, da bi bil njihov delež pri razreševanju problemov današnjega časa še večji in da bi z vplivom na mladi rod razvijali revolucionarne tradicije NOB. Zadnje čase pa se je odbor lotil posebne akcije, ki je med borci povzročila velik in pozitiven odmev. Želeli smo dobiti pregled odlikovanj, ki so jih prejeli posamezni borci za svoje zasluge v NOB in v povojni izgradnji.

Vsi borci 11. SNOUB se prejeli poseben vprašalnik. Od 400 se jih je odzvalo na anketo

286. Rezultati ankete so prav zanimivi, zato jih želimo prikazati in na kratko komentirati tudi v našem glasilu TV-15.

od 286 borcev jih 44 nima nobenega odlikovanja

- 58 borcev ima po 1 odlikovanje
- 64 borcev ima po 2 odlikovanja
- 136 borcev ima po 3-4 odlikovanja
- 18 borcev ima po 5 odlikovanj
- 9 borcev ima po 6 odlikovanj
- 5 borcev ima po 7 odlikovanj
- 2 borca imata po 8 odlikovanj

V tem pregledu ni všteta večina bivšega komandnega kadra, ki imajo po več kot 8 odlikovanj. Zanimivo je vedeti, da je 150 borcev prejelo medaljo za hrabrost, 87 borcev red hrabrosti, 120 borcev medaljo zasluge za narod in 12 borcev red partizanske zvezde. To so seveda le tista odlikovanja, ki so bila borcem podeljena za zasluge v vojni.

Razveseljivo je, da je kar 70 odstotkov borcev 11. SNOUB prejelo razna odlikovanja za zasluge tudi po vojni. To kaže, da je večina borcev družbeno aktivnih tudi v povojni graditvi in razvijanju samoupravnih odnosov.

Statistika povprečij in zbirnikov sicer mnogo pove, ne pokaže pa konkretnega človeka. Zato je odbor posebej poiskal stike s tistimi posamezniki (44), ki niso prejeli nobenega odlikovanja. Med njimi sta bila tudi dva bivša komandirja čete in 5 vodnikov oziroma politdelegatov.

In še splošna ugotovitev:

Zaslužena odlikovanja so dosledno prejeli predvsem tisti borci, ki so po osvoboditvi ostali v JLA in ki so bili po vojni zaradi svoje družbene aktivnosti bolj vidni.

Številni borci, ki po osvoboditvi niso bili širše družbeno aktivni, tudi ustreznih odlikovanj za zasluge v NOB niso prejeli. Večinoma so to kmetje, ki so se po osvoboditvi vrnili na svoje kmetije, pa tudi delavci, ki v svojem poklicnem delu niso posebej napredovali. Na takšne - nekateri se niso »silili v ospredje« - so pogosto pozabljali tudi njihovi soborci ali celo organizacije ZZB.

Da bi začeto akcijo speljali do konca, je odbor 11. SNOUB nabavil trakove za ustrezna odlikovanja in jih brezplačno razdelil vsem borcem. Mogoče bo s tem le doseženo, da bodo naši borci pripeli svoja odlikovanja (trakove) na raznih partizanskih srečanjih in proslavah. V zadnjem času se namreč obnašamo tako, kot da bi nam bilo nerodno nositi simbole hrabrosti in zaslug v revoluciji.

Skupaj z občinskimi odbori ZZB so bili izdelani predlogi za odlikovanja za 30 borcev (od 44), ki doslej niso prejeli nobenih priznanj za zasluge v NOB.

Upamo in pričakujemo, da bodo ti predlogi ugodno rešeni, da popravimo zamujeno ali mogoče pozabljeno.

Odbor 11. SNOUB
Miloša Zidanška

Poročilo

O ŽREBANJU DOBITKOV LOTERIJE ODBORA JUBILEJNEGA 25. POHODA PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE, KI JE BILO 19. MAJA 1981 V LJUBLJANI

številka	dobitek din	številka	dobitek din
10580	4.000	315	500
61	100	53385	3.000
501	400	130435	30.000
112531	150.000		
		956	300
82	100		
252	200	747	300
322	500	8867	1.000
5362	1.000	8247	1.000
01452	2.000	50647	4.000
62532	2.000	19547	5.000
012912	20.000	193127	10.000
092842	100.000	081067	10.000
483	200	180368	10.000
9823	1.000	116358	50.000
01683	5.000		
117893	10.000	449	200
		119	400
234	200	23769	3.000
5984	1.000		
3364	1.000		
155664	10.000		

Dobitke izplačuje odbor za pohod Po poteh partizanske Ljubljane, Ljubljana, Gregorčičeva 15, na podlagi uradne žrebne liste, vsak dan, razen sobote in nedelje, od 8. do 13. ure.

Dobitke do 500 din izplačuje odbor brez odbitka, dobitke nad 500 din pa po predhodnem plačilu davka od iger na srečo, ki ga dobitnik plača na občini svojega bivališča in odbitka 0,8 odstotka za Črno goro.

Dobitniki zunaj Ljubljane lahko pošljejo srečke v izplačilo, s priporočenim pismom. Izplačilo dobitkov zastara v 60 dneh od dne javne objave poročila o žrebanju.

Komisija za loterijo
Odbora za pohod
Po poteh partizanske Ljubljane

Evropa - vse manj dela za mlade roke

»Smo pred tem, da bo mladina pretrgala z ustaljenim redom«. Tako pravijo, je dejal zahodnonemški kancler Schmidt. Njegov politični in idejni nasprotnik Strauss pa naj bi k temu dodal: Tu je začetek navačenja za terorizem. Oba sta imela v mislih mladinsko brezposelnost, kot enega izmed najbolj značilnih in hkrati najbolj zaskrbljujočih pojavov v sodobni visoko razviti industrijski družbi kapitalističnega sveta.

Nekateri statistični podatki o nezadrži rasti mladinske brezposelnosti so še dosti bolj zgovorni kot pa besede politikov in državnikov. Takole govore podatki statistikov:

V Belgiji znaša stopnja brezposelnosti - vsi podatki veljajo za leto 1979 - 8,8 odstotka, toda delež mladih delavcev, ki zamenjajo prvo delo, znaša v skupnem številu brezposelnih kar 20 odstotkov. Na Danskem je ta delež mladine nižji, znaša samo 9 odstotkov, še nižji je v Zahodni Nemčiji, samo 4 odstotke, vseh brezposelnih je bilo v tej deželi leta 1979 samo 3,4, se pravi najmanj v vsej zahodni Evropi, če ne upoštevamo Luksemburga, kjer je brez posla komaj 0,7 odstotka prebivalcev, med njimi pa sta 2 odstotka mladih. Povsem drugačno podoba daje stanje v drugih, manj industrijsko močnih državah, kot so Irska, Italija pa tudi Francija in Velika Britanija. V Franciji kar 16 odstotkov mladih ljudi zamenjajo delo, v Veliki Britaniji 9 odstotkov, prav toliko na Irskem, v Italiji pa je med vsemi brezposelnimi, ki sestavljajo 7,6 odstotka vseh za delo sposobnih ljudi, kar 19 odstotkov mladih, skoraj vsak peti brezposelni je mladenič oziroma mladenka. Celotna zahodnoevropska gospodarska skupnost je imela pred dvema letoma 5,6-odstotno brezposelnost, od tega je bilo kar 11 odstotkov mladih ljudi. Število brezposelnih je v državah zahodnoevropske gospodarske skupnosti lanske leto naraslo na osem in pol milijona ljudi, polovica od teh, se pravi več kot štiri milijone, je mladih. Največ nezaposlene mladine imajo Italija, Francija in Velika Britanija.

Zahodnoevropske vlade se zavedajo, kakšno socialno napetost lahko povzroči tako stanje, ko vse več mladih

ljudi, ki prihajajo iz najrazličnejših šol, stoji pred nerazrešljivim vprašanjem, kje in kako do dela. Celotni gospodarski sistem z vsem nenehnim tehnološkim spopolnjevanjem proizvodnje, računalništvom in podobno, kot da dejansko povsem zapira sleherne možnosti zaposlovanja mladih. Trenutno posamezne vlade zahodne Evrope skušajo reševati ta kočljivi problem s široko zasnovano politiko podpore brezposelnim. Kot značilen primer omenjajo Belgijo. Tam država vsakemu mladeniču ali mladenki, ki končata ustrezno šolanje in išče delo, pa ga ne dobijo, zagotavlja pravico do denarne podpore za čas brezposelnosti. Tako dobi absolvent strokovne šole podporo, ki zneso v našem denarju okoli 12.000 novih dinarjev, absolvent visoke šole pa nekaj nad 20.000 novih dinarjev. V Bruslju stane srednja najemnina za skromno stanovanje okrog 3.900 dinarjev, prav toliko znašajo približno mesečni izdatki za hrano. Ta podpora velja dve leti, tretje leto pa se zniža za 20 odstotkov in je potem vse nižja. Tako socialna politika res mogoče ublaži oziroma odvrne mladinski revolt, toda negativne posledice so nedvomne: nekajletna »plačana« brezposelnost se kaj lahko spremeni v »kronično brezdelnost«. Hkrati pa nastaja povsem nov politični problem, ki ga že čutijo nekatere zahodne dežele, ko se skušajo s takim sistemom podpor brezposelnim mladini izogniti socialnim nemirom - vse bolj postaja tako vzdrževana mladina posebne vrste politično breme, ko se med zaposlenimi - ti namreč dajejo občutna sredstva za podporo brezposelnim - krepi mržnja proti mladim, ki da žive kot troji od dela zaposlenih delavcev. Tako se počasi pogloblja prepada in spor med generacijami, ko mladi spet po svoje vračajo udarce napadov starejših. Hkrati se negativne posledice takega stanja kažejo tudi v odnosih znotraj družin, ko le-ta od države podpirani mladi član družine postaja primer zavrnjene kariere in zavoženega, brezkoristnega življenja.

Nekateri raziskovalci političnih razmer v posameznih deželah zahodne Evrope ugotavljajo, da velik del take od države vzdrževane mladine kaj rado in pogosto postane plen desničarskih sil.

Drago Košmrlj

Kaj storiti z amortizacijo?

Izrabljena osnovna sredstva je treba zamenjati. Kupiti je treba nove stroje, saj sicer ni mogoče v korak z napredkom v svetu.

To je sicer jasno, kljub temu pa se pri nas tega nismo dovolj zavedali. Strokovnjaki, ki jih je pozval zvezni izvršni svet, so ugotovili, da amortizacija zaostaja za naglo naraščajočimi materialnimi stroški, in da denar, ki nam je ta čas na voljo za obnovo zastarele opreme, nikakor ne zadošča. Zdaj naj bi tako rekoč čez noč to stanje spremenili. Sprejeli naj bi zakon, v katerem bi predpisali nove stopnje amortizacije, ki bi se od sedanjih močno razlikovale. Trdijo, da bi morale biti višje kar za celih 42 odstotkov. Amortizacija naj bi najbolj poskočila pri objektih cestnega gospodarstva. Avtorji menijo, da bi jo veljalo pri posameznih objektih dvigniti tudi do 200 odstotkov. Zatrjujejo, da je sedanja stopnja nesprejemljiva, saj ne zadošča niti za najnujnejšo obnovo cest.

Dokajšnje povečanje amortizacije načrtujejo pri oprehi. To naj bi veljalo zlasti za stroje in naprave, ki jih danes uporabljajo v elektro in kemični industriji. Za več kot 50 odstotkov naj bi amortizacijo dvignili tudi v lesno-predelovalni, tekstilni in živilski industriji.

Povsem razumljivo je, da ni dovolj določiti samo nove stopnje amortizacije, ampak da je treba hkrati zagotoviti za to tudi potreben denar. Tu pa se - vsaj za sedaj - krepko zatika. Ta čas sicer še nihče natančno ne ve, koliko bi nas sprejetje zakona o amortizaciji veljalo, saj je težko določiti nabavne vrednosti novih osnovnih sredstev, ki naj bi jih kupili, vseeno pa menijo, da bi bilo potrebnih vsaj 50 milijard.

Ni treba posebej poudariti, da bi se za toliko pač zmanjšal dohodek temeljnih in drugih organizacij združenega dela. Toda ali si v tem trenutku tak ukrep lahko privoščimo? Če bi ga sprejeli, bi številne organizacije združenega dela, ki poslujejo na robu donosnosti, in tiste, ki »proizvajajo« izgubo, zašle v izredno hudo stisko, iz katere bi se težko skopale.

O tem ni nikakršnega dvoma. Zgodilo pa se ne bi samo to. Povsem jasno je, a bi se srečali tudi z novim valom dvigovanja cen, saj bi vsakdo hotel nova bremena prevladati na ramena drugih. Cene že sedaj le stežka brzdamo, po

izdatnejšem povečanju amortizacije pa bi jih gotovo še težje.

Sprejetje zakona pa bi prineslo - posebno v Sloveniji - še težave druge vrste. Spremeniti bi bilo treba številne take, ki smo jih sprejeli v zadnjem obdobju in v katerih ta vprašanja urejamo po svoje. Marsikje smo nezadostno amortizacijo na nek način namreč že nadomestili in zdaj bi morali vse to na novo urediti.

Nastal bi velik primanjkljaj v samoupravnih interesnih skupnostih materialne proizvodnje in na drugih mestih, kajti dohodek temeljnih organizacij bi se skrčil. To pa pomeni, da bi morali porabo, ki smo jo sicer nekako že spravili v realne okvire, znova oklestiti. In to pošteno, saj bi sredstev resno primanjkovalo. Tega so se delno zavedali tudi avtorji zakona, ki so predlagali, naj bi organizacije, ki bi zaradi povečane amortizacije poslovale z izgubo, letos plačevale za polovico manjše vsote kot druge. Postavlja pa je to vprašanje, ali je to res rešitev in ali ne bi kazalo vse skupaj drugače razrešiti?

Amortizacijo bo treba povečati, saj bomo sicer vse bolj zaostajali za naglim tehničnim in tehnološkim napredkom v svetu. Toda tega v tem trenutku - vsaj ne tako izdatno, kot menijo v zveznem izvršnem svetu - nismo sposobni storiti. Posledice bi bile prehude in to bi veljalo odkrito priznati. Zaradi tega se je že izoblikovalo mnenje, naj bi uveljavitev zakona odložili. Veljati naj ne bi začel v letošnjem, ampak šele v prihodnjem letu.

Na ta način bi dobili nekaj časa. Rešili bi nekatere temeljne probleme, s katerimi se ta čas ubadamo, po drugi strani pa razčistili številne nejasnosti, ki jih je v zakonu še na pretek. Ne gre samo za razvrščanje dejavnosti v posamezne skupine, višino amortizacije in podobno, pač pa tudi za nekatera povsem sistemska vprašanja. Mednje gotovo sodijo tudi zahteve, naj bi o tako pomembnem vprašanju, kot je amortizacija, ki odnaša velik del dohodka, odločali delovni ljudje v temeljnih organizacijah združenega dela.

Tak predlog je bil v Sloveniji izoblikovan že pred leti. Ob tokratnih razpravah bi ga verjetno kazalo ponoviti. Zlasti zaradi tega, ker je na dlani, da po starem tudi tega vprašanja ni mogoče več uspešno reševati.

Darko Marin

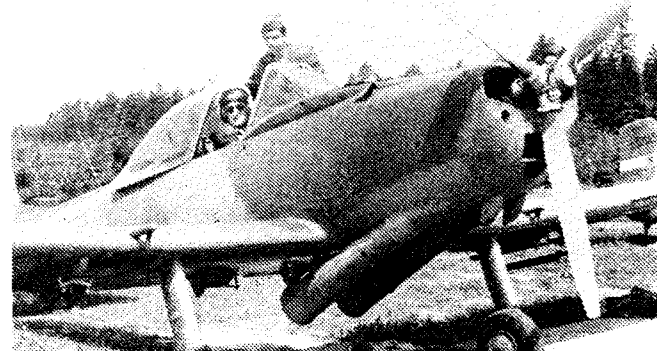
Ob dnevu vojnega letalstva in protiletalske obrambe, 21. maja

Tehnika in entuziazem

Bojna pot jugoslovanskega vojnega letalstva se je začela s prihodom pilotov in sodelavcev narodnoosvobodilnega gibanja Franja Kluza in Rudija Čajevca na svobodno partizansko ozemlje, na partizansko letališče Urije pri Prijedoru. Bilo je 23. maja 1942, vendar je bil kot praznik letalcev napačno prevzet datum 21. maj.

V oktobru 1943 je bila osnovana prva letalska baza na livanjskem polju, ki je predstavljala jedro našega novega letalstva. Začetki partizanske aviacije so do konca vojne obrodili sadove kot sodobno vojno letalstvo, oboroženo z modernimi letali vseh vrst - lovci, jurišnimi letali, izvidnimi, transportnimi letali. Ta razvoj se je po vojni še nadaljeval pod načelom Titove strategije, da se je treba nasloniti na lastne sile. Majhne delavnice so prerasle v remontne zavode in posamezne tovarne, ki so same sposobne izdelati najmodernejša letala, okrepljena z modernimi sistemi orožja za izpolnjevanje odgovornih in zapletenih nalog pri obrambi jugoslovanskega svobodnega neba.

Toda, kaj pomeni vsa moderna tehnika, če ni človek, ki bi jo dopolnil in dokazoval njeno udarno moč? Specifična enota vojnega letalstva na Brniku je dokaz, da človeški faktor ni zatajil. Trije rezervni piloti, Vlado Smigoc, Ivan Grudnik in Peter Merlak so trije entuziasti, ki ljubijo letalstvo. Imajo sicer vsak svojo zaposlitev, prosti čas pa prebijejo v tej letalski enoti, kjer svoje strokovno znanje, nabrano na letalski akademiji, in svojo letalsko prakso širijo med mlade navdušene letalce jutrišnjega dne, ki so tukaj na odsluženju vojaškega roka. »Ni se nam težko odreči vikendom,« pravi Vlado.

»Svoje interese povezujemo z družbenimi. Ta enota s take vrste organiziranostjo je pokazala, da rezerviste lahko obdrži v stalni pripravljenosti. Tu se izpopolnjujemo, hkrati pa nam je letenje »konjiček«. Biti »vleten« je najpomembnejše; to pomeni, da si v vsakem času v letu pripravljen zadeti cilj na zemlji. Tako tudi za nas velja, neprestana vaja dela mojstra.«

Neka specifična povezanost med piloti, mehaniki, ki niso prav nič manj pomembni, saj je vsakodnevno vzdrževanje letal neobhodno potrebno, in vojsko ustvarja posebno razpoloženje, v katerem ni težko napredovati. Tovarištvo, skupniško delo, ljubezen do letalstva, resnost in odgovornost za izpolnjevanje nalog prepletajo te ljudi na zemlji in na nebu. Med tistimi, ki učijo, in tistimi, ki se učijo, ni ovir. Ne skrivajo napak. Po vsakodnevem letenju jih analizirajo in se na njih tudi učijo, sicer pa vsak član vojnoletske enote v vsakem trenutku opozori na najmanjšo napako, na letalu ki, jo je opazil, in s tem prepreči morebitno nesrečo v zraku. In da so poleti še bolj varni, jih neprestano spremlja kontrolor iz kontrolnega stolpa.

»Dobra teoretična priprava, poznavanje pilotske kabine tako, da v njej lahko z zavezanimi očmi vse najdeš, in širše praktični poleti z inštruktorjem na Utvi so dovolj, da se pilot usposobi za samostojen vzlet na Kragulju,« menijo Vlado, Ivan in Peter. Taka je tudi pot pridobivanja letalskih spretnosti v brniški eskadrilji in bistveno je, da bodo ti izučeni piloti že jutri lahko vstopili v kabino kateregakoli letala, tja pač, kjer bodo potrebni.

Ziva Drole

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČ

Vid Vremec

Še več sodelovanja z mladimi

Na 3. redni letni konferenci ZRVS mesta Ljubljane so sodelovali kot gostje Nuša Keršovan, predsednica MK SZDL Ljubljana, Niko Lukež, podpredsednik SML, Peter Pauk, izvršni sekretar za LO in DS pri MK ZKS, Silvester Turk iz univerze Edvarda Kardelja in Marjan Lacković, predstavnik MK ZSMS Ljubljana. Uvodno besedo o poročilih je podal predsednik MK ZRVS Rudi Lampret, medtem ko je Nuša Keršovan seznanila delegate s pomembnejšimi dogodki doma in v svetu. Razprava je bila posvečena predvsem vlogi in nalogam ZRVS v današnjem trenutku, glede na dogodke na Kosovu.

Delegati niso imeli pripomb na poročila MK ZRVS za leto 1980. O predlogu dogovora o skupnih nalogah organizacij ZRVS mesta Ljubljane v letu 1981 je bilo nekaj dopolnilnih predlogov. Organizacija ZRVS mesta Ljubljane naj bi se v prihodnje še odločneje zavzemala za osamosvojitve v krajevnih organizacijah ZRVS pri organizaciji vseh aktivnosti. Posebno pomoč je po-

trebno nuditi tistim krajevnim organizacijam, ki so bile ob preoblikovanju krajevnih skupnosti na novo ustanovljene.

Potrebno je, da organizacija ZRVS v letu 1981 posveti posebno pozornost sodelovanju z mladimi se bo največ prispevalo k naši skupni nalogi, vprašanju pridobivanja mladih za obrambne poklice.

Vključevanje v članstvo in v delo ZRVS oseb brez čina, ki delujejo na odgovornih

mestih pri organiziranju, pripravljanju in vodenju SLO in DS je ena od pomembnejših nalog v letu 1981 za vse organizacije ZRVS.

Informativno-propagandni dejavnosti je nujno tudi v letu 1981 posvetiti vso pozornost, in sicer informiranju članstva o nalogah organizacij ZRVS, kakor obveščanju javnosti o njenih aktivnostih prek sredstev javnega obveščanja.

Dušan Rebolj

Obrambni dan Jugobanke

V okviru praznovanja 40. obletnice vstaje in OF, obujanja tradicij in tovarištva iz narodnoosvobodilnega boja ter zaradi krepitev psihofizičnih sposobnosti članov delovne skupnosti za vseljudeški odpor je bil v Jugobanki – temeljni banki Ljubljane dne 16. maja 1981 organiziran po vrsti že četrti tradicionalni partizanski pohod, tokrat v Jelenov žleb.

Na predlog komiteja za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito banke je bil imenovan poseben štab pohoda z namenom, da opravi ustrezne priprave za pohod na relaciji Travnica gora-partizanska bolnišnica »Ogenjca Jelenov žleb-Glažuta«. Z izdatno pomočjo občinskega odbora Zveze združenj borcev NOV Ribnica, predvsem pa njihovega predsednika Vinka Kersiča so se pohodniki seznanili z dogodki med NOB na tem območju.

S Travnice gore je pohodna kolona krenila do partizanske bolnišnice Ogenjca in se seznanila s tragično usodo ranjenih partizanov, ki jih je na njihovo prošnjo postrelila njihova bolničarka Mimica, ker bi sicer zaradi izdaje padli v roke italijanskim okupatorjem.

V Jelenovem žlebu pa je tovariš Kersič, ki je tudi sam sodeloval v tej bitki, pohodnike seznanil z zgodovinsko pomembnostjo spopada in zmage partizanskih brigad 26. marca 1943. leta nad italijanskimi okupatorji. Akcija in zmaga nad okupatorjem borcev Cankarjeve in Gubčeve brigade je tudi zgodovinsko obeležena kot legenda narodnoosvobodilnega boja. Z enominutnim molkom ter polaganjem venca pred spomenikom v Jelenovem žlebu so se udeleženci pohoda oddolžili spominu velikih dejanj hrabrih partizanov.

Uspeh in prijeten pohod pa je bil zaključen v Glažuti s podelitvijo partizanskega golaža. Dvesto članov pohoda se je zadovoljno vrnilo v Ljubljano z željo, da tudi prihodnje leto nadaljujejo s spoznavanjem zgodovinske pomembnosti krajev in obeležij ter na tak način tudi krepijo psihofizične sposobnosti članov delovne skupnosti za splošni ljudski odpor.

Jakob Žvan

Skoraj ves osrednji trg pred veličastnim Titovim spomenikom v Velenju je minulo nedeljo zapolnila enota teritorialne obrambe, ki so jo poimenovali po partizanskem pesniku in narodnem heroju Karlu Destovniku-Kajuhu. Enota, ki se je tokrat prvič zbrala v celoti, je sestavljena iz občanov koroške in celjske regije in je ena večjih v Sloveniji. Ukaz za poimenovanje je izdal še tovariš Tito. Da bi pripadnike te enote kar najbolje seznanili z delom in bojem narodnega heroja Karla Destovnika-Kajuha, je velenjska mladina vsakemu podarila drobno knjižico z njegovimi pesmimi, enota pa se je slovesno obvezala, da bo varovala pridobitve našega boja in revolucije, bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti, hkrati pa se temeljito seznanila z bojem svojih očetov in dedov. Enoti Karla Destovnika-Kajuha sta na slavnosti spregovorila med drugim tudi Marta Schmit-Brina, ki je govorila o Kajuhovem liku, in Miha Butara-Aleks, nekdanja udeleženca pohoda Štirinajste udarne divizije.

Pohodniki Jugobanke pred spomenikom v Jelenovem žlebu

Pomemben dosežek

V aprilu so bile izvedene zaključne vaje strokovno vojaškega usposabljanja in ideološko političnega izobraževanja RVS v krajevnih skupnostih Urška Zatler in 7. september z reševanjem taktične naloge na temo »Obramba naselja v sodobnih razmerah«. V sestavljanju in izvajanju taktične naloge sta sodelovala tudi komiteja za SLO in DS obeh krajevnih skupnosti. Na ta način so bili vsi dejavniki SLO in DS vključeni v obrambne priprave v konkretnih možnih vojnih razmerah.

Značilnost v izvajanju taktične naloge je bila tudi v tem, da so se RVS v vlogi poveljnikov enot prvič konkretno seznanili s sodelovanjem enot z dejavniki ljudske obrambe v krajevnih skupnostih na določenem območju. Takšen način usposabljanja RVS in izvajanja taktične naloge z drugimi dejavniki na terenu je po mnenju teh pomemben doprinos v osvajanju koncepta in podružbljanja SLO in DS.

Razumljivo je, da so se pri tem pojavljale tudi nekatere težave in pomanjkljivosti. Določeno število RVS se ni dovolj poglobilo v sestavo, vlogo in naloge dejavnikov ljudske obrambe in družbene samozaščite v krajevnih skupnostih in ozdih. Splošno pa je ugotovljeno, da je v usposabljanju RVS glede na pretekla leta dosežen pomemben napredek.

Vaj so se udeležile tudi borčevske organizacije in obrambni krožek osnovne šole Danile Kumar. Moramo omeniti, da ta obrambni krožek v šolskem letu 1980/81 zelo aktivno deluje, kar je zlasti zasluga mentorjev – RVS Branka Juhasa, Zeljka Bjeliča in Radiča Gajiča. Vsako sredo imajo delovne sestanke. Do sedaj so se usposabljali v uporabi vojaškega orožja (vojaške in polavtomatske puške), seznanjali s protipehotnimi in protiklepnimi minsko eksplozivnimi in zažigalnimi sredstvi, topografijo, protiletalsko obrambo in zaščito, v sestavinah SLO in DS v KS, s

saniteto v pogojih partizanskega vojskovanja in s politično situacijo v svetu. Večina pouka je bila spremljana z ustreznimi filmi.

V okviru vaje so vsi udeleženci, vključno z učenci, tekmovali v streljanju z zračno in malokalibrsko puško. Rezultate s tekmovanja bodo upoštevali v nadaljnjih občinskih in drugih strelskih

tekmovanjih. Na koncu je bila opravljena analiza v kateri je bilo posebno poudarjeno, da se izdela in objavi strokovni prispevek na podlagi izkušenj te vaje. Kompletna vaja je posneta na filmski trak in izdelali bodo poluren film, ki ga bodo prikazali vsem občanom in šoli.

Dušan Rebolj

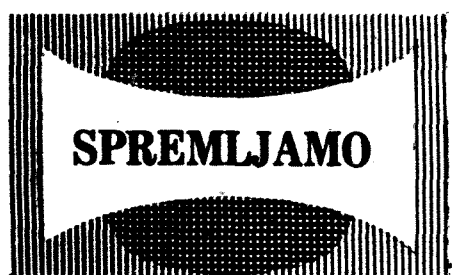
Antonu Ukmarju v spomin

V petek, 15. maja, je na trgu Antona Ukmarja v Kopru narodni heroj Stane Bobnar odkril doprski kip Antona Ukmarja-Mira. Doprski kip, ki je verna podoba revolucionarja Ukmarja in celotna zamisel spominskega obeležja, je delo akademske kiparke Marije Benedetič-Keržič iz Ljubljane.

Slovesnosti pri odkrivanju spomenika sta se poleg več tisočglave množice ljudi, prijateljev in znancev, udeležila tudi predsednik ZKS France Popit in predsednik RK SZDL Mitja Ribičič. Številne delegacije so položile vence ob spominsko obeležje, med njimi najštevilnejša iz mesta Genove, katerega častni meščan je bil Tone Ukmar, poznan kot osvoboditelj Genove. Anton Ukmar je za uspehe v bojih kot komandant 4. operativne cone v Liguriji prejel najvišje vojaško odlikovanje italijanske države »medalja d'oro«, zlato kolajno za vojaške zasluže.

Toni Ukmar je bil res poklicni revolucionar. Bojeval se je v Španiji od začetka 1936. do 1939. leta, eno leto med etiopskimi partizani, več časa med francoskimi ostrostrelci in končno dvajset mesecev kot komandant 4. operativne cone v Liguriji. V zgodovini delavskega gibanja in bojev proti fašizmu bo ostal trajno zapisan kot revolucionar mednarodnega slovesa.

J. B.

KAKO JE BITI MLAD?

Naša javna pozornost se je ob dnevu mladosti tudi tokrat dostojno (predvsem po obsegu) oddolžila vsemu, kar mladost v našem času predstavlja in jo simbolizira. Zvrstila so se slavlja, reportažni zapisi in pogovorne tribune. Mediji so spregovorili v vseh »jezikih«, ki so v ta namen na voljo: v jeziku visokodonečih besed, ki skušajo zveneti zanosno in poetično; v jeziku (ali bolje rečeno: žargonu) aktualistične politologije; pa tudi v stvarnem, neposrednem in neponarejenem jeziku, ki opisuje dejstva takšna, kot v resnici so.

V načelu tem različnim barvam reflektorjev, ki so nam osvetljevali značilnosti naše sedanje mladine in njene mladosti, ne oporekamo. Nasprotno: raznoterost pogledov in načinov gledanja na ta fenomen naša demokratična-pluralistična občutja, na kakršna smo ponosni, le še krepi. Vendar pa nam pri vsej stvari le ne gre samo za nekakšen »light-show«, za nekakšno pisano množico raznobarnih raketa, ki bi osvetljevale nebo nad praznujočo množico mladih. Veliko bolj od živopišnih odgovorov na različna anketna vprašanja, ki se spodobijo ob praznovanju, nas zanimata natančnost in neizpodbitnost presoje o položaju in delovno-ustvarjalnih možnostih sedanjih mladih ljudi. Zanima nas marksistično dodelana analiza, ki pa je – sodeč po oddajah ob dnevu mladosti – še ne premoremo.

V mislih imam troje televizijskih oddaj: reportažno-pogovorni »koktajl« na temo »kako je v naši domovini biti mlad« (nedelja, 24. maja), prenos slavlja na beograjskem stadionu na sam večer dneva mladosti ter pogovor v okviru Kulturnih diagonal, osredotočen k odgovorom na vprašanje »kaj mlada generacija novega in svežega prinaša v naše kulturno življenje« (ponedeljek, 25. maja.)

Vsaka izmed njih je izkazovala nekakšno svojo barvo, pa smo se zato – ob vzvratnem razmisleku – dolžni vprašati, katera se je realni podobi stanja najbolj približala.

Poetična manifestativnost na zeleni preprogi velikega stadiona, ki je bil v svoji barvitosti ves prežet s Titom, z analitičnimi prizadevanji seveda nima stičnih točk, dasiravno na svoj specifičen način vendarle izraža duha in temeljno življenjsko razpoloženje večinskega sestava jugoslovanske mlade generacije. Če ga poskusimo definirati, zremo iz oči v oči znanim in neomajnim dejstvom: mlada generacija je – z enako zavzetostjo kot celotno ustvarjalno jedro prebivalstva – zazrta v ideale in perspektive, ki jih je spodbudilo Titovo revolucionarno hotenje. Ti ideali so mir, ustvarjalno življenje, združeno delo, solidarnost, vsestranski razvoj, zdravje, sreča in blaginja, ki naj je bodo deležni vsi prebivalci planeta – to pa so tudi ideali akcije in nadaljnjih revolucionarnih sprememb družbenih in življenjskih odnosov. Gre torej za duhovno jedro, ki je čisto in v svojih temeljih pristno ter neskaljeno.

Toda idejno in duhovno jedro samo po sebi še ni zadostna osnova za celovito ustvarjalno afirmacijo mladih rodov. Pravo spraševanje se začneja šele tu. Kakšne so dejanske ustvarjalno-akcijske zmogljivosti naše sedanje mladine, kakšne so njene delovne sposobnosti, kolikšne so njene možnosti, kakšne realne cilje si zastavlja oziroma si jih lahko zastavlja? – ta in takšna vprašanja sodijo med iztočnice za analizo, ki bi jo še kako potrebovali, če naj bi družbene premike usmerjali v skladu z obstoječimi potrebami.

Razmislekov na ta način so se – vsaj v načelu – lotili sodelujoči v oddaji z naslovom »Kako je v naši domovini biti mlad.« Tudi sama zamisel oddaje je bila – v načelu – dobra: kombinacija številnih izjav (izpovedi, sodb, pogledov, interesov) mladih ljudi »s terena« ter meditacij izza

omizja kvalificiranih poznavalcev t. im. mladinske družbene problematike... Do sem vse lepo in prav, dasiravno je bila zamisel, da bodo v triletnem pogovoru »predihali« vso dolgo in raznotero lestvico te problematike, že vnaprej iluzorna. Žal pa besedovalsko omizje – nanovčeno iz sestava republiške konference zveze socialistične mladine = profesionalne politološke strukture – zastavljenemu »načelu« ni bilo kos. Svoja razmišljanja o položaju in tako imenovanih problemih mladih so bolj ali manj »odigrali«, se prek bolečih življenjskih in družbenih točk sprehodili na hitro in povrhomu ter se skoraj dosledno izogibali sondaži posameznih vprašanj. Šlo je – večidel – za ponavljanje že dolgo znanih običaj ugotovitev, ki so takšne, kot so bile postavljene, le še potrjevale vtis o pogostni »papagajščini« mladinskih forumov, ki bolj ali manj ponavljajo, kar je povedano drugod v družbi, namesto da bi kleno in na izvirni način definirali hotenja mladine in mobilizirali družbene sile k njihovemu pospešenemu uresničevanju.

K tej »prazni ilustrativnosti« je sobesednike prisilil tudi vsebinsko-postavitveni koncept oddaje. Mladim anketirancem »na terenu« je bilo več kot očitno sugerirano, kako naj formulirajo svoje izjave o tem, da spoštujejo delo, ki so ga v revoluciji opravili starejši rodovi, da pa »živimo mi danes svojo revolucijo«. Besede so izzele deklarativno, kar pa ne bi smel biti njihov namen. V podobno deklarativnost so zašli »mladinski strokovnjaki«, ki so o svojih temah razglabljali na nivoju, na kakršnem se piše politološka teorija, dokazov dejanske revolucionarnosti in ustvarjalne svežine pa je bilo v teh besedah prida malo. Zato pa tolikanj več poziranja s cigaretami in pomenljivimi gestami... Oddaja se je dnevu mladosti sicer oddolžila, s tem pa še ni izpolnila svojega temeljnega poslanstva.

V Kulturnih diagonalah so zastavili pogovor na ožjem sektorju – o umetniški ustvarjalnosti mladih, o deležu oziroma poglavitnih težnjah te ustvarjalnosti ter o njenih možnostih. Poglavitno vprašanje je bilo, ali ločnica med tako imenovano »staro« in »mlado« ustvarjalnostjo sploh obstaja in »prenese vodo«. Eni so rekli: ne, drugi: pač. Tisti prvi so ugotavljali, da velja govoriti zgolj in samo o odnosu do obstoječega, ki je lahko tak ali drugačen. So ljudje, ki obstoječe branijo in branijo (stari in mladi) – in spet ljudje, ki obstoječe razdirajo, gradeč novo (prav tako mladi in stari). Oni drugi (pod »pač«) so menili, da je mladost današnjega dne vendarle vrasla v kvalitativno povsem drugačne materialne pogoje (med njimi zlasti tiste, ki jih v življenje vnaša uveljavljenost množične kulture) – in prav ti pogoji porajajo povsem novo specifično mlade umetnosti. Tisti vmes (kjer se prepirata dva, je tudi kdo tretji!) so spraševali, ali ne gre vselej in povsod, v vseh časih in na vseh generacijskih prelomnicah za to, da mladi – ob spoštovanju vsega, kar so dobrega ustvarili starejši pred njimi – čutijo potrebo po dopolnitvi in je prav izpolnjevanje te potrebe vzgon za njihova, torej nova ustvarjalna dejanja.

Na teh treh ravneh in v teh treh smereh je teklo besedovanje, ki je bilo seveda samo iztočnica za morebitne kasnejše pogoje in opredelilive v zvezi z umetniškim delovanjem pripadnikov mladega rodu. Nemara največ so povedali odstavki, ki so opozarjali na težnjo mladih, da bi o življenju spregovorili drugače, kot je navajena govoriti dosedanja umetnost: naravnost »s ceste«, »iz kanalov«, se pravi iz neprizvignjene, nepoetizirane stvarnosti.

Drugi del razpravljanja je sekal nekoliko mimo tarč. Mladi umetniki so tožili, da se v institucijah, kjer vlada birokratski duh, sila težko uveljavljajo, saj jih etabli-rane forme nerade sprejemajo medse. To je morda res – ali pa tudi ne. Kot je res, da dandanašnji brez mladih ni več ne književnih ne televizijskih ne likovnih ali glasbenih programov, in je hkrati njihovih dosežkov na vseh področjih že obilo, utegne biti res tudi, da nimajo pokazati toliko, kot napovedujejo. Ali pač? Dejstva bi bilo potrebno šele raziskati.

Oddaja ob dnevu mladosti je »raziskavo« načela. In dalje? **Viktor Konjar**

Prispevki k posameznim obdobjem v novi brošuri

SKOJ 1919–1945

Zasnovo brošuri »SKOJ 1919–1945« je iskati v znanstvenem posvetovanju ob 60-letnici SKOJ v Zagrebu leta 1979, po obliki pa sodi v zvrst »zbornikov«. Na zagrebškem simpoziju je sodelovalo 9 slovenskih referentov, ki zavoljo običajne časovne omejitve niso mogli v celoti podati svojih izsledkov, vsaj tako ne, kot bi se spodobilo za visok jubilej – 60-letnico SKOJ. Zavoljo tega »se je takoj po simpoziju izoblikovalo mnenje, da bi bilo koristno in potrebno objaviti referate v slovenščini, ki bi bili tudi popravljeni in dopolnjeni z rezultati razprave na posvetovanju v Zagrebu.« (Navedek iz predgovora uredniškega odbora!)

V zborniku so prispevki teh avtorjev: Fance Filipič (2), Irena Mrvič (1), Franjo Fijavž (1), Ivan Bratko (1), Marjeta Čampa (2), Viktor Stopar (1), Božidar Gorjan-Bogo (1), Vilma Bebler-Pirkovič (1), Jože Dežman (1) in Gorko Stanič (1). Po zasnovi uredniškega odbora naj bi zbornik orisal zgodovino SKOJ od njegovega nastanka (1919) prek delovanja med srednješolsko in študentsko mladino, o gibanju društev kmečkih fantov in deklet, obdobje NOB do »nekaterih vprašanj v našem povojnem razvoju.« Uredniški odbor se je zavedal, da ocenjevanje zbornik »ni zgodovina SKOJ, ampak izbor sestavkov, ki so jih napisali neposredni udeleženci, pa tudi poklicni zgodovinarji.« (Navedek iz zbornika!) To je razvidno že iz njihove starostne razlike, saj je najmlajši Jože Dežman rojen šele 1955, medtem ko se je Viktor Stopar rodil že leta 1913, pa tudi po slogu podajanja snovi, ki nihajo od spominov do znanstvenih – strokovnih izsledkov.

Zavoljo odmerjenega prostora nam je ocena vseh (12) prispevkov onemogočena, ustavitvi pa se želimo pri dveh, ki imata skupne in diametralno nasprotni značilnosti. To sta: »Mlada pota« Ivana Bratka ter »Delovanje članov KPS in SKOJ med kmečko mladino v predvojnem obdobju« Franja Fijavža.

»Mlada pota« so izhajala – v zgodovini SKOJ – najkrajši čas, od 8. novembra 1935 do 23. junija 1936, medtem ko je »Gruda«, galsilo Zveze DKFID, bila legalna revija od leta 1924 do marca 1941, do vdora okupatorjev v Jugoslavijo, se pravi, najdlje –

17 let, s številkami 1–3 v letu 1941.

Ivan Bratko in Franjo Fijavž sta bila rojena istega leta (1914), oba sta vstopila v vrste SKOJ isto leto (1933), obema je sodilo predvojno kazensko sodišče zaradi komunističnega delovanja, čeprav krajevno in časovno v različnih primerih, in oba sta bila aktivna v NOB. Toda njuna življenjska pot je tekla po ločenih področjih. Ivan Bratko je književnik, s samostojnimi deli »Teleskop«, »Dekletov Dnevnik«, »Čas knjige« ter »Rakete in sekvoje«, poleg tega pa objavlja svoje »pisane besede« že od svojih študentskih let naprej, s poudarkom na raziskovanju zgodovine delavskega revolucionarnega gibanja in NOB na Slovenskem ter v svetovnem merilu, medtem ko je začel Franjo Fijavž intenzivneje preučevati našo polpreteklost in objavljati svoje izsledke šele po upokojitvi, največ zgodovino DKFID. Te specifičnosti odražata zlasti njun slog.

Ivan Bratko piše suvereno in dopolnjuje npr. zgodovinarje, ki so obravnavali vzroke in posledice prepovedi izhajanja »Mladih potov« v letu 1936. (Zaplemba pisma Karla Hudomala, člana CK KPJ, uredništvu »Mladih potov« z navodili o organiziranju mladinskega gibanja, pri kurirki ob vrnitvi z Dunaja v Ljubljano!)

Franjo Fijavž objavlja sestavek »Delovanje članov KPS in SKOJ med kmečko mladino v predvojnem obdobju«, se pravi, od leta 1923 do 1941. Priznati mu moramo izjemno marljivost pri zbiranju gradiva, saj je, poleg preučitve doslej objavljenih znanstvenih del o DKFID in dokumentacije v Arhivu SK ZKS, osebno obiskal več kot 20 neposrednih udeležencev, se z njimi pogovarjal in zapisal njihove ustne izjave. Fijavževo več kot 10-letno zbiranje gradiva o DKFID odražajo objave – med drugimi – prispevek v brošuri »Trnava« (Zalec 1977), podlistek »Delovanje napredne mladine na vasi« v tedniku TV-15 (1980) in enako v ocenjevanem zborniku »SKOJ 1919–1945«. To pa hkrati pomeni, da ima Franjo Fijavž pri populariziranju vloge in pomena DKFID zadnji čas največ zaslug. Tega ne smemo prezreti, čeprav moramo obenem opozoriti na nekatera preveličevanja in posplošitve. Navedli bomo zgolj dvoje očitnih primerov.

Edvard Kardelj ob drugi izdaji »Razvoja slovenskega narodnega vprašanja« – Ljubljana 1977, XXIII. stran – Vloga KPJ je bila v tem času (1939) eden najbolj svojevrstnih pojavov v Evropi. Čeprav je bila Partija v globoki ilegalnosti, čeprav ni moglo legalno izhajati pravič, kar bi bilo kakor koli pod njenim vplivom, čeprav je bila prepovedana vsaka organizacija, brž ko se je zazdelo, da komunisti v njej dobivajo vpliv, in sploh vsaka demokratična aktivnost v legalnem jugoslovanskem političnem življenju, je bila KP močan in javen politični faktor v deželi.« (Podčrtal J. S.!).

V nasprotju s Kardeljevo znanstveno ugotovitvijo pa Franjo Fijavž svojem sestavku znova poudarja »zunanjo vidnost« delovanja članov KP in SKOJ v društvi zveze DKFID. Skratka, Franjo Fijavž se bolj ukvarja s pozitivnimi posledicami DKFID med NOB in po njem, kot s stvarnim začetkom in razvojem DKFID, za katera sta, vsaj po našem vedenju, najbolj značilna – demokratičnost in upoštevanje pluralizma v vodstvu! **Častna izjava v monarho-fašističnem obdobju 1929–1941!**

Druga pomanjkljivost Fijavževega prispevka je sploševanje, npr. zadnji odstavek: »Na splošno je moč oceniti, da se je od nekdanjih članov DKFID (okoli 20.000) vključila v boj proti okupatorju že v prvem in drugem letu vsaj polovica ter da je bilo v oboroženih enotah in odborih OF približno 5.000 borcev in političnih aktivistov, kar predstavlja za razmere med NOB v Sloveniji izreden uspeh.« (Podčrtal J. S.) Številke so zapisane vsekakor »na oko« oziroma »po posluhu«, znanstveno bodo – z drugimi podatki vred – ugotovljene šele v posebni študiji, ki jo že pripravljajo. V pripravljalnem odboru je član tudi Franjo Fijavž in bo zanje zelo verjetno, s sodelovci, moral poskrbeti.

No, bodimo pravični! Te pripombe ne bodo motile tistih bralk in bralcev, ki jim je ta zbornik predvsem namenjen, to je, mladina. Morda jo bo prav pestrost slogov (načinov podajanja snovi) pritegnila k spoznavanju tistega dela našega revolucionarnega boja, ki so se mu z vsem žarom predajali njeni predniki, od leta 1919 do 1945, pa tudi še po NOB.

Jaka Slokan

Partizanska pesem

Družbenopolitične organizacije in krajevna skupnost Veliki Gaber so 23. maja, organizirali bogat kulturni program v počastitev 40-letnice vstaje, 40-letnice ustanovitve OF in praznika krajevne skupnosti. Slovesnost je začel s svojim zbranim programom Partizanski pevski zbor iz Ljubljane, z recitatorji, glasbeno spremljavo kitara-harmonika, pod vodstvom tovariša Gašperšiča. Koncert je zelo lepo uspel in navdušil številno občinstvo, med katerimi so bili najbolj veseli partizanskih pesmi člani pohodne čete, saj jim je bil to poseben navdih po prehojenih poti. Srečali so se aktivisti OF, odprli so spominsko obeležje Mihi Vozlu v Malih Dolah in podelili priznanja OF ter Gallusove značke.

Prizadevnim organizatorjem gre zahvala, da so zahteven program lepo izpeljali in ga končali s športnim tekmovanjem in tovariškim srečanjem pri lovski koči.

-če-

Kurirske poti in partizanske domačije v likovnih upodobitvah dr. Franceta Cegnarja

V podobah ujete partizanske poti

Pred nedavnim je pritegnila k ogledu razstava olj in pastelov Franceta Cegnarja v Kompasovi galeriji v Ljubljani. Površen gledalec bi mogoče mislil, da gre za navadne upodobitve slovenske krajine in vedute, vendar ni tako. Motivi so skrbno izbrani in vsak od njih je delček spomina na prehojene kurirske poti med narodnoosvobodilnim bojem, je spomin na partizanske domačije in partizanske kraje.

Dr. France Cegnar je slikar amater, ki pa se s slikarstvom ukvarja v prostem času že vrsto let. Njegovo osnovno delo je delo študenti, saj je predstojnik katedre za tehnološko rastlinskih živil na ljubljanski biotehniški fakulteti.

»Trdno sem bil odločen, da bom nadaljeval študij, ki ga je prekinila vojna, na likovni akademiji. Toda časi so bili taki, da smo študirali tisto, kar je bilo državi najbolj potrebno. Za takrat smo se nekako usmerjeno izobraževali,« se pošali France Cegnar, ko pripoveduje o svojih študijskih letih in o ljubezni do likovnega ustvarjanja.

France Cegnar med likovniki – borci spomladi 1944. leta nad Semičem

Naslovi slik so zgovorni: »Na zvezo«, »Čez progo«, »Prek meje«, »Na javko«. Toda to so le naslovi del, ki so nastali nalašč na temo kurirskih poti. Mnogo pa je slik, ki prikazujejo kmečke domačije, nekatere, ki stojijo še danes, in jih je avtor upodobil v spomin na njihovo nesebično pomoč med narodnoosvobodilnim bojem, ne-

katere druge pa tudi po spominu, četudi so že davno izginile v vojni vihuri ali opustele po vojni.

Avtor sam zase pravi, da je risal že od majhnega in da je vedno nosil s seboj kosček papirja in svinčnik. V partizanskih letih je poleg tega, da je delal v štajerski tehniki Cankar, kratek čas delal tudi

Domačija v Občicah, kjer je bila nekaj časa med narodnoosvobodilnim bojem osrednja kurirska postaja TV 15 in jo je slikar »ujel« v prav taki podobi, kakršna je bila med NOB.

v tehniki nad Semičem, kjer so bili takrat zbrani likovniki-partizani in nekateri drugi tovariši, med njimi France Mihelič, Ive Seljak-Copič, Ive Šubic, Saša Sedlar... »Ravno v partizanskih letih, pri partizanskih nalogah, je moje risanje najbolj napredovalo. Danes mi slikanje pomeni odmik od dela v službi, sprostitev in tudi delno uresničenje nekdanjih hotenj. Poleg cikla o kurirskih poteh in partizanskih domačijah bom v kratkem začel slikati motive iz Roža, na oni strani meje, kjer sem tudi nekaj časa partizanal. Tako upam, da mi bo uspelo skupaj s tovarišem Zaucerjem (ki mi bo mentor) poskati vrsto motivov krajev na Koroškem, ki jih bom potem likovno upodobil in tako skušal ohraniti njihovo nekdanjo in sedanjo podobo.«

Borci se navdušujejo za Cegnarjeve slike, avtor pa je tudi zadovoljen, da je naletel na njegovo delo na ugoden odmev. Upam, da bomo podobno razstavo, kot je bila nedavna v Kompasovi galeriji, kmalu spet lahko videli. B. Z. J.

Partizanski tisk na Štajerskem

V dneh od 24. aprila do 13. maja je bila v Loškem muzeju v Škofji Loki razstava »Partizanski tisk na Škofjeloškem«. Posvečena je bila 40-letnici ustanovitve OF in vstaji slovenskega naroda. Ob otvoritvi kakor tudi med prvo majskimi prazniki je bila zelo obiskana. Organizirani obiski osnovnih šol kažejo, da se tudi šole vedno bolj zavedajo pomembnosti tovrstnega izobraževanja v učno-vzgojnem procesu.

Dokumentiranje medvojnih tiskov (tehnik in tiskarn) je razmeroma zamudno delo, čeprav so tiskarji morali voditi pisano evidenco o opravljenem delu. Zmeraj in povsod za manjše stvari pa le ni podatkov, zlasti še zaradi tega, ker se vsi arhivi niso ohranili. Reči pa je treba, da je o tisku na Škofjeloškem ohranjeno sorazmerno veliko gradiva. Pri razvozlavanju podatkov, kdaj je bilo kaj tiskanega, si danes lahko pomagamo z že objavljenimi literaturo o partizanskem tisku na raznih mestih, z arhivi in nekdanjimi partizani-tiskarji, ustvarjalci tega tiska. Sicer v manj primerih, vendar so tudi primeri, da se sodobna poročila tiskarjev (arhivi) v datumu ne ujemajo z datumi na tiskih samih.

O partizanskih tehnikah in tiskarnah na Slovenskem je bilo nekaj napisanega že med samo vojno. Po vojni pa je bilo o tiskarstvu na Škofjeloškem več napisanega v Loških razgledih. Tako je v tretji številki pisal prvi organizator tehnik na našem področju Niko Kavčič: Škofjeloško področje – zibelka partizanskega tiska. Ciklostilne tehnike je obdelal nekako do kapitulacije Italije (september 1943) Emil Cesar v 7. in 9. številki Loških razgledov.

Isti avtor je v podrobnostih obdelal izdajo Prešernove Zdravljice decembra 1944 v tiskarni TRILOF v Davči, enega najlepših primerov partizanskega tiska sploh. Podrobneje so obdelane naše tiskarne v tretjem delu Partizanske tiskarne v Sloveniji. To je napravil Jože Krall.

Tisk s škofjeloškega ni bil prvič predstavljen. Že med vojno, in sicer zadnje dni februarja 1944, je bila v Cerknem razstava partizanskega tiska s tega področja. Temeljito pa je partizanski tisk na Gorenjskem pred leti predstavila Ana Benedetič, tedaj kustosinja Gorenjskega muzeja. Ob tej priložnosti je izšel tudi katalog.

Na kratko bi radi še opozorili na važnejše premike v tiskarstvu na Škofjeloškem: Prve primere obveščanja in informiranja javnosti zasledimo v Škofji Loki v avgustu 1941. Tedaj je Sveto Kobal napisal več tekstov, v katerih je razkrinkaval namene okupatorja. Pregledal jih je Lojze Kebe, sekretar PK za Gorenjsko. To so razmnožili na šapirografu. Pomladi 1942 je začela delati tehnika v Loški četni. Organiziral jo je Niko Kavčič-Gorazd iz Škofje Loke. Pohod druge grupe odredov čez Gorenjsko na Štajersko poleti 1942 je močno odjeknil tudi zaradi množice letakov, ki jih je razmnožila njihova ciklostilna vojaška tehnika. Avgusta tega leta je prišel na Gorenjsko že izkušeni v ilegalnem tisku Adolf Arigler-Bodin z nalogo organizirati in voditi tiskarstvo na Gorenjskem. Ob njem in Niku Kavčiču so pridobili znanje še drugi. Pomladi 1943 je pravi razmah partizanskega tiska. To ni

naključje, saj se je prav v tem času bila bitka, kdo bo mobiliziral: okupator ali OF. Tisk je v tem odigral zelo pomembno vlogo. V tem času je delala poleg PK KPS za Gorenjsko, ki je zrasla iz Tehnike Poljanskega bataljona, še Rajonska tehnika na Primoževi žagi v Škofji Loki, kjer je delal Miloš Ziherl-Prešern in Rajonska tehnika za Selško dolino v Davči. V letu 1944 so nastale tri nove tiskarne: Julija, Trilof in Donas. Prva je nosila ime partizanske tiskarne Nasti Sešek-Juliji iz Medvod. Druga je vezana na čas nastanka, Tri leta OF. Od tu so vzete črke za njeno ime. Tretja pa je dobila ime po konstruktorju vseh treh tiskarn Edu Bregarju-Donu in Nasti Sešek-Juliji (DO + NAS). Tiskarna Julija je začela delati marca 1944. Podrejena je bila PK KPS za Gorenjsko. Belogradisti so jo uničili avgusta istega leta in z njo ves arhiv. Delala je nekaj časa nad Logom, potem pa nad Brodmi v Poljanski dolini. Obe drugi sta bili sprva v Ločniški grapi. Da ne bi v primeru napada sovražnik obe uničil, so septembra 1944. leta Trilof preselili v Davčo, dva meseca kasneje pa še Donas na Jelovico v bližino Dražgoš. Julija je znana zlasti po tiskanju Pesmi Mateja Bora v mesecu juliju 1944. Razen treh primerov je bilo vse uničeno. Trilof je, kot je bilo že omenjeno, natiskal decembra 1944 Prešernovo Zdravljico. Donas pa je pomemben, ker je lahko tiskal vse formate tiska.

Iz leta 1944 moramo omeniti še Rajonsko tehniko v Vešterskem mlinu, ki je nesrečno končala 8. februarja 1944, po slabem mesecu dela. Njeno nadaljevanje po-

meni Tehnika T. I. A., ki je delala od septembra 1944 po Stirpnikom. Potem se je preimenovala v Benko, po ilegalnem imenu Anderwalda, ki je zgorel v Vešterskem mlinu. Po Silvi Janša, ki je tudi zgorela v istem mlinu, je dobila ime tehnike pod Ocvirkam v Davči. To je bila Darja. Blizu Rudnega je delovala tehnika III.A. za okraj Selca. Novembra tega leta je dobila ime Drava.

Poleg navedenih so delovale vse tehnike posameznih vojaških enot. Tehnika Gorenjskega odreda, kasneje pa Škofjeloškega je bila v Martinju vrhu pod šolo. Od tod je ohranjenih več številok Gorenjskega partizana, glasila Gorenjskega odreda. Zapolednost datumov kaže, da je izhajal razmeroma redno. Prešernova brigada je objavljala »Gorenšče fante«. Enaintrideseta divizija je imela Triglavske odmeve itd. Svoja glasila so imele celo posamezne tiskarne. Izredno umetniško kvaliteten je Stenski časopis Pokrajinske tehnike za Gorenjsko v Davči. Loškemu muzeju ga je podaril njegov sooblikovalec Adolf Arigler-Bodin. Trilof je imel Naš krog, Donas pa Naši utrinki.

Kvaliteta tiska se je izredno izboljšala, zlasti po ustanovitvi posameznih oddelkov pri Pokrajinski tehniki za Gorenjsko. To so bili: oddelek za tisk, grafični atelje, fotodelek, strojni, nabavni in kolportajni. Tu samo bežno omenjena dogajanja na tako imenovani »drugi fronti«, kot partizanski tisk upravičeno tudi imenujejo, je bilo možno angažirati in delati le ob visoki narodni in delovni zavesti partizanov-tiskarjev.

Vinko Demšar

Velik odziv

Kot so nam povedali na tiskovni konferenci ob odprtju razstave natečajnih del, predlogov arhitektonsko-urbanističnih rešitev za izgrajbo novega muzeja revolucije Slovenije, je bil odziv na splošni anonimni jugoslovanski natečaj izredno velik, saj več kot sedemdeset prispelih predlogov najzgovorneje priča o tem. Poleg tega, kot so poudarili člani žirije, so skoraj vsa prispela dela ustrezala osnovnim natečajnim zahtevam. Natečaj je razpisal iniciativni odbor za gradnjo Muzeja ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani v sodelovanju z društvom urbanistov Ljubljane.

Ocenjevalno razsodišče je vodil vse do nedavnega dr. Jože Brilej, podpredsednik je bil dr. Marjan Tepina, sodelovalo pa je še enajst članov, med njimi predstavnik ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik, predstavnik sveta za tradicije NOB in revolucije pri RK SZDL Albert Jakopič-Kajtimir, predstavnik mesta Ljubljane Marjan Rožič ter vrsta strokovnjakov, članov društva arhitektov in društva urbanistov.

Po dolgotrajnem delu in vsestranski presoji prispelih del je ocenjevalno razsodišče enoglasno sklenilo, da prejme prvo nagrado projekt avtorja Jurija Kobeta in Aleša Vodopivca, drugo nagrado projekt avtorjev arh. Miloša Bobiča in sodelavcev, tretjo nagrado pa projekt avtorjev Aquarius designa iz Ljubljane. Prav tako so člani razsodišča dodelili tudi tri enakovredne odkupne nagrade. Makete nagrajenih del kot tudi drugih prispelih del na natečaj bodo še nekaj dni na ogled obiskovalcem Muzeja ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani in po zaključku razstave je predviden tudi pogovor z obiskovalci.

V eni od prihodnjih številok bomo skušali v pogovoru z enim ali več člani žirije spregovoriti o vrsti vprašanj, ki so se ob pripravah na natečaj in ob samem natečaju postavila v ospredje.

B. Z. J.

Šolska akademija slovenske gimnazije

Šolska akademija Zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu je bila letos pod geslom »Kulturna vzajemnost – naša sila«. Vsakoletna zaključna prireditev tega zavoda, ki je bila letos 19. maja popoldne v celovski Delavski zbornici, je tudi tokrat spet prikazala pester prerez kulturne ustvarjalnosti na šoli. Novo je bilo letos, da so k sodelovanju povabili tudi kulturne skupine iz Sentvida v Podjuni in Šmihela nad Pliberkom. Izraz sodelovanja s prosvetnim društvom v Sentvidu pa je bila tudi ponovitev šolske akademije v Kulturnem domu v Sentprimozu.

Poleg številnega občinstva so se akademije udeležili tudi številni častni gostje iz političnega in kulturnega življenja na Koroškem in v Sloveniji.

DOLENJA TREBUŠA

Spominsko obeležje

V nedeljo so se v Hotenju, vasi blizu Dolenje Trebuše zbrali topničarji 9. korpusa in tam skupaj z domačini, ki so praznovali svoj krajevni praznik, odkrili spominsko ploščo padlim borcem te partizanske enote. Slavnostni govornik je bil vojni komandant artilerije 9. korpusa Emil Volk-Skerjanc. V govoru je najprej obudil spomin na boje topničarjev Devetega korpusa, nato pa je spregovoril tudi o trenutnem položaju v svetu in doma.

Pionirji osnovne šole iz Dolenje Trebuše so sklenili, da bodo pod svoje okrilje sprejeli spominsko obeležje, borci pa so jim poklonili okrog 2000 knjig za njihovo šolsko knjižnico.

M. C.

LESCE

Slovesnost ob obletnici smrti Antona Dežmana-Tončka

Krajevna organizacija ZZB NOV Lesce bo priredila v ponedeljek, 1. junija, ob 8. uri dopoldne zdaj že tradicionalno spominsko slovesnost v počastitev četrte obletnice smrti domačina narodnega heroja Antona Dežmana-Tončka.

O liku in življenju prvoborca, obveščevalca in hrabrega partizanskega komandanta bo spregovoril predsednik krajevnih organizacij ZZB NOV Vinko Triplat, v kulturnem programu pa bodo sodelovali z recitacijami in pesmimi učenci osnovne šole F. S. Finžgar iz Lesc, kjer bo slovesnost.

Razen predstavnikov JLA iz vojašnice narodnega heroja Antona Dežmana-Tončka v Radovljici in pionirskega odreda, ki nosi njegovo ime, iz posebne šole Matevža Langusa v Radovljici bodo na slovesnosti tudi nekdanji Tončkovi soborci, vabijo pa tudi vse preživele borce in aktiviste ter občane.

JR

LJUBNO-RASTKE

Tretji tradicionalni pohod

Meseca maja sta Planinsko društvo Ljubno ob Savinji in OO ZB NOV Ljubno organizirala že 3. tradicionalni pohod TRAVNIK. Prek 500 pohodnikov se je zbralo v Rastkah in krenilo proti nekdanji jarki »Tratnik - Dragovnik«. Med udeleženci pohoda so bili pacienti partizanske vojaške bolnišnice Celje, osebje bolnišnice, borci. Ganljiva so bila srečanja med njimi, saj se nekateri niso videli tudi več kot 30 let.

Na proslavi pri jarki je spregovoril predsednik občinskega odbora ZB NOV Mozirje, mladina in pevci so izvedli kulturni program. Po proslavi so se pohodniki napotili proti kraju, kjer je od leta 1944 delovala Bolnišnica Celje. Kraj, kjer je stala bolnišnica, je 1.250 metrov visoko. Delovala je do februarja 1945, ko je bila evakuirana. Bila je osrednja bolnišnica na tem območju, skupaj s pomožnim objektom Podstrešek je lahko sprejela 85 pacientov. Bolnišnica je imela ob polni zasedbi 17 članov zdravniškega in strežnega osebja. V bolnišnici Celje in Podstrešek se je zdravilo prek 300 borcev, med njimi tudi zavezniški piloti. Po evakuaciji bolnišnice so se nekateri pacienti in spremljevalci zatekli v podzemne bunkerje. Na tragično usodo enega izmed bunkerjev spominja skromen spomenik na poti k bolnišnici. Spominja na tragično usodo 2 bolničarjev, treh pacientov in angleškega pilota Walterja iz Avstralije, ki so jih Nemci odkrili in ubili. Drugega pilota, ki je tudi bil v bunkerju, so odpeljali v neznan.

Organizator želi, da bi ta pohod dobil vseslovenski značaj kot Porezen, Stol itd. Žal pa ne uspeva. Letos smo pogrešali celo večjo udeležbo iz Spodnje Savinjske doline.

FRANC JEŽOVNIK

LJUBLJANA

V krajevni skupnosti Dušan Kveder-Tomaž

V Novih Jaršah (Ljubljana Moste-Polje) je bila do nedavnega samo ena krajevna skupnost, imenovana »Jože Moškrič-Ciril«. Zaradi splošne reorganizacije krajevnih skupnosti v SR Sloveniji, se je KS Jože Moškrič razdelila in se nova poimenovala po španskem borcu in narodnem heroju Dušanu Kvedru-Tomažu.

Naša krajevna skupnost se je s poimenovanjem krajevnih skupnosti po Dušanu Kvedru-Tomažu želela le skromno oddolžiti narodnemu heroju za vso njegovo hrabrost, sposobnost in družbenopolitično dejavnost. V Novih Jaršah imamo tudi ulico, ki nosi njegovo ime.

Nova krajevna skupnost ima 3706 prebivalcev, več delovnih organizacij, osnovno šolo, VVZ in nobene trgovine. Sedanji preskrbovalni center je premajhen za obe krajevni skupnosti. Upamo, da bosta dve krajevni skupnosti le dokazali, da z razvojem novega naselja potrebujejo spremljajoče objekte, ki bi zadovoljevali krajanje. To v 10 letih posamezne delovne organizacije samo obljublja, pridno pa skrbe za rast svojih poslovnih prostorov. V tej novi krajevni skupnosti je zelo aktiven nov odbor ZZB NOV. Celotni odbor dela javno in kolektivno. Delo je razdeljeno v razne komisije. Tako imamo komisijo za SLO in DZS, komisijo za ohranjanje tradicij NOB, socialnozdravstveno komisijo, sekcijo vojaških vojn invalidov, komisijo za odlikovanja. Obstaja pa tudi komisija, ki skrbi za dostojno slovo ob umrlih članov ZB. Vse komisije se polnoštevilno sestajajo, delajo po načrtu in ga z delom izvajajo.

Tako imamo v okviru svojih delovnih nalog člani ZB v letošnjem šolskem letu več predavanj za učence osnovne šole Jože Moškrič-Ciril o zgodovini revolucije s poudarkom na prvi obletnici brez Tita in 40-letnici OF.

Dne 4. maja smo imeli borci in aktivisti predvsem iz naše krajevnih skupnosti na osnovni šoli Jože Moškrič-Ciril žive partizanske ure za vse učence te šole. Sodelovali so tudi trije predavatelji iz drugih krajev.

Vodstvo šole Jože Moškrič-Ciril in krajevno združenje ZB NOV Dušan Kveder-Tomaž Nove Jarše so 23. maja organizirali v partizanskem kraju Golo-Zapotok sprejem pionirjev v mladinsko organizacijo. Stodvajset mladincev je sprejelo pravila mladinske organizacije in knjižice, ki jih bo spominjala na slovesen sprejem v domu borcev in mladine v Zapotoku. Pohodna enota Ljube Šerčerja iz Velikih Lašč je pripravila vojaški sprejem. Za kulturni program sta poskrbeli šoli Golo-Ig in Jože Moškrič-Ciril. General Ambrožič je pripovedoval hudomušne dogodke iz NOB in mladina je bila navdušena nad prisrčnostjo govornika. Tedanji 13-letni partizan Ludvik Golob je prisotne pozdravil in podal kratek oris velikih dogodkov med NOB, ki so jih preživljali ljudje v teh krajih, in o velikih partizanskih zmagah in enotah, ki so bile od 1941 do 1945 v teh krajih. V imenu medvojnega aktiva Vič-Rudnik je zastopnik občine govoril o zgodovini NOB in želel mladi generaciji, da prevzema tradicije NOB in smelo koraka po začrtani Titovi poti.

Tone Pristav, predsednik krajevnega združenja ZB NOV Dušan Kveder-Tomaž Nove Jarše in Metka Odlašek, ravnateljica osnovne šole Jože Moškrič-Ciril Nove Jarše, zaslužita vse priznanje pri razvijanju tradicij in pri spontanem sodelovanju šole s krajanji. Naš krajan, Tone Kebe, ugleden partizan in prosvetni delavec, je pripravil in vodil enourno oddajo. Se pomnite tovariši, ki je bila 24. maja po radiu in je govorila o mladih ljudeh, ki so neustrašeno sodelovali v NOB v raznih oblikah kot partizani aktivisti, interniranci, zaporniki in ukradeni otroci. Ta oddaja je bila posneta na osnovni šoli Jože Moškrič-Ciril. Sodelovali so tudi šolski pevski zbor in vojaki iz bližnje kasarne pod vodstvom učiteljice Sonje Ocvirk.

Prapor smo razvili 27. maja. Za krajevni praznik naše nove krajevnih skupnosti se še nismo odločili. Začeli smo akcijo 88 brez v spomin na tovariša Tita, ki jo je že v lanskem letu sprejelo združenje ZB NOV Dušan Kveder-Tomaž Nove Jarše. To bi že izvedli, zadržuje nas le to, da nismo dobili odobritve, na katerem območju smemo posaditi drevesa. Naselje je novo in ni zaključena gradnja.

Naša krajevna skupnost je res še mlada. Vsi si prizadevamo, da bomo skupno z ostalimi družbenopolitičnimi in gospodarskimi organizacijami in z vsemi, ki delujejo na našem območju, ustvarili tako krajevno skupnost, ki bo skrbel za vse in posameznika in bo dostojna nosilka imena Dušan Kveder-Tomaž.

C. B.

IVANJKOVCI

V spomin na padle junake

Nedavno tega so krajanji Ivanjkovcev v ormoški občini obujali spomine na junaško smrt štirih partizanov, ki so tu padli aprila 1944. Ta dan so si krajanji Ivanjkovcev izbrali tudi za svoj krajevni praznik.

Ob tej priložnosti so med drugim na slavnostni seji vrhne družbenopolitičnih organizacij podelili bronaste značke Osvobodilne fronte. Borci NOV pa so odšli k spominski plošči, kjer so položili venec, hkrati pa obiskali Zmazkove v Veličanah.

FRANJO HOVNİK

GONARS

Osemnajst krst

V soboto, 16. maja 1981, so na pokopališču v Gonarsu v Italiji položili v grobnico osemnajst krst s posmrtnimi ostanki bivših jugoslovanskih borcev narodnoosvobodilne vojne, ki so umrli v bolnišnici v Palanovi.

Slovesnosti so se udeležile delegacije ZZB NOV občin Nova Gorica, Sežana, Ajdovščina in Tolmin, delegacija ANPI, tržaške, videmske in goriške pokrajine, generalni konzul SFRJ v Trstu Stefan Cigoj, nekdanji komandant udarne divizije, »Garibaldi Natisone« Mario Fantini-Sasso, predsednik ANPI tržaške, videmske in goriške pokrajine Federico Vincenti.

Slavnostna komemorativna govornika sta bila Duško Ivanovič, ki je spregovoril v imenu komiteja za vprašanja borcev in invalidov Jugoslavije, in župan iz Gonarsa Joan Ottavio. Žalni kulturni program pa je izvedel Briški oktet.

JESENICE

Udeležili se bodo srečanja koroških partizanov

V soboto, 30. maja, bo v Šentprimozu v Podjuni na Koroškem srečanje koroških partizanov. Pripravili ga bodo na prostem, ob slabem vremenu pa v domu Slovenskih kulturnih organizacij v tem kraju.

Srečanja se bo udeležilo tudi veliko borcev NOV z Gorenjske. Krajevna organizacija ZB NOV Plavž pa bo ob tej priložnosti organizirala izlet v ta kraj. Za udeležbo so plačali po 100, din, 70 din pa bo prispevalo združenje. Odhod udeležencev bo ob 6. uri izpred zdravstvenega doma na Jesenicah. Proslava se bo začela ob 9. uri, nato pa bo prosta zabava s plesom. Udeleženci bodo dobili enolotnico, za pijačo pa bo poskrbel vsak sam.

BRANKO BLENKUŠ

ZAPOTOK

Podmokerc 81

Pred domom borcev in mladine viške občine na Zapotoku so se v soboto, 23. maja, zbrali številni borci in mladi na srečanju Podmokerc 1981. Srečanje so pripravili v okviru praznovanja 40-letnice vstaje slovenskega naroda in dneva mladosti ter obenem v želji, da bi utrdili in poglobili bojne tradicije, približali mladim našo polpreteklo zgodovino.

Udeležencev srečanja slabo vreme ni motilo, saj se je pred začetkom slovesnosti razlegla partizanska pesem daleč naokrog. Vsem prisotnim je spregovoril član predsedstva medvojnega aktiva OF viške občine Jure Pretnar: »Medvojni aktiv OF je skupaj s krajevnima organizacijama ZB NOV Dušan Kveder - Tomaž in Jože Moškrič - Ciril iz Novih Jarš ter krajevno organizacijo ZB NOV Golo - Zapotok pripravil to srečanje v sodelovanju z osnovno šolo Jože Moškrič - Ciril in podružnično šolo Golo z namenom, da na tak poseben način proslavimo 40-letnico vstaje slovenskega in jugoslovanskih narodov in dan mladosti.«

Se posebno veliko veselja je bilo v soboto med šolarji podružnične šole Golo, ki so od svojih tovarišev iz Novih Jarš dobili dragoceno darilo - lutkovno gledališče. Seveda pa niso bili nič manj veseli pionirji, ki so ob tej priložnosti prejeli mladinske izkaznice - potrdilo, da so sprejeti v mladinsko organizacijo. Kar 110 jih je bilo, ki bodo morali v prihodnjih nekaj letih pridno delati, da bodo dokazali, da so vredni zaupanja mlajših in starejših.

Seveda pa taka prireditev, kot je bila v soboto na Zapotoku, ne more biti brez tovariškega srečanja. Masikateremu mladincem in pionirju je pomenilo več, kot vse učenje iz zvezkov in knjig. Borci lahko s svojo živo pripovedjo najtrdneje vtisnejo v spomin najmlajših to, kar morajo vedeti o našem narodnoosvobodilnem boju, junaštvu naših borcev, ki jih ne smemo nikdar pozabiti. Njim se moramo mi vsi zahvaliti za lepo in svobodno domovino.

M. K.

MARIBOR

Jubilejne proslave na Pobrežju

Na pobudo borčevske organizacije Tone Čufar iz Maribora je bila prirejena razstava o 11. SNOUB Miloša Zidanskega v domu upokojeencev Danice Vogrinec v Mariboru.

Na osrednji proslavi ob 40-letnici vstaje in OF, ob odprtju razstave, so se zvrstili v bogatem kulturnem programu šolarji osnovne šole Tone Čufar, pevski zbor s Pobrežja in govorniki. Proslave so se udeležili med številnimi prisotnimi tudi preživelci borci slavne Zidanske brigade in prvoborca Simo Lukač in Lazo Božić. Podelili so priznanja najzaslužnejšim družbenopolitičnim delavcem.

Tone Kropušek, podpredsednik domicilnega odbora 11. SNOUB Miloša Zidanskega, je prebral prisotnim sporočilo borcev Zidanske brigade. Govoril je o času in ljudeh, ki so v teh krajih bojevali težki boj in ga tudi izbojevali, prvič v zgodovini slovenskega naroda, z zmago nad nacifašizmom. Govoril je o pohorskih kmetih, delavcih iz mariborskih tovarn, dijakih raznih šol in drugih rodoljubih, ki so dajali zavetja partizanskim borcem, jih oskrbovali, hranili in obveščali o gibanju sovražnika. To je bila hkrati z bojem grajena ljudska oblast - zmagovita OF. Mladim pa je dejal, naj trdno varujejo s krvjo partizanov prepojeno domovino; naj bodo pri delu uporni, gospodarni in varčni, pri tem pa toploto tovariški do sočloveka.

SZDL terena Tone Čufar in ostale družbenopolitične organizacije so na ta način najbolj smotno in slovesno proslavile letošnje jubileje in se poklonile spominu velikega pokojnika maršala Tita. Razstavo pa si je lahko ogledalo veliko Mariborčanov in učencev vsaj petih okoliških osnovnih šol.

M. D.

LJUBLJANA

Tradicionalno srečanje

Letošnje tradicionalno srečanje vojnih ujetnikov v maju je bilo v spominu na april 1941. leta, ko so fašisti razkosali Jugoslavijo in nas pognali v ujetništvo. Pred štiridesetimi leti - razpad Jugoslavije in neposredno rojstvo odpora - tako v podjarmljeni domovini in tudi v taboriščih vojnih ujetnikov. Srečanje je bilo prisrčno in v objemih izraženo veselje. Več kot 50 nas je bilo iz vseh krajev in drugih republik. Vsak zase je bil živ dokaz dogodkov, ki so se vrstili s filmsko napetostjo v ujetništvu in ostali trajen krut spomin na vojno, a ovenčan z zmago nad fašisti in s svobodo v osvobojeni domovini.

Naš tovariš iz ujetništva, ki zaradi bolezní ni mogel priti iz Beograda na srečanje, je v svojem pozdravnem pismu med drugim zapisal: »... bil bi vesel, ko bi mogel biti z vami in oživeti spomine na našo mladost, to je na dneve našega boja, ko smo preživljali vse muke in strahote fašističnih taborišč. Ko se spominjam dni našega boja in svobode, ki smo jo tako drago plačali, bratstva in enotnosti kot največje pridobitve našega boja, ko smo skupno preživljali vse strahote fašizma, a sedaj živimo v bratski skupnosti enakopravnih narodov in narodnosti v naši socialistični Jugoslaviji, je potrebno povedati naši mladini, našim otrokom, koliko je padlo naših tovarišev za to svobodo. Bili smo junaki, nismo dovolili fašističnim zavojevalcem, da bi nas poptali. Premagali smo vse težave in stradanje ter zmagali na čelu z našim velikim tovarišem Titom. Nikomur ne bomo dovolili, da nam vzame našo svobodo...«

KOČEVJE

Obisk šolskih vrstnikov

Na šolskem izletu ob zaključku šolskega leta so učenci nižje srednje šole Simon Gregorčič iz Doline pri Trstu obiskali svoje vrstnike v Kočevju in si ogledali zgodovinski Šeškov dom, v katerem so bili postavljeni temelji slovenski državnosti. Naslednji dan pa so obiskali rojstno hišo maršala Tita v Kumrovcu, od koder je tudi posnetek.

FRANC BRUS

Kakšno je bilo zdravstveno varstvo borcev v ptujski občini v letu 1980

S skupnimi prizadevanji do boljših rezultatov

Lansko leto je delovala ambulanta za borce na Ptuj le s polovičnim delovnim časom, ker je hkrati morala delovati v istih prostorih (z istim osebjem) tudi ambulanta za nujne primere. Tako so imeli težave z usklajevanjem delovanja obeh ambulant, saj so pogosto menjavali vrste bolnikov. Večkrat je bilo treba prehajati od pregledov starejših, kroničnih bolnikov k nujnim primerom poškodovancev. Poleg tega pa so bili v rednem delovnem času opravljeni tudi številni sistematični pregledi borcev ter so vse te, med seboj prepletajoče se naloge zdravstveni de-

lavci opravljali le s težavo in predvsem s skupnim razumevanjem vseh zdravstvenih zavarovancev.

V ambulanti za borce je bilo leta 1980 pregledanih prvič (v enem letu) 944 zavarovancev, ponovnih pregledov pa je bilo 2738. Na specialističnih pregledih so bili pregledani 104 borci, v bolnišnicah pa se jih je zdravilo 46. Na klimatskem zdravljenju v zdraviliščih od Dobrne do Strunjana je bilo skupaj 53 nekdanjih borcev, pri čemer pa ta podatek ni popoln, saj tudi druge ambulante na Ptujskem pošiljajo borce v zdravilišča. V borčev-

ski ambulanti na Ptuj pa predlagajo, da bi predloge komisiji za odobritev zdravljenja posredovali le oni, ker bi bili tako tudi evidenca in dokumentacija posameznega borca popolnejši.

Zdravstveni delavci v borčevski ambulanti na Ptuj dobro vedo, da bi bilo njihovo delo mnogo uspešnejše, če bi lahko delali samostojno in bi imeli za to primerne prostore. Potem bi se lahko bolj posvetili tudi preventivnemu zdravljenju.

Naj za konec omenimo še to, da v ptujski borčevski ambulanti ugotavljajo približno ta-

ko zdravstveno stanje nekdanjih borcev kot drugod. Borci imajo največ obolenj mišično-kostnega sistema, hkrati pa tudi opozarjajo, da so borci pogosto nedisciplinirani pri obiskovanju zdravnika, ne jemljejo predpisanih zdravil po navodilih ali pa terapijo prekinjajo za nekaj dni na lastno pest in podobno. Nekateri ne prihajajo redno na kontrole in po zdravlila. Zdravstveni delavci v ambulanti pa menijo, da včasih res neprijetno čakanje v čakalnici ne sme biti vzrok, da se borci ne oglašajo redno.

Milena Pavlica

Na obisku pri koprski organizaciji vojaških invalidov

Skromni, tihi, uspešni

»Na Koprskem je v organizacijo vojaških invalidov vključenih več kot 873 vojaških vojnih invalidov in tudi mirovnih vojaških invalidov. Združujejo se v štirih krajevnih organizacijah vojaških invalidov in v 22 sekcijah pri krajevnih organizacijah ZB. Najbrž je treba povedati, da so najbolj aktivne samostojne invalidske organizacije, ki se med seboj tudi uspešno povezujejo,« nam je uvodoma ob obisku pri koprskem občinskem odboru ZZB NOV povedal tovariš Colja, dolgoletni delavec v invalidski organizaciji in v organizaciji ZZB NOV. Naštevam nam je podatke, ki pravzaprav tudi največ povedo: pod okrilje koprške organizacije vojaških invalidov spada tudi športno društvo Invalid, v katerem se invalidi udeležujejo kar v 11 športnih panogah in imajo v svojih vrstah šampione, vse od občinskih prvakov pa do svetovnih.

Vsa ta dejavnost ni ostala brez odlikovanj. Tako je koprška organizacija vojaških invalidov prejela za svoje delo spomenico 1941-45, ki jim jo je podelil tovariš Tito, zlato plaketo ZTKO Jugoslavije ter še celo vrsto plaket in priznanj predvsem na področju športno-rekreativne dejavnosti.

Predsednik te organizacije Bratkovič in njen tajnik tovariš Udovič sta nam povedala, da šteje koprška organizacija vojaških invalidov približno 400 članov in obsega poleg koprškega mestnega jedra še Zusterstvo, Semelelo in nekatera mestna obrobja. Invalidi v tej organizaciji niso aktivni le na športnem področju, ampak se hkrati udeležujejo tudi pri družbenopolitičnem delu. Skrbijo za obiskovanje svojih bolnih tovarišev, zlasti ob 4. juliju in novem letu ne ostane nobeden od teh ne doma ne v bolnišnici pozabljen.

»V naši organizaciji združujemo tako osebe vojaške invalide, nekdanje borce kakor tudi mirnodobske invalide, vojne vdove, starše padlih borcev pa tudi nekaj otrok padlih in umrlih borcev. Našo organizacijo smo osnovali tako, da ne zajema le ozkega mestnega območja Kopra, ampak so njeni člani iz več krajevnih skupnosti hkrati. Osnove naše organiziranega dela segajo v leto 1946 in lahko rečemo, da je bilo naše delovanje ves čas vzorno, saj o tem pričajo priznanja in odlikovanja. Slišati je bilo celo, da smo najvzornejša organizacija vojaških invalidov v zveznem merilu.« Tako nam je pripovedoval tovariš Bratkovič, tajnik Udovič pa je nadaljeval: »Med nami mlajših invalidov tako rekoč ni in glede na starost ter ob tem tudi invalidnost lahko rečemo, da so naši člani zares aktivni. Večina je včlanjena v zvezo komunistov in mnogi delujejo v vrstah rezervnih vojaških starešin, medtem ko so drugi aktivni na delegatskem področju na ravni krajevnih skupnosti pa tudi občine in republike. Jasno je, da smo zastopani tudi v sestavi občinskega odbora ZZB NOV. Ker nismo organizacija na občinski ravni, se ožje ne ukvarjamo s socialno-zdravstveno invalidsko problematiko, zato pa je to naloga komisije pri OO ZZB NOV, katere člani so tudi iz naših vrst. Kadar imamo priložnosti in možnosti, še posebej obiščemo bolnega tovariša in ga obdarujemo. Tudi izletniška dejavnost je že naša tradicija. Vsako leto se odpravimo enkrat ali dvakrat na pot in tako smo videli že skoraj vsa večja jugoslovanska mesta, pa tudi prek naših meja, v Sovjetski zvezi, na Češkoslovaškem, v Italiji in Španiji smo že bili. Vsako leto priredimo invalidski sreča-

Kakor se pač marljivim in delovnim spodobi, koprski vojaški invalidi niso pozabili na letošnje svetovno leto invalidov. Zato so tudi pripravili program, ki ga bodo izvajali: športno društvo invalid iz Kopra, medobčinsko društvo slepih in slabovidnih, temeljna organizacija slušno prizadetih, center za korekcijo sluha in govora iz Portoroža, vzgojni zavod Elvire Vatovec iz Strunjana, osnovna šola pri ortopedski bolnišnici v Valdoltri, društvo civilnih žrtev vojne, vojaški vojni invalidi, INDE iz Kopra in drugi, organizirali bodo športna tekmovanja, pripravili razstavo, organizirali proslavo s kulturnim programom ter obiskali invalide po domovih in ustanovah.

nje v enem od partizanskih krajev v občini. Poleg tega tesno sodelujemo z zamejskimi tovariši in tudi s sosednjo hrvaško občino Buje.«

V našem pogovoru je beseda nanekla tudi na finance. Te urejajo vojaški invalidi v Kopru že leta izredno uspešno – sami. Vsako leto namreč organizirajo teden invalidov in

Prapor mestnega odbora VVI v Kopru

Ob 8. marcu povabijo vojaški invalidi svoje članice na srečanje, kjer jih pogostijo, z njimi pokramljujejo in se poveselijo.

takrat pritegnejo k delu tudi vse druge družbenopolitične organizacije in borci pravijo, da je ta njihova prireditev že prav tako znana in tradicionalna kot na primer portoroška noč. »Ob zaključku tedna invalidov priredimo vsakokrat veliko tombolo in z izkupičkom pridemo do sredstev, ki jih potlej naša invalidska organizacija razporeja skozi vse leto za svojo redno dejavnost. Ne računamo z drugimi sredstvi, saj dobro vemo, da nekatere druge organizacije nimajo take tradicije, kot jo imamo mi, zato po svojih močeh finančno podpiramo tudi sekcije VI pri krajevnih organizacijah ZB, tako da vsaj ob svojih letnih srečanjih lahko organizirajo skromna tovariška srečanja.«

Naša sogovornika smo spraševali tudi po kritičnem pogledu na urejanje socialno-zdravstvenih vprašanj vojaških invalidov. Povedali so nam, da bi najbrž kazalo pregledati in morebiti pripraviti prejemke invalidov po kategorijah, kajti sedaj, so menili, so te razlike prevelike oziroma prestrmo padajo prejemki po kategorijah.

Pa še tole so nam povedali: »Morebiti bi pričakovali, da se naše vrste vse bolj redčijo, tako bi bilo čisto razumljivo v navadnih okoliščinah. Toda pri nas v Kopru je drugače. Pri nas je vojaških invalidov vedno več, kar je posledica priseljevanja novih ljudi v občino. To je po eni strani dobro, ker pač krepimo naše vrste in si tudi bolje porazdelimo naloge, po drugi strani pa to dejstvo povzroča tudi določene težave, kajti sredstva, ki jih imamo, se ne večajo v sorazmerju z večanjem članstva.«

Beseda seveda ni mogla mimo zdravstvenih vprašanj vojaških invalidov na Koprskem. Povedali so nam, da je to področje pri njih še vedno dokaj neurejeno, kajti v Kopru še ni bolnišnice, zato odhajajo borci in vojaški invalidi v bolnišnico v Ankaran, v Valdoltro in drugam (tudi v Ljubljano). Primanjkuje specialistov, primanjkuje bolnišničnega prostora in vsi, ki iščejo zdravje v bolnišnici, so obsojeni na vožnje sem ter tja. Res imajo v Kopru borčevski dispanzer, kjer imajo na voljo zdravnika, vendar je tudi ta šele v zadnjem času dobil ustrezne prostore v Semeleli. Na koncu velja povedati še tole: koprski vojaški vojni invalidi so izredno zadovoljni z delom občinskih upravnih organov, ki urejajo področje vojaških invalidov in borcev, za kar vemo, da borci in vojaški invalidi v drugih občinah pogosto negodujejo.

Letos pripravljajo koprski vojaški invalidi že 28. invalidski teden po vrsti in tako kot prejšnje čase bodo tudi letos ob zaključni slovesnosti povabili k sodelovanju športna društva iz Slovenije, Hrvaške in tudi iz zamejstva. Prav nič ni videti, da bi jim delo in organizacija različnih akcij delala težave, nič se ne pritožujejo, vedri in nasmejani nadaljujejo svojo tradicijo iz prvih povojnih let, zato pa tudi s ponosom lahko pokažejo z nešteti priznanji prekrte stene ter z nešteto pokali zapolnjene omare. Koprski invalidi so se namreč vselej zavedali tistih Titovih besed po vojni, ko je dejal, da ni dovolj, da invalidom uredimo socialno varnost, ampak jim je treba nenehno vlivati pogum za enakovredno vključevanje v delo in aktivnosti naše samoupravne socialistične družbe.

B. Ž. J.

Albanijo nekateri imenujejo Evropski Robinzon, drugi jo imajo za »oblegano trdnjavo«, tretji za najbolj osamljeno državo v Evropi, če že ne na svetu, četrti za utelešenje policijskega režima. Takšne bolj ali manj slikovite prišpodbobe ali superlativi s praviloma negativnim predznakom utegnejo ponazoriti del, včasih celo nemara velik del težko ugotovljive, težko dosegljive resnice o tej državi s komaj 28.748 kvadratnimi kilometri in z okoli dva in pol milijona tod živečih ljudi.

Ijubitelji slikovitosti bi lahko našli še več izjemnih nadrobnosti. Na primer o Albaniji, v kateri sta vera in izpovedovanje vere z ustavo prepovedana. Prav tako kot vsakršna zasebna obrt ali privatno lastništvo avtomobi-

la. V tej državi se – za to je nešteto dokazov – kot hudič križa boje tujcev, do kraja so nezaupljivi do njih; nemara bolj kot kjer koli drugje. To je če prebiramo referate njihovih funkcionarjev, država, kjer ni ne davkov ne prispevkov. Država, ki ima v ustavi zapisano, da ne sprejema tujih kreditov. Država, kjer so sodeč po oddajah radia Tirane vse socialne, zdravstvene storitve povsem zastoj – in ljudje so brez trohe pridržka povsem zadovoljni z njimi.

In tako naprej. Nemara bi bilo dobro zdaj, po naštevanju nekaterih slikovitosti te nedvomno slikovite dežele, preiti na druge posebnosti, ki nemara niso tako osupljive, a zato morda tembolj značilne za to državo na meji z Jugoslavijo in Grčijo.

Enver Hoxha

Enver Hoxha je bil rojen 16. oktobra 1908 kot sin premožnega trgovca s suknjo v Argirokastru na jugu Albanije. Po ljudski in srednji šoli je dobil albansko vladno štipendijo in šel študirat na tuje, najprej naravoslovje v Francijo (Montpellier), nato pa pravo v Belgijo (Bruselj). Leta 1932 je postal tajnik albanskega poslaništva v Belgiji, 1936 pa se je – ne da bi končal študije vrnil v domovino in začel poučevati farnosčino na srednji šoli v Korči.

V Franciji in Belgiji se je ogrel za komunistične ideje, po vrnitvi domov pa se je vključil v komunistično skupino Alija Kalmendija. Po italijanski aneksiji Albanije je šel v ilegalo in pomagal organizirati ustanovni kongres KP Albanije, ki je bil 8. novembra 1941. Naslednje leto je KPA ustanovila narodnoosvobodilno fronto in postopoma organizirala partizansko gibanje, ki je ob koncu vojne štelo okoli 30.000 mož. Sredi 1944 je Hoxha kot poveljnik partizanske vojske dobil čin generalpolkovnika. Vodil je začasno in redno vladno, vendar je 1954 opustil vladne funkcije in obdržal funkcijo prvega sekretarja CK albanske partije dela; hkrati je član prezidija ljudske skupščine.

V vrsti spisov je razložil svoje pojmovanje marksizma-leninizma, v jedru katerega je nič kaj skromna teza, da je edino pravilno. Hoxha je – kot Stalin – trdno prepričan, da se med izgradnjo socializma razredni boj zaostruje. Enako velja za svet, v katerem delavskemu razredu nenehno stremata po življenju imperializem (predvsem ameriški) in socialimperializem. Med socialimperialiste je do konca sedemdesetih let štel Sovjetsko zvezo, zdaj pa mednje uvršča tudi Kitajsko. Sicer pa vse druge komunistične partije uvršča med revizionistične; pravilnost poti dopušča samo maloštevilnim frakcijskim organizacijam po svetu.

Zadnje čase krožijo govorice, da je 73-letni voditelj albanske partije dela hudo bolan. Kot toliko drugega o Albaniji tudi tega ni mogoče preveriti. Nemara bo zadeva bolj jasna, ko se bo novembra letos ob 40-letnici ustanovitve partije sestel kongres.

Prepričanje o lastni izjemnosti

Na desetine, bolje rečeno, na stotine časopisnih izrezkov, zapiskov poročil radia Tirane, na ducate govorov Envera Hoxhe in drugih albanskih funkcionarjev priča, da ima vodstvo te dežele Albanijo za nekaj izjemnega.

To naj bi veljalo ne samo za vlogo partije te dežele v mednarodnem delavskem in komunističnem gibanju, marveč tudi za vlogo sodobne albanske države v izgradnji socializma.

Z drugimi besedami, sodeč po izjavah iz Tirane, je albanska partija dela edina resnično marksistično-leninistična partija na svetu, Socialistična ljudska republika Albanija edina resnično socialistična in ljudska država na svetu. Citatov v podkrepitev gornjih trditvev o trditvah albanskega vodstva je obilo, a navedimo samo zapis Envera Hoxhe iz leta 1979, pravzaprav citat iz njegove knjige o tem, da je »naša dolžnost kot marksistov leninistov braniti idejo svetovne revolucije, da bi tako razkrinkali protimarksiste in reakcionarje in da tako delovnih ljudi in naprednih ljudi ne bi več slepil z 'levimi' gesli.«

Ali novejši primer, navedek iz referata, ki ga je 11. januarja letos ob 35-letnici razglasitve Ljudske republike Albanije prebral sekretar prezidija ljudske skupščine Džafer Spahiu: »Albanija je zdaj država brez davkov in prispevkov, z državnimi in socialnim zavarovanjem v mestu in na vasi, brez zunanjih in notranjih dolgov, dežela z najmanjšimi razlikami na svetu med najnižnjimi in najvišjimi plačili, država brez verskih ustanov...«

In dalje: »V Albaniji se gospodarstvo uspešno razvija. Valuta je trdna. Cene se niso spremenile in se tudi ne bodo, marveč bodo stabilne, kot so bile tudi doslej, kljub temu, da je država uvozila in uvažala marsikatero blago po nekajkrat višjih cenah.«

Takšnih trditvev z ničimer ni mogoče preveriti in spriču skrivnostne narave albanske politike in precejšnjega zanemarjanja javnosti podat-

kov, dela ipd. tudi ni mogoče dobiti niti približnih razlag, kako je mogoče financirati državo, vojsko, policijo, šole, zdravstvo, gospodarski razvoj, ne da bi kdo kaj prispeval v državno blagajno.

Količjak zanesljivih podatkov kratko malo ni mogoče dobiti. Tako ostanejo bodisi cenitve, ki kot vsaka cenitev niso posebno zanesljive, ali

Mlada Albanka iz okolice Tirane

uradne izjave in primerjave iz Albanije v razpon 35 in več let v slogu: prej smo imeli malo ali nič, zdaj imamo veliko. Tako navajajo, da delavski razred šteje pol milijona ljudi, »prej« ga je bilo 150.000. Dalje: »združeni patriotski kmetje iz leta v leto pospešujejo kmetijstvo.« Albanija ima zdaj 46.000 visokošolsko izobraženih kadrov, »prej« pa jih je bilo 380, več kot 120.000 srednje izobraženih kadrov ima, »prej« jih je bilo samo 2.000. Pa ne samo to: industrijsko proizvodnjo so v 35 letih po razglasitvi ljudske republike povečali 131-krat, kmetijsko petkrat, vsa mesta in vasi so elektrificirane in osem desetih hiš je novih.

Teh in takšnih citatov ne objavljamo zavoljo porgiljivih namenov. Še manj zato, da bi spodbijali nedvomne uspehe, med katere gre šteti odpravo nepismenosti, zago-

Preskakovanje iz skrajnosti v skrajnost Od prekipevajočega p sovraštva

tovitev enakopravnosti žensk v nekdanji polfevdalni deželi, industrializacijo države. Ti uspehi so – če pozabimo na ceno, s katero so bili doseženi. In bili bi še prepričljivejši, če ne bi bilo toliko prepirljivo samovšečnega poudarjanja albanskih funkcionarjev, kako edinozveličavne so njihove ideje in kako nezmotljivo pravilna je njihova praksa.

Morda je v tej visokomernosti pri presoji ravnanja drugih partij in drugih socialističnih držav iskati tudi vzrok ali vsaj enega poglavitnih vzrokov, da je sodobna zgodovina sodobne Albanije takšna, kakršna je bila in kakršna je. Ta zgodovina kaže vztrajno ponavljajoče se značilnosti: albansko vodstvo z Enverjem Hoxho na čelu je v letih 1948 do 1978 razdrlo troje prijateljstev s troje komunističnih partij in s troje socialističnih držav. Te partije so bile in so med seboj različne, različne imajo celo nasprotujoče poglede na sodobni svet nasploh in delavsko pa komunistično gibanje še posebej, po različnih poteh graje socializem – toda, glej ga šmenta, albanski funkcionarji so se z vsemi tremi sprli in jih srdito napadajo, obdolžujoč jih podobnih ali različnih, v njihovih očeh pa vsevilj in vselej antimarksističnih grehov.

Uvertura v te velike ideološke, politične in siceršnje prelome, obračune, gonje, neskočne obdolžitve ali kratko malo zmerjanje je bilo zmerom priseganje na veliko, neporušno, nesebično itn. prijateljstvo. Spomnimo se: najprej so se Enver Hoxha in drugi albanski voditelji na ves glas zahvaljevali Jugoslaviji, Titu, jugoslovanski partiji, jugoslovanskim partizanom. Z izdatno pomočjo jugoslovanskih komunistov

je zaživel KP Albanije. Z izdatno pomočjo jugoslovanskih partizanov so postajali albanski partizani čedalje bolj zmogoviti. Takoj po vojni je Jugoslavija – sama razdejana in živeča v pomanjkanju priskočila na pomoč. Vsemu zanikanju in zamolčevanju navkljub je tu tudi najbolj živa priča pomoči: prva albanska železnica Drač–Elbasan–Tirana.

Z resolucijo informbiroja 1948 je bilo prijateljstva konec. Odtlej Tirana v resnici ni niti za hip prenehala napadati Jugoslavije. Njen arzenal zmerljivk, žalitev, dezinformacij, obrekovanj, hujskanja in kar je še takih nečednih opravil je količjak poučenemu bralcu na žalost vse predobro znan.

Neptretregana gonja proti Jugoslaviji

Tirana torej ves čas od 1948. leta ni prenehala gonje proti Jugoslaviji, zvezi komunistov, tovarišu Titu, in sicer v imenu boja zoper »revizionizem«.

Tako je Enver Hoxha v eni svojih »razprav« zatrjeval, da jugoslovansko samoupravljanje ni nič drugega kot »kopija anarhističnih teorij Proudhona in Bakunina«, samo »nesramna kamuflaža revizionističnega izdajstva, s katero žele podaljšati kapitalizem v drugi obliki.« Obenem je albanski režim postopoma kazal pripravljenost obnoviti, oživiti sodelovanje na meddržavni ravni. V zadnjih letih se je trgovinska menjava sorazmerno naglo razvijala. Tako naj bi do letos vrednost blagovne menjave narasla na 135 milijonov dolarjev, do 1985 pa na 720 mili-

10

Vlado Kresnik

Zapiski iz vojnega ujetništva 1941-45

Skočil sem k razpoki v steni. Razpoka je sicer izdatno skrbela za prepih v sobi, a za vrečko je bila preozka. Skok k peči, da bi vrečko pokopal pod pepelom – neumnost! Pepel bodo najprej preiskali. Pogled je obvisel na azbestni oblogi, ki je ščitila leseno steno v kotu ob železnem gašperčku od vrha do tal.

Azbestne plošče so bile z debelimi vijaki pritrdjene na letvah in pod njimi je bilo za dva prsta prostora. Zagrabil sem spodnjo ploščo za rob in potegnil – vijak je nekoliko popustil, ostarelost lesa je vendarle lahko tudi koristna! Vrečko sem potisnil pod ploščo, ki se je z vijakom poravnala nazaj v prvotno lego.

Abverhovci so bili natančni. Kot vedno. Razmetali so omaro z zdravili. Prelistali so bolniške liste in papirno kramo na mizi. Pepel iz gašperčka so raztresli po tleh. Iskali so krog senčnika žarnice na stropu. Posteljo so preiskali do zadnje špranje, iz slamnjače so stresli ostružke po tleh. Pretnikli so okna in lesene naoknice. Kadar so se bližali kotu z gašperčkom, sem se počutil manj ugodno. Po približno eni uri so odšli praznih rok.

Vrečko smo izvlekli iz skrivališča pod azbestno ploščo. Skurili smo ga. Z mešanimi občutki smo opazovali, kako se je papir, na eni strani sajast, na robovih osmojen, na drugi strani izpisan na redko z neenakomernimi črnkastimi pismenkami – kako se je upiral plamenu, rjav, se v vročini svaljal, in se nazadnje upepelil. Bil je prvenec dokumentacije naše taboriščne ilegale.

Po tem dogodku smo sklenili: sproti sežgati vse, kar bi nas lahko izdalo.

★ ★ ★

Nekaj časa so se nacisti šli neposredno propagando med vojnimi ujetniki. Začeli

so izdajati časopis v francoščini in posebej v cirilici.

Francoska Résistance je franko-nacistični umotvor razpečavala in ga ustrezno komentirala. Komentarji so bili polni igralsko dovršenih domislic. Po francoskih barakah je bilo ob takih priložnostih vselej zelo zabavno.

Časopise za Jugoslovane smo izkoristili drugače. Izrezali smo posamezne dele iz besedila, ki je na primer omenjal partizanstvo, jih nalepili na – srečko in pod tekst s črnilom napisali naš propagandni komentar.

Komentar je izpisoval Albin Zor, gimnazijec iz Ljubljane. Bilo mu je šestnajst let, ko so ga Nemci »ujeli« samega na cesti in prignali med vojne ujetnike. Ujetništvo je tako, kot prenašamo vsiljivega neotesanca na cesti, kateremu radi tudi kakšno zagodemo. Albin je pomagal in pisal komentarje na vrečko.

Naše vrečke so romale najprej z Brankom Linčičem, potem z Jozefom Vaničkom-Vanjo in nazadnje z Milošem Sretničem v njihove kroge. Z Brankom med sanitejce, z Vanjo med podoficirje protifašiste in z Milošem v baraku 18, kjer se je bil med tem spontano izoblikoval krog protifašistov.

Način naše propagande, z enim izvozom »časopisa« je bil kratkometražen. Vseeno je nekoliko koristil. Po barakah, koder je krožil, je ustvarjal občutek, kako med Jusolovani obstaja organizirano protifašistično gibanje. »Škrnicelj – časopis« je izšel dvakrat. Nacisti so namreč kmalu časopise za vojne ujetnike ukinili. Nemci so včasih bili pač tudi bistri. Znali so ugotoviti, kaj se jim izplača in kaj ne.

Taka propaganda je dregnila še v nekaj. V svojevrstno razlaganje protifašizma. V določenih podoficirskih in zdravniških

jugoslovanskih krogih so protifašizem razlagali kot politični uvoz iz Anglije; kot prvino angleškega kolonializma, ki se žene tudi proti grabežljivemu razpredanju tretjega rajha in je zato »protifašistični«, protifašizem so enačili z anglofilstvom. V te megle predstave so začeli udarjati pojmi Tito, narodnoosvobodilna vojna, avantgardna vloga komunistične stranke. Porajala se je stvarnost, ki je silila anglofilske kroge v točnejšo, jugoslovansko opredelitev protifašizma. Opredelitev nikakor ni potekala brez zapletljajev.

★ ★ ★

Iz Beograda je prišel na fallingobostelsko postajo vagon hrane za vojne ujetnike. V vagonu so bili fižol in cigarete Dra-va. In obljuba, da je to šele prvi vagon, sledili bodo drugi, s klobasami, s slanino. Čim se je izvedelo, da stoji vagon na postaji, je med jugoslovanskimi ujetniki oživila predstava: srbski pasulj s slanino! Lačna jesen 1942 je tisti hip zadihala optimistično. Optimizem pa je dobival različne tone.

V Srbiji je takrat v imenu nacističnega novega reda vladal general Nedić. Po jugoslovanskih barakah stalaga so se oglašali posamezni nežni vzdih: Nedić – naš otac, otac Srbije!

Naš vrli Vanja je obšel podoficirje. Prišel je od tam vest, da narednik-vodnik Lubaja vznikajoči srbski patriotizem oblikuje v svoj napev: Majku njima komunističku! – Zajedno sa Nedićem ćemo nad njih: Sve ćemo pobiti!

Anglofili med našimi zdravniki in nekaterimi intelektualci iz Srbije so se začeli shajati s poljsko šlahkto, z zdravniki in s poljskim Zastopnikom. Geslo srbo-anglofilov je bilo: Nedić je naš, on se dela, da

Priljubljenost prijateljstva do črnega

jonov dolarjev. Zgradili naj bi železniško progo Skadar – Titograd. V zadnjih letih je bilo sklenjenih tudi več sporazumov s področja kulturnega sodelovanja.

Dogodki na Kosovu so pokazali, kako režim v Tirani v resnici pojmuje meddržavno sodelovanje. Podpora albanskemu nacionalizmu in irendentizmu na Kosovu iz Tirane je glasna, hujskaška, usmerjena na krnitev ugleda Jugoslavije v svetu in na njeno politično destabilizacijo. Še več, s tem, da Tirana kritično govori o veljavnosti londonske in versajske mirovne pogodbe, nanašajoči se na razmejitve med obema deželama, dovolj prozorno daje vedeti, da bi utegnila ob času, ki bi se ji zdel primeren, sprožiti vprašanje revizije meja. Z drugimi besedami, tiranski funkcionarji uganjajo kaj nevarno avanturistično politiko.

Stališče Jugoslavije je nedvoumno: v skladu s politiko dobrega sosedstva sodelovanja tudi sodelovanje z Albanijo. Toda spričo bridkih izkušenj zadnjih mesecev mora albanska vlada z dejanji pokazati, da je za meddržavno sodelovanje na načelih spoštovanja neodvisnosti in suverenosti, ozemlske nedotakljivosti in nevmešavanja. Tega za zdaj ni storila. Nasprotno, v zvezi s Kosovom še bolj podpihuje ogenj sovraštva.

Razpad zveze Tirana – Moskva

Ko je po Stalinovi smrti 1953. leta postopoma prišlo v Sovjetski zvezi na krmilo no-

sovjetskemu vodstvu, izjavljajoč, da CK KPSZ in sovjetska vlada nimata pravice sama ponovno oceniti jugoslovansko politiko, obenem pa so bili Hoxha in njegovi zoper načrtovani sovjetski obisk v Jugoslaviji.

Toda tudi po 1955. letu so ohranjali videz neporušnega albansko-sovjetskega prijateljstva. Leta 1959 je namreč

za »popolno demagogijo« in za »poskus opravičevanja.« Ni govora torej o kakšnem dialogu s sovjetskimi »revizionisti« in »socialimperialisti.«

Podrti mostovi tudi s Pekingom

Zatem se je začelo veliko, dobrih 15 let trajajoče prijateljstvo med Kitajsko in Albanijo. Vendar so kasnejše polemike pokazale, da so se v navzven bleščeči stavbi sloge in ljubezni že zelo zgodaj začele kazati razpoke. Iz polemičnih izjav albanskih funkcionarjev leta 1978, po prekinitvi odnosov, je razvidno, da je Tirana zamerila Pekingu, ker je Zhou Enlai menda že 1964 predlagal, naj Albanija sklene vojaška pakta z Jugoslavijo in Romunijo, ker je Peking baje svetoval Hoxhi, naj po padcu Hruščova naveže stike z novim sovjetskim vodstvom, ker Tirane ni obvestil o Kissingerjevem in Nixonovem obisku na Kitajskem. Tirana se od vsega začetka ni strinjala s teorijo Mao Zedonga o »treh svetovih«, kitajska gospodarska pomoč pa je prinašala ne le blagor, marveč tudi številne konflikte.

Ko je Peking julija 1978 ustavil gospodarsko in vojaško pomoč, je predložil račun: LR Kitajska naj bi po letu 1954 dala Albaniji za deset milijard juanov pomoči. Na noge je postavila 142 tovarnov (od tega jih je tedaj 91 obratovalo), primaknila je 1,8 milijona ton žita, milijon ton jekla in 10.000 traktorjev. V Albaniji je delalo 6000 kitajskih strokovnjakov, na Kitajskem pa so izsolali 2000 Albancev. Ob tem je Peking zabrusil Tirani, da je zaradi nesposobnosti in trmoglavosti to pomoč, slabo porabila zlasti hude so bile obdolžitve na račun domnevnih sabotaj in nesposobnosti pri uporabi vojaške pomoči.

Enver Hoxha in njegovi so vse te obdolžitve ostro zavrnili. V kritiki so šli naposled tako daleč, da so se lotili tudi Mao Zedonga, mu očitali odmik od »vzora oktorske revolucije«, se pravi Stalina, pa tudi to, da je padel v ob-

jem »revizionistov« in »ameriških imperialistov.«

Krog samoosamitve je bil tako sklenjen. V širnem svetu delavskega in komunističnega gibanja je v vlogi prijateljev albanskega režima ostalo nekaj frakcijskih skupin levicarjev raznih barv, pa še ta družina se je po obračunu s Pekingom osula, ker je dobršen del teh skupin raje ostal na strani KP Kitajske.

Od kod takšno vztrajno preskakovanje iz skrajnosti v skrajnost – iz prekipenja prijateljstva v črno, zagrizeno sovraštvo? Je takšno ravnanje mogoče iskati samo v inkvizitorski zaverovanosti v lasten prav, v odrešilnost lastne dogmatske razlage marksizma na dosledno stalinističnih tirnicah? Kaj žene režim v Tirani v to, da

se čedalje bolj zapira vase, da je deželo dobesedno in v prenesenem smislu ogradi z bodečo žico? So krvavi obračuni v lastnih vrstah – od prvotnega CK iz leta 1941 je živ samo še Enver Hoxha – izraz preganjanja, ki ne sodi v območje razumnega ravnanja? Kaj pomenijo stotine voditeljev v partiji, vladi, vojski, ki so izginili v teh letih brez sledu? Izraz česa so koncentracijska taborišča? Kaj pomeni, da potrebuje Albanec, ki želi potovati v drug okraj, posebno dovolilnico?

Vprašanj je obilo. In še marsikatero bi lahko dodali. Vsaj tole: mar ni to ideološko soljenje pameti vsemu delavskemu, komunističnemu gibanju tudi izraz histerije, želje po vsej sili opozarjati nase?

Jože Šircelj

Središče Tirane Skenderbegov trg – ob času največjega prometa

vo vodstvo s Hruščovom na čelu in izvedlo delno destalinizacijo, je albanski režim čedalje bolj nezaupljivo gledal na takšen razvoj. Zlasti še, ko je Hruščov z obiskom v Beogradu obnovil odnose z ZKJ in Jugoslavijo.

Sovjetska zveza je tedaj v Albaniji imela glavno besedo, ne samo v gospodarstvu, marveč tudi na vojaškem področju. Predvsem je Albanija dala SZ na razpolago vojaško oporišče za podmornice.

Tirana se torej ni strinjala s kritiko Stalinovega »kulta osebnosti«. Stalin slej ko prej nastopa v izjavah albanskih funkcionarjev kot brezgrešni vzornik, ki je v vsem prav ravnal – tudi glede Jugoslavije. Normalizacija jugoslovansko-sovjetskih odnosov je bila za Tirano še zlasti hud udarec. Tako v »Zgodovini albanske partije dela« piše, da je CK albanske partije 25. maja 1955 pisal

Hruščov obiskal Albanijo – in to je bil njegov najdaljši obisk v neki socialistični državi. Vse je bilo triumfalno: sprejemni govori, zdravice.

Že naslednje leto, na posvetu v Bukarešti se je albanska partijska delegacija postavila po robu sovjetskim kritikam na rovaš KP Kitajske, tedaj seveda izrečenimi za skrbno zaprtimi vrati. Zatem se je razpad zveze Moskva – Tirana nadaljeval s pospešenim tempom. Jeseni 1961 je Tirana zahtevala sklenitev števila sovjetskih diplomatov v Albaniji. Nato je 25. novembra prišlo do prekinitev diplomatskih odnosov.

Odtlej je Sovjetska zveza na vrhu smrtnih sovražnikov albanskega vodstva in to slej ko prej izjavlja, da je obnovitev stikov nemogoča. Ponudbe Moskve o normalizaciji odnosov imajo, kot je večkrat rekel Enver Hoxha,

sodeluje z Nemci, dejansko je z Angleži in samo čaka ugodno priložnost...

Sumadijski kmetje, kmetje iz Baranje in Bačke, ki jim je v mislih šelestela pšenica-letina in se oglašala živina in so se stavljali najpomembnejšo skupino po jugoslovanskih barakah, oni so pripravljali svoje menažke. Srbski pasulj – bogami, ob njem se bo dalo pretolči skozi vojno, pa vseeno s kom in proti komu.

Srbski fižol, poslan med vojne ujetnike stalaga XI B, je leta 1942 ustvaril politično zmedo.

V igro interesov se je vključila ambasada bivše jugo-monarhije v Lisboni (Portugal) in v Kairu (Egipt). Pod neopredeljenim imenom pošiljatelja ali pod imenom »gospodja K. Georgevich« je poslala nekaj individualnih paketov s konzervami šunke, tunine, marmelade, čokolade, s finimi angleškimi ali ameriškimi cigaretami, s kavo. Na zahvale vzhicanih dobitnikov paketov je sledilo celo nekaj prijaznih odgovorov, vsi so imeli tole geslo: »Gospodja Maria K. Georgevich i njen sin pozdravljaju vas iz Engleske, mnogo misleci na vas, junaci. Ustrajte! Ni levo, ni desno!«

Ni bilo težko uganiti, da se pod imenom K. Georgevich predstavlja dinastija Karadjordjevičev. Brez miselnega naprezanja smo lahko sklepali, da se poskuša monarhija s pomočjo kuhinjske, primerne za vojne ujetnike, dokopati do nacionalnih čustev nekaterih ujetnikov v taborišču, kjer so vedno bolj popularno odzvanjale burne vesti iz jugoslovanskih vasi in gozdov: povsod vstaja, vzklikanje osvoboditve, ozemelj in oblikovanje ljudske oblasti.

Položaj, ki je silil v notranji razkroj med jugoslovanskimi ujetniki, smo premleli s

tovarišijo v baraki 18. Slavoljub Džordžević in Dobrovič Živadinović (oba iz Aleksinca), bojno jedro v protifašistični kampanji podoficirjev, nadalje brata Srećak, Miloje iz Beograda in Sima iz Novega Sada, frontalna sila idej NOB med našimi taboriščnimi obrtniki, pa mirni, nadse budni Milan Banjeglav (Sremska Mitrovica) in Gliša Bača, ognjevit proletarec iz Beograda – vsi smo bili mnenja, da potrebuje narodnoosvobodilni boj Jugoslovancev v stalagu, pod pogoji, ki so jih v taborišče vnesli nedicevski, karadjordjevski in anglofilski manevri, da potrebujemo centralni organizem, ki bo gibčno deloval skupno z ostalo protifašistično ilegalo med drugimi taboriščnimi nacijami. Osnovni smo Nacionalni komite jugoslovanskih ujetnikov, v katerega smo izbrali Mirka Tuška, Čeca-Lojzeta Nendla, tovarišja iz barake 18 je v komite delegirala dva tovariša (imena niso ohranjena, baraka 18 je delegirala vsakokrat po potrebi). Poverili so mi vlogo sekretarja komiteja.

Sporočil sem Pitu, da smo osnovali nacionalni komite. Résistence je rojstvo našega komiteja pozdravila z navdušenjem in se hitro pohvalila: pripravljamo eksekutorsko ekipo, ki bo na podlagi kratkega postopka likvidirala francoske kolaboracioniste.

Francoska ilegala je pač hotela biti za stopinjo daljša.

7. Razponi in diagonale

Ponarejevalna tehnika je v taborišču nastala iz potrebe. Skrajna sila, spravit na primer koga v bolnišnico, je bila ena takšnih nujnosti. Začelo se je s ponarejanjem podpisov in s krajo formularjev. Prve podpise štabnega zdravnika na na-

potnico za bolnišnico je uspešno ponaredil Zoran, dokler je še bil prevajalec v lazaretu. Za njim je ponarejanje preraščalo samo sebe in prešlo v pomembno podzemeljsko tehniko, v izdelovanje pečatov in odpustnic »de-u«, kar je pomenilo dienstunfähig, nesposoben za delo.

Ukaz »bežati pod vsako ceno« je dobil v stalagu 11 B povsem svojo podobno. Kopati rov pod žico, bežati v ognju mitraljezov – tak scenarij je poznan iz filmov, a v praksi ni igral nikakršne vloge. Iz stalaga se je »odšlo«, uporabljajoči legalna pota s ponarejenimi dokumenti. V begu te vrste je bilo nekaj tveganja, precej iznajdljivosti med potjo, in včasih dosti »arsen-lupinske« elegance.

Dva modela bežanja sta bila čislana: postati »de-u« (dienstunfähig) in biti kot neuporabno telo poslan v naročje okupirane domovine; ali pa prebiti se iz taborišča, se pretopiti v civilnega delavca in kot tak oditi »na dopust« v okupirano domacijo. De-ujevce je izdelovala rafinirana sanitetska tehnika, v kateri je dirigiral Čeč. Znala je ponarediti vse, od bolezenskih simptomov do laboratorijskih izvidov in rentgenskih slik ter popisov bolezni. Štabni zdravnik je postal instrument tehnike, katere ni videl, ko je podpisoval nekatere formularje. Eden najbolj slikovitih primerov de-ujevske ponaredbe je bil Poljak iz kroga taboriščne šlahte. Zbolel je za drisko in bil poslan v izolirnico. V izolirni baraki je Poljak izginil iz sleherne taboriščne evidence, pojavil pa se je Francoz, ki je bil zaradi tuberkuloze premeščen na internistični oddelek.

Tam je bil proglašen za »de-u« in odpuščen »domov« v Francijo. Čez nekaj mesecev se je pan-Francoz javil iz Anglije.

Pri preobrazbi pana v monsieurja je bil

angažiran ponarejevalni sistem v vseh njegovih fazah, poudarjen je bil sleherni korak pana-monsieurja, vsa njegova identiteta. Ogromen podvig. Bilo je zanimivo, opazovati pana-dolgina, obdarjenega po naravi s potezami nesrečnega don Kihota, kako je nekaj tednov igral nekaj njemu povsem tujega, z mnogimi napakami igralca-amaterja, zraven pa občudovati nemško opevano natančnost, ki je svojo budnost trošila na vsakodnevni drobna-rijah, pri tem pa so ji debele ribe uhajale pred nosom.

Caleta smo naredili »de-u« z malo pretiravanja, bil je dejansko oslabele. V začetku leta 1943 je odšel s prvim transportom »de-u« v Beograd. Sledil je še en transport pol leta pozneje, potem pa je bilo transportov v vročo Jugoslavijo konec. Transportom »de-u« je ostala odprta samo Francija.

Sistem de-uziranja je deloval tja v leto 1944. Podrl se je po naključju. Robinet, požrtvovalni tolmač kirurgije, ponarejevalec napotnic, je postal samozavesten. Podpis štabnega zdravnika je znal že »na pamet«. Nemesto z zanesljivo tehniko je nekoč – ni se mu ljubilo v podzemlje – podpis štabnega zdravnika vrgel na papir prosto mimogrede. Podpis je bil spaček. To je brez težave ugotovil sanitetni vojak na rentgenu in odšel s podpisom k štabnemu zdravniku. Robineta so zaprli in nagnali na delovno komando, uvedli pa tudi nadzor nad vsemi podpisi in listinami. Konec de-uziranja. Robinetova obsejnost se ilegali ni obnesla.

Se nadaljuje

Z obiska v počitniškem domu ZZB NOV Ljubljana-Banjole pri Pulju

Bazen je pomembna pridobitev

Novozgrajeni bazen z ogrevano morsko vodo je pomembna pridobitev za udeležence narodnoosvobodilnega boja in njihove svojce nekdanjega ljubljanskega okraja. Enaindvajset delegatov iz občinskih organizacij ZZB NOV in prav toliko delegatov delovnih skupnosti občin sestavlja namreč (skupščino počitniške skupnosti ZZB NOB Ljubljana Banjole pri Pulju). Občine ustanoviteljice pa so: Ljubljana Bežigrad, Ljubljana Center, Ljubljana Moste-Polje, Ljubljana Šiška, Ljubljana Vič-Rudnik, Cerknica, Črnomelj, Domžale, Grosuplje, Kamnik, Kočevje, Litija, Logatec, Metlika, Novo mesto, Ribnica na Dolenjskem, Trebnje, Vrhnika, Zagorje ob Savi, Zalec in Velenje.

Banjole so zdaj povsem spremenile svojo podobo. Malo naprej od starega vhoda po »glavni« cesti se pred novo recepcijo razširi nov parkirni prostor za približno 70 osebnih avtomobilov. Tod ustavijo tudi posebni avtobusi, ki vsakih deset dni, od 15. marca dalje pripe-

Vsekakor je udobneje potovati s takšnim prevozom kot z vlakom, ko ni treba presedati v Divači; če se odpeljemo iz Ljubljane z vlakom ob 6. uri zjutraj, smo v Banjolah okrog 13. ure.

V pogovor je posegel tudi predsednik skupščine počitniške skupnosti ZZB NOV Ljubljana Banjole pri Pulju Slavko Kovačič: »Vseh 20 let, odkar dom posluje, nobeno leto ni imel izgube, zato je tudi letos ne želimo imeti. Štiristo sob ogrevamo in tudi ogrevanje morske vode ni poceni, zato sem prepričan, da bodo v občinah poskrbeli za zasedenost »svojih« postelj. Prav tako tudi upam, da se bo med borci povečalo zanimanje, zlasti med tistimi, ki ne prenašajo vročine, in med astmatiki. Saj je znano, da je spomladi in v jeseni, ko piha veter z morja, največ jodovih hlapov v zraku.«

Cene resda niso pretirano visoke, niti zdaj v predsezoni niti tiste za sezono, ki je že razprodana tudi pri vas. Toda če se kaj podraži, boste vzdržali pri objavljanih cenah?

Hladen veter z morja veje, aprilsko vreme nas teži a sprejela so nas topla srca, da turobnost nam zbledi.

Vso zahvalo res smo dolžni: prijaznemu osebju, ki za nas skrbi, dobrovoljni kuharici in servirkam in šefu sale vse pohvale za njegove ljubeznive šale. Nadalje upravniku zahvala še sledi saj resni mož vse uredi, če se kje zatakne, če se kdo spotakne, takoj pokliče nam zdravnika, prijaznost njegova je odlika. Lep spomin na vas vezal bo nas še nadalje v Ljubljani, ko bomo skupaj zbrani in lepega spomina ne bo izbrisal čas.

Vse najlepše vam želimo! Predvsem pa zdravja in družinske sreče, toplo morje, toplo klimo gostoljubje in prijazne goste saj v življenju vse se uredi

ni...« Njena nova prijateljica Angelca Potočnik, interniranka, doma z Blok, živi pa v Ljubljani, je pohitela: »Ne, fotografirali me pa ne boste, saj nimam frizure, škoda, ko tu ni frizerja. Pušelj pa le fotografirajte, pogledajte tudi štiripersono deteljico sva našli, ko sva nabirali žajbelj, meto in materino dušico. Jeseni bova še enkrat prišli, saj poletna vročina ni za naju.

»Moja sestra Roza Babšek je huda astmatičarka, zato bova jeseni spet prišli semkaj,« je rekla Nežka Bricelj, ki je bila terenska aktivistka v Vačah, zdaj pa živi na Litijski cesti v Ljubljani.

»Zdravnik, dr. Franc Rozman iz puljske vojaške bolnišnice prihaja vsak dan proti večeru z medicinskim tehnikom, enkrat je z njim Ranko Trbovljevac, drugič Petre Petrevski, vedno je zelo prijazen. Tudi ambulanta le zelo opremljena. Človek res mora biti zadovoljen.«

Tone Volčina iz Domžal, nekdanji aktivist OF in ekonom gospodarske komisije, pa je takole povzel besedo: »Tere-

Novi del banjolskega počitniškega doma. Od leve proti desni: šef strežbe Drago Jager, pomočnik šefa kuhinje Jože Švarc, Ančka Bogdan, šefinja kuhinje, predsednik skupščine počitniške skupnosti ZZB NOV Ljubljana Banjole pri Pulju, Slavko Kovačič, upravnik počitniškega doma Jože Divjak, voznik, ki skrbi za dnevne izlete gostov v Pulo, Pero Griva in receptor Rudi Sapač.

ljejo nove in odpeljejo zadovoljne goste spet v Ljubljano.

Letovišče je poraslo z borovci in drugim podobnim sredozemskim rastlinjem, tako da daje dosti sence. Iz zaliva pa veje prijeten hlad. Otok Frasker zapira pot valovom, tako da je morje dokaj mirno, voda pa zelo čista. Bregovi na plažah so kamniti, tu in tam precej ostri, vendar je najti tudi bolj gladkih ploskev. No, te bodo lahko iskali dopustniki oziroma letovalci v julijski in avgustovski pripeki, ko bo vseh nekaj več kot 600 ležišč zasedenih. Zdaj, v predsezoni do 25. junija in pa v posezoni od 5. septembra do 5. januarja pa je na voljo 400 postelj v ogrevanih sobah.

Presenetile so me nizke cene. Prav gotovo večina borcev tega ne ve. Zanimalo me je, kakšna hrana je ob tako nizki ceni. Prepričal sem se, da je zelo okusna in da jo je kar dovolj. Potem pa me je zanimalo, kdo skrbi, da so sobe oziroma ležišča zasedena? Kdo pošilja goste oziroma kje se lahko udeležene ali udeleženka NOB lahko prijavi? »Na občinskih odborih ZZB, ki so ustanovitelji naše počitniške skupnosti«, je povedal upravnik Jože Divjak. »Vsaka občina izmed ustanoviteljic ima na uporabo določeno število ležišč, kolikor so jih pač odkupili. Tisti, ki bi rad prišel k nam, dobi napotnico z določeno številko sobe in ležišča. Pri prijavi na »svojem« občinskem odboru ZZB NOV (cene penzionov za borce NOV pred in po sezoni so za enkrat od 170 do 210 dinarjev na dan) se vsak lahko prijavi tudi za organiziran avtobusni prevoz, ki ga še posebej plača. Zdaj še velja prevoz Ljubljana-Pulj-Ljubljana 350 dinarjev.«

»Sap-Viator, s katerim imamo pogodbo za prevoze naših gostov izpred ljubljanske železniške postaje do recepcije našega počitniškega doma, že napoveduje podražitev. Upam, da ne bo prehuda! Zaskrbljujoča pa je podražitev mesa na Hrvaškem, ki je zdaj v maju nismo pričakovali.«

Na vogalu točilne mize v prenovljeni restavraciji (hrano pač delijo v dveh izmenah sta knjigi: knjiga pritožb in knjiga pohval. Prva je prazna, medtem ko se v drugi množijo prijetni vtisi in pohvale. Nekaj sem jih izpisal:

»Srečno prispeli v Banjole. Z zadovoljstvom lahko trdim »Nove Banjole«. Vse prenovljeno. Nove stavbe, topel bazen, ambulanta, lepo urejeno okolje itd. Dobra kuhinja, obilna hrana, osebje strežbe odlično. Vsem, ki so k temu prispevali in nam oskrbeli prijetno bivanje – hvala!«

Karlo Pirnat 19. 3. 81. Boža Habjan iz Domžal pa je napisala tole: Presenečenje že v novi recepciji. Ob sprejemu je šlo vse kot po tekočem traku. Tovarišica receptorka (vodja recepcije Mojca Pap op. p.) zna z nami starejšimi. Počutim se kot v pravem partizanskem domu. »Tomaž Mlakar in njegova žena Marija sta napisala samo tole: »Ako bo zdravje dopuščalo, bova še prihajala sem.«

Dne 25. 4. pa so gostje z Vrhnike, prva sta podpisana Albina in Venčeslav Pogljajen, napisali tole: »Zelo presenečeni nad tovariškim sprejemom in skrbjo za dobro počutje gostov. Za vse se iskreno zahvaljujemo in želimo, da bi takšni odnosi do gosta in sočloveka vladali v vseh delovnih kolektivih v naši družbi.«

Člani društva invalidov iz Bežigrada pa so vtise strnili v verze:

med prijaznimi ljudmi.

Člani društva invalidov Ljubljana-Bežigrad 24. IV. 1981. Prvi je podpisan Dušan Rink.

To je bilo nekaj izpisanih vtisov in priznanj iz knjige pohval, svoje vtise pa so povedali tudi borci in borce, ki so bili v počitniškem domu v Banjolah med prvomajskimi prazniki. »Škoda, da je bil bazen zgrajen tako pozno, sicer pa boljše pozno kot nikoli«, je dejal Franc Peterka-Miško iz Litije, ko se je po kopanju ustavil v okrepčevalnici nad bazenom. Bil je predsednik gospodarske komisije v Šmartnem pri Litiji in borec Dolenjskega odreda. Med tem ko je mešal sladkor v kavi, je na vprašanje, kako mu je všeč v »novih Banjolah«, odgovoril: »Nimam besed, da bi opisal zadovoljstvo nad vsem. Resda je ta dom daleč, toda tu te ne motijo telefoni. Tu se bom res spočil.«

V Banjolah, če ne piha premočen veter, ne manjka priložnosti za sprehode. Po travnatih stezah na kamnito obalo, do svetilnika ali... Z zajetnim šopom cvetja in zelišč sta se s popoldanskega sprehoda vrnili novi prijateljci. Tu sta se spoznali, čeprav živita obe v Ljubljani. Tonja Babnik se je po prihodu Štirinajste na Štajersko priključila Tomšičevcem, nato pa je bila dodeljena za kuharico v štab divizije. »Kuharico Ančko moram res pohvaliti Bojim se, da se bom zredila, sicer pa upam, da mi bo tale burja pregnala jezo in žalost, ki se me je lotila, tik preden sem odpotovala sem v Banjole. Pomislite, moža Franca sem pokopala 7. junija 1971, zdaj po skoraj desetih letih pa je prišlo vabilo zanj na proslavo in tovariško srečanje med dvojnih aktivistov za 9. maja v Ljublja-

nec sem bil. Naš narodni heroj Franc Avbelj-Lojko mi je predlagal: Tone, zdaj ko si v pokoju, bi pa lahko šel v Banjole v borčevski počitniški dom. Z ženo sva skupaj prišla in tako se bo tudi ona spočila, ko ji ne bo treba 10 dni kuhati. Tako sva navdušena, da bova jeseni še prišla. Poleti v sezoni bi tudi rad prišel le pogledat, kako je, kako bi prenesel tisto vročino, sicer je zdaj v redu. Ne samo zaradi bazena s toplo vodo, temveč tudi zaradi dvosteznega kegljišča, pa trim kabineta in dnevne sobe, kjer lahko igraš šah ali gledaš televizijo. Glede osebja pa vse v redu. Pogrešam pa časopis.«

Se je bilo takšnih in podobnih pohvalnih izjav borcev in bork, aktivistk in aktivistov, ki so se odločili za predsezonsko bivanje v Banjolah, kjer je tudi urna postrežba. Škoda, ko Silvana, Zlata, Nevenka, Radomira in Elida, ki strežejo pri mizah, in drugo osebje nimajo na vidnem mestu izpisanih imen, da bi se lahko poimenoma zahvalili. Čeprav so v okviru počitniškega doma v Banjolah kar tri točilnice: v restavraciji, nad bazenom in pri kegljišču dobro založene, se je moč okrepčati z istrsko črnino, z ribami zlasti ob nedeljah, ko je v domu hladna večerja v bližnjem gostišču »Roko«, kjer lahko naročite tudi istrsko specialiteto: istrsko supo. Tistim pa, ki boste šli junija na dopust, zaupajmo še eno skrivnost. Ta mesec, žal ne vemo datuma, bo v puljski areni zanimiva prireditev: Igre brez meja, ki bodo potekale v gladiatorjskem stilu in si jih bodo gostje počitniškega doma ZZB NOV Banjole lahko ogledali »v živo«.

Stane Škrabar

Dogodki pri Peterneleu 22. maja 1944. leta

Spomin na žrtve

Maja 1944. leta je bila v Goriških Brdih žalostna pomlad. Okupatorji so v Gornjem Cerovem ustrelili 10 talcev in v dveh domačijah blizu Hlevnika zažgali dvaindvajset domačinov, borcev ter aktivistov slovenske in italijanske narodnosti. Spomin na ta dogodka in na skupen boj proti okupatorju je minulo soboto zbral mnogo domačinov in gostov na slovesnosti, na kateri sta med drugimi spregovorila tudi članica predsedstva SR Slovenije Vida Tomšičeva in nekdanji komandant italijanskih partizanov Mario Fantini-Sasso.

Številne uspešne akcije Briško-beneškega odreda, 2. bat. VDV in italijanskih partizanskih enot od Vidna in Gorice pa do Bovca (v marcu in aprilu, verjetno pa tista na vojaško letališče pri Vidmu 12. marca, ko je bilo uničenih 9 letal) je sovražnik tako vznemirjalo, da je organiziral širšo očiščevalno akcijo na območju Brd. V ta namen je krenilo okrog 8000 vojakov iz Gorice in Vidma 22. maja 1944 proti Brdam. V jutranjih urah je prišlo do prvih spopadov med sovražnikovimi izvidnicami in partizanskimi zasedami.

Po cesti od Križade proti Peterneleu se je usmerila močnejša so-

vražna kolona. Tu na obronkih Slavc so pripadniki italijanskih partizanskih bataljonov Mazzini in Mameli (približno 50 mož) in približno toliko pripadnikov BBO na hitro postavili zasedo, in ko se je sovražna kolona zaustavila (zbita na odcepih cest proti Golem Brdu, Kozbani in Nozem), je zaseda napadla sovražnika in mu v kratkem času zadala strahovit udarec (168 mrtvih). Borci so se brez izgub umaknili na druge položaje. Sovražnik je besnel in poskušal na vse načine zajeti partizanske enote, se maščevati za poraz in jih uničiti. Partizani pa so se v manjših enotah spretno izmikali večjim spopadom. Ko je sovražnik ugotovil popoln vojaški poraz, je svoj žolc zлил na mirno prebivalstvo. Že v dopoldanskih urah, okrog 9. ure, je v Gornjem Cerovem ustrelil 10 talcev (6 moških in 4 žene), med njimi tudi nosečnico Rozino Kreševac. Pri Peterneleu in Hlevniku pa so pobrali 16 domačinov ker jih skupaj z dvema garibaldincema in dvema neznanimi zaprli v dve domačiji in žive sežgali. V zublje so zatem vrgli še trupli dveh padlih borcev BBO. Ni jih motilo, da so bili med gorečimi 72-letni Anton Morenčič, 64-letna Regina Podvršič, 9-letna Vijoleta, 7 letna Lilijana, 3-letni Ernest in 20-me-

sečna Ada Peleson. Sovražnikova očiščevalna akcija, ki je trajala do 25. maja, je kljub veliki premoči doživela popoln neuspeh, saj je v teh spopadih padlo le 13 partizanov (8 garibaldincev in 5 iz BBO) sovražnik pa je utrpel nad 200 padlih.

Ta skupni boj pri Peterneleu in številni drugi na območju Brd, Benečije in Furlanije so kovali medsebojne vezi, sodelovanje in zaupanje med enotami NOV Slovenije in enotami odporiškega gibanja Italije od ustanovitve partizanskega bataljona Garibaldi (12. 9. 1943) v Brdih, pa vse do decembra 1944, ko je italijanska partizanska divizija Garibaldi-Natisone z brigadami A. Gramši, B. Boci in G. Pičeli pristopila v sestavo enot 9. korpusa, ki sta se mu kasneje priključili še brigadi Triestina D'asalto in Fontanot.

V spomin na 22. maj 1944 in žrtve pri Peterneleu ter z namenom, da nadalje negujemo in razvijamo tradicije iz NOB med borci divizije Garibaldi-Natisone in enot 9. korpusa, (še posebno BBO in aktivistov NOB z obeh strani meje) je to vsakodnevno tradicionalno srečanje, ki še pogloblja medsebojne prijateljske vezi, prijateljstvo in sodelovanje, ki prehaja že na mlajše generacije.

Lojze Kristančič-Minko

Naši partizanski znaki

Odličje posebnega pomena

Vsa slovenska partizanska odlikovanja, medalje in znaki so nosili s seboj spomin na nekaj lepega – na tovarštvo, na padle, na mlada leta in na zmago. Znak pa, ki je danes na sliki, je nekaj posebnega. Pripoveduje o z elektriko nabiti bodeči žici, o kapojih in 44 stražarjih, o taboriščnikih, ki niso smeli biti več ljudje, pač pa samo številke. Današnje vrstice so namenjene spominskemu znaku koncentracijskega taborišča Natzweiler – Struthof.

Znak ni nastal na Slovenskem. Ob 15-letnici osvoboditve Francije ga je ustanovil taboriščni komite s sedežem v Parizu. Kljub temu pa ga lahko uvrstimo v slovensko faleristiko, saj je njegovo podeljevanje potekalo prek taboriščnega odbora pri nas in z našimi imeni in priimki je bil vsakemu znaku posebej vtisnjen slovenski pečat. Znaki so namreč izdelani v obliki okrogle medalje. Na njej sta napis Natzweiler-Struthof in rdeč trikotnik s črko J. Vsak interniranec je moral imeti na bluzi in na hlačnici tak znak s številko. Črka v znaku je pomenila državo, iz katere je taboriščnik. Rdeč trikotnik so imeli politični interniranci, črnega Romi, zelenega kriminalci rožastega homoseksualci, rumeno zvezdo Židi in tako dalje. V taborišču Natzweiler-Struthof je bilo približno 600 Jugoslovancev in od tega več kot 500 Slovencev. Znak so dobili preživeli interniranci in svojci umrlih.

Spominska medalja koncentracijskega taborišča Natzweiler-Struthof

Ime in priimek vsakega interniranca sta od-tisnjena na rdečem plastičnem traku, ki je prilepljen na kovinsko ploščico, na kateri visi medalja. Ta likovna rešitev je zelo posrečena.

Lani je izdala komisija za bивše politične zapornike, internirance in izgnance pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije knjigo »Bili so zaprti, pregnani, obešeni, ustreljeni, na suženjskem delu uporni«. Ta vodnik po koncentracijskih taboriščih in zaporih je šel mimo slovenske javnosti preveč neopazno. Knjiga je pretresljiv in dokumentiran prikaz trpljenja po taboriščih in ječah. V njej so tudi strani, ki pripovedujejo o taborišču Natzweiler-Struthof. Napisal jih je Vlado Stopar, ki je uspel z navajanjem preprostih dejstev prikazati bralcu vso krvavo taboriščno resničnost. Lager Natzweiler-Struthof je bil postavljen na francoski zemlji v Alzaciji. V spomin na žrtve so ga Francozi ohranili takšnega, kot je bil med vojno. Leta 1955 je bil v taborišču postavljen ob desetletnici zmage velik spomenik, urejeno pa je bilo tudi grobišče. Sam francoski predsednik De Gaulle je odkril ta 36 metrov visoki spomenik. Kot je zapisal Vlado Stopar, obiskujejo od leta 1965 naprej vsako leto kraj svojega medvojnega trpljenja nekdanji slovenski interniranci in njihovi sorodniki. Slovenski interniranci so skupaj z meščani mesta Ste-Marie-aux-Mines odkrili spomenik slovenskim žrtvam v parku »Sonare Slove«, meščani tega mesta pa so spomin na jugoslovanske žrtve nacizma počastili še s posebno spominsko ploščo. Leta 1965 se je s tem francoskim mestom pobratil naš Tržič.

Primer danes predstavljenega znaka dobesedno kliče k posnemanju. Pekel koncentracijskih taborišč je bil nekaj nedoumljivega (vedno znova smo pretreseni ob filmskih posnetkih, ki so ostali iz tistih let) in prav bi bilo, da bi nekdo (kdo? ali naj bo to republiški odbor ZZB ali kdo drug?) ustanovil spominski znak tudi za internirance drugih taborišč. Oblika bi naj bila enotna, le ime taborišča in ime taboriščnika bi se naj spreminjalo. Res je, tak znak bi obujal spomin na grozote, ki jih marsikdo hoče pozabiti in niti ne želi več vedeti zanje, toda bil bi tudi priznanje družbe za prestano trpljenje. Tudi Prežihov Voranc je po prestanih taboriščnih grozotah najprej hotel odložiti pero, potem pa jih je le popisal. Kdor je prebral njegove vrstice, ve, kaj nam je hotel povedati.

Janez J. Švajncar

Razpis tradicionalnega spominskega pohoda po poteh Celjske partizanske čete

Ob 40. obletnici ustanovitve OF, vstaje slovenskega naroda, ustanovitve in delovanja Celjske partizanske čete razpisujejo DPO in SOB Celje 2. tradicionalni – spominski pohod PO POTEH CELJSKE PARTIZANSKE ČETE v soboto, 13. junija 1981, ob 7. uri.

Zbirališče: Nogometno igrišče Štore (na Lipi) Smer pohoda: Štore – Vrnčev dom – Glažuta – Zavškov mlin – Langerjeva peč – Mulejeva domačija – Resevna (približno 4 ure hoje)

Pogoji: Vsak udeleženec sprejme spominsko značko, oskrba iz nahrbtnika (možnost oskrbe tudi na Resevni).

Med pohodom bodo odkrita tri spominska obeležja.

Pri Vrnčevem domu bo obujal spomine na NOB nekdanji komandant Kozjanskega odreda Marjan Jerin.

Pohod je priznan po ZTKO Celje tudi za TRIM značko pohoda.

Izvajalec pohoda: Planinsko društvo Železar Štore.

Pohod bo izveden v vsakem vremenu.

Vabimo vsa Planinska društva, šole, telesno-kulturne organizacije, društva, delovne organizacije in mladino, da se tega pohoda v čim večjem številu udeležite in tako dostojno počastimo letošnje jubileje.

Prijave niso obvezne. Če se pohoda udeležite v večjem številu, vas prosimo, da nas o tem čimprej obvestite na naslov: Planinsko društvo Železar Štore, 63220 Štore.

Dostopi do zbirališča z rednimi avtobusi do Štor.

Vabljeni!

Vabila

Ob praznovanju krajevnega praznika krajevne skupnosti Kamniška Bistrica bo v nedeljo, 14. junija 1981, odkritje spominske plošče releej-ne kurirske postaje 7-G na Stahovici »Vegrad« ob 14. uri. Hkrati bo razvila prapor mladinska organizacija Kamniške Bistrice. Preživelim kurirjem občine Kamnik bodo podelili spominske značke.

Na prireditve vabimo kurirje, ki so imeli zvezo z navedeno kurirsko postajo 7-G. Vabimo tudi borce, ki so bili na tem terenu, kakor tudi vse krajanje.

Komisija kurirjev in ZB občine Kamnik

Vabimo vse vaše, rajonske, okrajne, okrožne aktiviste mladine in Skoja iz narodnoosvobodilnega boja na srečanje, ki bo v soboto, 6. junija 1981, ob 10. uri v motelu na Kozini.

Na srečanje prinesite izpolnjene vprašalnike, ki bodo služili za pisanje zgodovine mladine in Skoja. Kdor vprašalnika nima, ga bo prejel in izpolnil na srečanju. K izpolnjenemu vprašalniku priložite svoj pisni prispevek – opis dogodka ali doživljanja in NOB, ki naj bo čimbolj točno dokumentiran (zaželeno so fotografije in originalni dokumenti).

Prevoz in kosilo plača vsak udeleženec ob prihodu v motel.

Pisne prijave za udeležbo pošljite do 1. junija 1981 na naslov: Sava Škapin, Kozina 13, 66240 Kozina.

Odbor bivših aktivistov Skoja in ZMS za Južnoprimorsko okrožje

Vabimo vas na srečanje borcev 2. bataljona 2. brigade VDV, ki bo 31. maja 1981 na Livku pri Kobaridu.

Srečanje se bo začelo z zborom skupnosti borcev ob 9. uri v gostišču Livke.

Osrednja slovesnost bo ob 12.30. Skupščina občine Tolmin bo dodelila bataljonu domicil. Slavnostni govornik bo generalpodpolkovnik Branko Jerkič.

Predsedstvo odbora 2. bat. 2. brig. VDV

Poizvedbi

Z veliko željo želim izvedeti za naslov Ivanke Konestabo imenovane Karaarmata, borke 9. SNOB. Bila je bolničarka v bataljonu 9. birgade 18. divizije. Ranjeno me je odnesla s položaja na Ostrm vrhu pri Ajdovcu 4. januarja 1945. Če je še živa, naj se mi oglasi na naslov: Rezka Korelc, Cesta JLA 5, Koper

Iščem prijatelje, znanec in tovariše, ki so bili z menoj v bolnišnici na Pohorju – Košuta pri Zmagu. Javite se mi! Franc Pernat Lovrenc na Dravskem polju 15 pri Ptuj

Spominski partizanski pohod

V nedeljo, 31. maja, bo v tržiški občini pomembna prireditev iz področja ohranjanja in razvijanja revolucionarnih tradicij NOB v Tržiču. V tokratni akciji so organizacijske napore združili člani Zveze združenj borcev NOB Tržič, občinska konferenca ZSMS ter občinska konferenca Zveze rezervnih vojaških starešin.

V nedeljo bodo z zbornih mest v Tržiču na Trgu svobode, v Križah pred osnovno šolo, v Bistrici pred osnovno šolo, v Koverju pred spomenikom, v Lešah pred šolo ter na Brezjah pred domom družbenih dejavnosti krenili na spominski partizanski pohod do Hudega grabna. Pohod je organiziran ob praznovanju letošnjih obletnic ustanovitve OF ter vstaje naših narodov. Začel se bo ob 8. uri. Ob 9.30 uri je predvidena proslava pred Kalanovo hišo v Hudem grabnu, kjer bodo odkrili obeležje kurirske postaje G-16.

Organizatorji spominskega partizanskega pohoda so zagotovili vodstvo pohodnikov enot iz vsakega zbirnega mesta. Enote bodo vodili člani ZRVS.

Pohod bodo spremljali harmonikaši, praporščaki, taborniki, gasilci, strelci in drugi, organizatorji pa naprošajo borce, ki bodo sodelovali v pohodu, da si pripno oblikovanja. Posebnih volil na pohod prireditelji ne bodo pošiljali. –mv

Srečanje internirank iz Bergen-Belsna

Prijavljenkam na srečanje nekdanjih internirank iz Bergen-Belsna, ki bo 31. maja 1981 v Novi Gorici, sporočamo tole:

- za tovarišice iz notranjosti Slovenije je organiziran skupinski odhod iz Ljubljane z rednim avtobusom ob 6.30, ki pripelje v Novo Gorico, ob 9. uri;
- prijaviteljke iz primorskih občin odločajte same in uporabite prometne zveze, ki vam najbolj ustrezajo;
- zberemo se ob 10. uri v Parku hotelu (neposredna bližina avtobusne postaje v Novi Gorici). Tam bo tudi kosilo;
- ob 14. uri se s posebnim avtobusom odpelje-mo na Ajševico k odkritju spominske plošče Komelovim

Za dan borca – izlet v Brestanico

Komisija za bивše politične zapornike, internirance in izgnance pri novogoriškem občinskem združenju ZB NOV organizira udeležbo na srečanju v Brestanici dne 4. julija 1981, ki bo združeno z odprtjem prenovljenega muzeja slovenskih izgnancev na tamkajšnjem gradu.

Ob tej priložnosti prirejamo d'odnevni izlet, da bi si poleg udeležbe na slavnosti v Brestanici, ogledali še Kumrovec, Mokrice, Stubico, Krško itd.

O tem so seznanjeni vsi krajevni odbori ZB NOV v občini Nova Gorica, kjer dobite podroben program izleta. Prijave in vplačila pa sprejema Turistična agencija Avtoprometa Gorica, do 5. junija 1981.

Vabilo

V Domu JLA v Ljubljani bo 30. maja ob 17. uri zbor bivših borcev enot 30. divizije 9. korpusa. K čim večji udeležbi vabimo vse bivše borce.

KIG

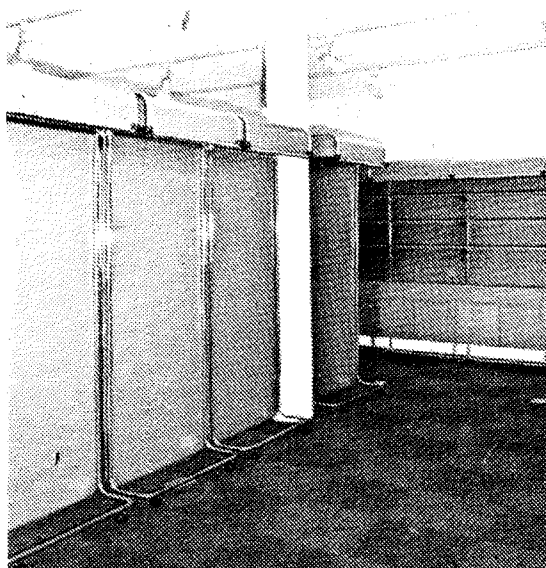
kovinska industrija Ig

telefon: 662 060 (061)
telex: 31180 YU ki ig

klasična in cevna oprema za trgovine

Ljubljana – kolesar

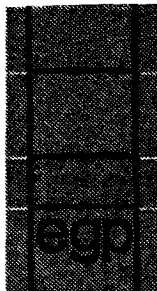

Informator – prostor v montaži

Oprema v samopostrežbi

embalažno grafično podjetje

KARTONAŽA
KNJIGOVEZNICA
TISKARNA
SITOTISK

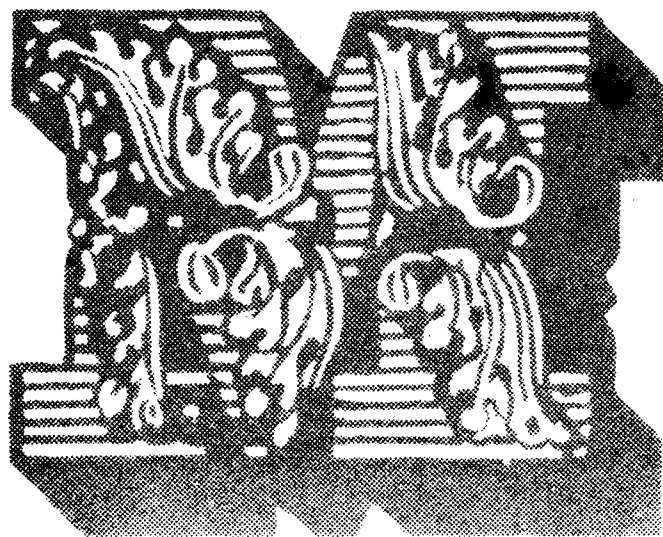
škofja loka

64220 ŠKOFJA LOKA, KIDRIČEVA C. 82 — TEL.: N.C. 60541, 60565, DIREKTOR, TAJNIŠTVO 60935, TELEGRAM: EGP ŠK. LOKA — TEK. RAČ.: 51510-601-12599

ZA PRIJETNO POČUTJE V
VAŠEM DOMU
ZAVESE VELANA.

velana zaves

UGODEN NAKUP ZAVES
VAM NUDI
VELANINA
INDUSTRIJSKA
PRODAJALNA NA
ŠMARTINSKI CESTI 52 V
LJUBLJANI.

MENINA

61240 kamnik šmarca 32/B

telefon:
h. c. 831-607, 831-610
komerciala 831-027

telegram:
menina kamnik
tek. račun: 50140-601-32127

NAGRADNA KRIŽANKA

KOVINOPLASTIKA

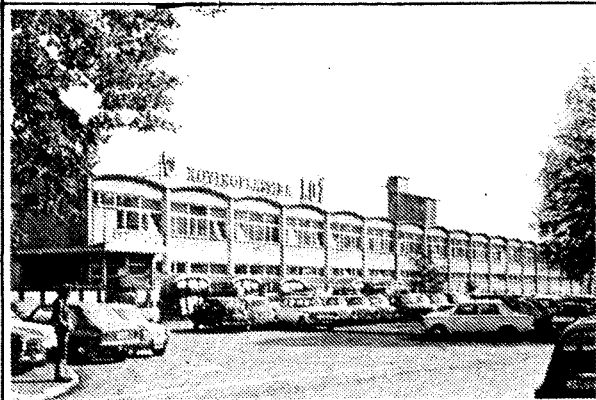
LOŽ

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

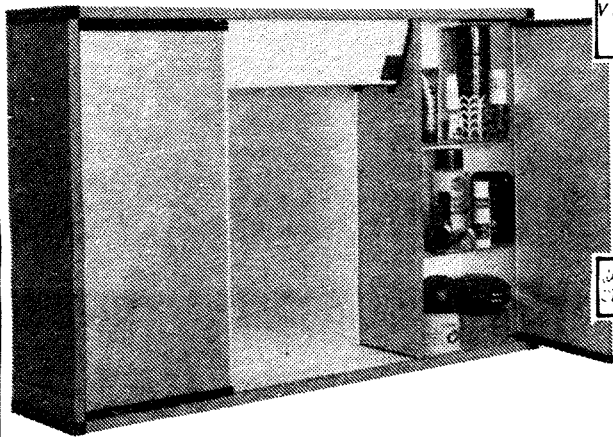
Na vsako križanko v TV-15 je velik odziv. Tokrat jo je vnetim reševalcem pripravil delovni kolektiv KOVINOPLASTIKA LOŽ.

Želimo vam veliko uspeha pri reševanju.

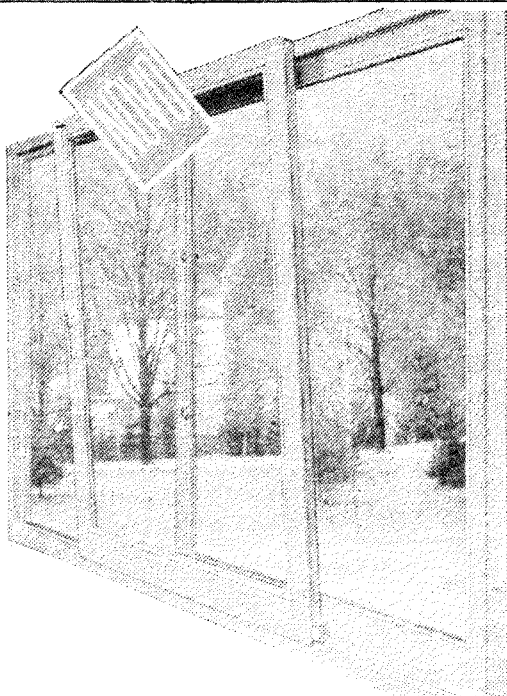
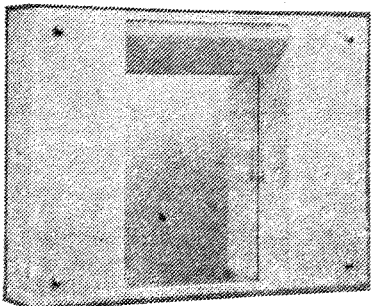
Rešitve pošljite do 10. junija na naslov Uprava TV-15, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. Na spodnji levi del pisma napišite KOVINOPLASTIKA. Žreb bo podelil tri knjižne nagrade Založbe Borec.

KARAT

RUBIN

[illegible]

**TOPLI MONTAŽNI DIMNIK
Z GIBLJIVO
KISLOODPORNO
OGNJESTALNO
ŠAMOTNO CEVJO**

The KIP logo, featuring the letters 'KIP' in a bold, stylized font. The letter 'I' is replaced by a circular icon containing a grid pattern, resembling a brick wall or a window pane.

GRADBENI MATERIAL, POHISTVO, OKNA, VRATA, ZAGAN LES, PARKET, OBLOGE, LADIJSKI POD, KURIVO

TELEFON: n. c. (061) 861-611
 generalni direktor 861-040
 tehnični sektor 861-188
 nabava 861-189
 komerciala 861-132
 TELEX: 31-482 YU—RICO
 Žiro račun: 51310-607-27104

Kraj in datum prijave

TV-15 IN SAP VIATOR AKCIJA TV-15 IN SAP VIATOR AKCI

AKCIJA TV-15 IN SAP VIATOR AKCIJA TV-15 IN SAP VIATOR

AKCIJA TV-15 IN SAP VIATOR AKCIJA TV-15 IN SAP VIATOR AI

Marija Teršar

Rojena je bila leta 1903 v Povirju. Junija 1941 so jo Nemci skupaj z možem in s tremi otroki izselili v Slavonko Požego. Po posredovanju Rdečega križa so se še isto leto vrnili v Dolenjsko vas pri Mirni peči. Mož je umrl, Marija pa je leta 1942 začela delati za NOG. Organizirala je odbore OF, šivala in prala za partizanske borce. Pri njej doma je bila partizanska javka in Marija je bila obveščevalka in kurirka. Za nesebično delo med NOB je bila odlikovana z medaljo za zasluge za narod. Leta 1945 se je vrnila z otroki v Ljubljano.

Zvesta idealom iz NOB je vsa povojna leta delala v družbenopolitičnih organizacijah. Svojo dobro voljo in neomajen optimizem je vnašala posebno v delo v krajevni skupnosti Hinko Smrekar. Od Marije Teršar smo se aprila poslovili na ljubljanskih Zalah.

Fanica Belingar

Na kromberškem pokopališču smo se v velikem številu poslovili od nekdanje pogumne aktivistke Fanice Belingar iz Pripeči pri Ravnici. Bila je odlikovana z medaljo za zasluge za narod.

Ivan Zelcer

Februarja smo se na pokopališču v Skalch poslovili od Ivana Zelcerja, rojenega leta 1914. Že leta 1941 je bil odpeljan v Mauthausen. Po vrnitvi iz taborišča je bil nekaj časa bolan doma, nato je ponovno sodeloval s partizani. Leta 1944 je odšel v Tomšičevo brigado. Ves čas po osvoboditvi je bil aktiven družbenopolitični delavec. Za delo med vojno in po njej je prejel številna odlikovanja in priznanja.

Janez Dragolič

Na pokopališču v Cerknici smo se julija poslovili od Janeza Dragoliča. Rodil se je 1899. leta v Cerknici. Za NOB je začel aktivno in organizirano delati že leta 1941 in vse do osvoboditve. Na njegovem domu so se večkrat zadrževali znani borci in aktivisti NOB, katerim je s svojo ženo nudil toplo zatočišče. Tudi po osvoboditvi je zelo aktivno delal v raznih družbenopolitičnih organizacijah. Za svoje požrtvovalno delo je bil odlikovan.

Jože Zupančič-Stričko

Novembra lani smo se poslovili na litijem pokopališču od nekdanjega terenskega obveščevalca in borca Dolenjskega odreda, kmeta, vodnika po cini v rezervi Jožeta Zupančiča-Strička. Pred 66 leti je bil rojen v Velikem vrhu pri Litiji. Spomladi leta 1943 se je aktivno in organizirano vključil v NOV. Na terenu je delal v vaseh Janče, Laze, Mamolje in v Litiji. Za delo v NOV je bil odlikovan.

Boris Golouh

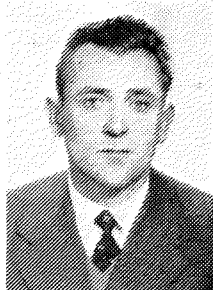
Januarja letos smo na pokopališču v Metliki pokopali Borisa Golouha, starega 67 let. Pred drugo svetovno vojno je bil zaposlen pri železnici in se je tam povezal in delal za OF in partizane. Prostovoljno se je vključil v NOV 9. 9. 1943, in sicer v 15. SNOB; bil je tudi v Belokranjskem odredu, komisar bataljona, v Kočevskem odredu, telefonist v Dolenjskem bataljonu. Za zasluge med vojno je bil dvakrat odlikovan.

Franc Opara

V začetku marca je v 81. letu starosti umrl Franc Opara iz Rožic pri Materiji. V prvi svetovni vojni se je udeležil bojev v Tirolih, v drugi pa se je še pred italijansko vdajo organizirano vključil v NOB. Najprej je deloval na terenu, od marca 1944 pa do konca vojne pa je bil intendant v poveljstvu Istrskega vojnega področja. Po vojni je vsa leta skrbno delal na kmetiji.

Martin Omejc

V 83. letu starosti je umrl Martin Omejc, član ZB NOV Pirnice pri Medvodah. Bil je tudi borec za severno mejo. Med okupacijo je bil odbornik OF. Dva sinova je imel pri partizanih. Februarja smo ga pokopali na pokopališču v Preski pri Medvodah.

Franc Križman

Na pokopališču v Brezovici smo se marca poslovili od Franca Križmana iz Rožic pri Materiji, ki bi septembra dopolnil 55 let. Marca 1943 so ga odgnali v posebno bataljono v Italijo, kjer je dočkal zaveznike. V Gravinu se je vključil v 3. prekomorsko brigado. Sodeloval je v številnih bojih, ki jih je brigada imela na svoji bojni poti proti Trstu. Po vojni si je poiskal službo v Koprju. Pred leti je bil upokojen in se je v Rožicah posvečal kmetijstvu.

Franjo Likar

V prvih dneh januarja letošnjega leta smo se na cerkniškem pokopališču poslovili od borca Franja Likarja. Rodil se je pred 55 leti v vasi Dol Predmeja. V NOV je vstopil septembra 1943 in šel v Prešernovo brigado, pozneje v Kosovelovo brigado, nazadnje pa je bil v Štabu 30. divizije kot telegrafist in šifrir. Za zasluge in hrabrost v NOV je prejel več odlikovanj.

Alojz Ule

Na pokopališču v Skriljah smo se lani spomladi poslovili od Alojza z Otoka. Rodil se je leta 1924 v vasi Lipenji. Za NOB je začel delati leta 1941. Septembra 1943 se je priključil v vrste borcev Loške brigade, novembra istega leta pa je bil kot borec ujet in odpeljan v ujetništvo Nwlnberg in bil tam vse do osvoboditve.

Rafko Logar

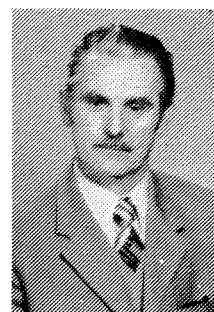
Na pokopališču v Cerknici smo se novembra poslovili od borca Rafka Logarja, rojenega 1925. leta v Cerknici. Med vrste borcev se je vključil takoj po prihodu iz internacije septembra 1943. Bil je borec Slandrove brigade in Dolenjskega odreda. Imel je čin poručnika. Za zasluge in hrabrost je prejel več odlikovanj.

Anton Skuk

Junija smo se na pokopališču v Cerknici poslovili od Antona Skuka, rojenega 1911. leta v Cerknici. Za NOB je začel delati leta 1942, naker je bil še istega leta interniran na otok Rab in Treviso. Po vrnitvi iz internacije je nadaljeval s svojim delom za NOB. Tudi po osvoboditvi je bil aktiven družbenopolitični delavec.

Janko Reba

Rojen je bil leta 1923 v Dragoševcih; nazadnje je stanoval v Metliki. Leta 1942 se je vključil v ilegalno delovanje proti okupatorju. Leta 1943 je postal borec Žumbečkega odreda, pozneje je bil še v drugih brigadah in enotah do osvoboditve. Po vojni je ostal nekaj časa v JLA. Upokojen je bil v tovarni Novoteks v Metliki. Decembra lani smo ga pokopali na pokopališču v Metliki.

Ernest Omerzelj

Rodil se je leta 1926 v Anovcu pri Krškem. Bil je udeleženec NOV od decembra 1943 do konca vojne. Sodeloval je v bojih 3. bataljona Kozjanskega odreda, nato pa še v Šercerjevi brigadi. Tudi v povojnem obdobju je bil zelo aktiven. Za zasluge je bil dvakrat odlikovan. Januarja smo ga pokopali v Izoli.

Jože Klančar

V Cerknici smo se januarja poslovili od borca Jožeta Klančarja, rojenega 1919. leta v Cerknici. Aktivno in organizirano je začel delati za NOB maja 1942, septembra 1943 pa je vstopil v NOV, in sicer v Bračičevo brigado, in se z njo udeležil legendarnega pohoda na Stajersko kot komisar 1. čete 1. bataljona. Leta 1956 se je upokojil kot kapetan 1. razreda. Za zasluge, predanost in borbenost je med NOB in v povojni izgradnji socialistične domovine prejel več odlikovanj.

Apolonija Vozelj

Na pokopališču Šentlambert nad Zagorjem smo novembra lani pokopali aktivistko in partizansko mamicco Apolonijo Vozelj - Poletovo mamo iz Kolka. Rojena je bila leta 1890. Za NOB je začela organizirano delati leta 1942. V njeni hiši so aktivisti in borci NOV vedno dobili hrano, zatočišče in razne podatke o sovražniku. Cela družina je delala za NOB. Hčerko so ustrelili v domači hiši. Tudi po osvoboditvi je Apolonija kljub starosti veliko pomagala pri obnovi domovine.

Stane Konjar

Decembra lani smo se na litijem pokopališču poslovili od Staneta Konjarja. Umrl je v 64. letu starosti. Nemci so ga kot zavednega Slovenca internirali januarja 1943. V taborišču je ostal do julija 1945. Tudi po vojni je s svojim delom doprinesel k obnovi naše porušene domovine.

Franc Cimprič

Rodil se je leta 1920 v Novem Kotu. Aprila 1942 se je pridružil borcem Zidanskovega bataljona. Njegove domače so Italijani izgnali na Rab. Mama in trije bratje se niso nikoli vrnili domov. Franca so Italijani ujeli med rosko ofenzivo in ga poslali v internacijo. Ko se je po kapitulaciji Italije vračal domov, so ga zajeli Nemci in ga ponovno odgnali v taborišče, kjer je dočkal konec vojne. Novo življenje je začel v Kočevju. Tu je sodeloval pri obnovi domovine in v raznih družbenopolitičnih organizacijah.

Marija Klančar

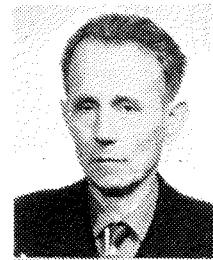
Prvega februarja je minilo leto, od kar je umrla Marija Klančar, Zimcova mama iz Cerknice. Rodila se je pred 88 leti na Slugovem. Med vojno je nudila mnogim borcem NOV zatočišče in po svojih močeh je skrbela zanje. Njena dva sinova in pastorek so bili aktivni borci NOV. Pastorek Jakob je padel kot borec Loške brigade leta 1943, v letu 1944 pa je kot borec Notranjskega okrožja padel tudi sin France. Pokopali smo jo na cerkniškem pokopališču.

Alojz Strajnar

Sredi novembra smo v Dolenjskih Toplicah pokopali Alojza Strajnara, rojenega leta 1924. V partizanske vrste je vstopil pred kapitulacijo Italije, in sicer v Gubčevu brigado. Nato je bil borec artilerijske brigade, vse dokler ni bil dodeljen Cankarjevi brigadi kot štabni kurir. Pomladi 1945 je bil v podoficirski šoli v Meniški vasi, kjer je bil aprila tudi težko ranjen. Ostal je invalid. Za svoje hrabro in požrtvovalno delo v NOB je bil večkrat odlikovan.

Stane Konjar

Decembra lani smo se na litijem pokopališču poslovili od Staneta Konjarja. Umrl je v 64. letu starosti. Nemci so ga kot zavednega Slovenca internirali januarja 1943. V taborišču je ostal do julija 1945. Tudi po vojni je s svojim delom doprinesel k obnovi naše porušene domovine.

Franc Kranjc

Franc Kranjc iz Cerknice je umrl julija lani, star 79 let. Od leta 1942 je aktivno in organizirano delal za NOB. Zaradi svojega delovanja je bil leta 1943 odpeljan v koncentracijsko taborišče Dachau. Tudi po osvoboditvi je delal v družbenopolitičnih organizacijah. Pokopali smo ga na cerkniškem pokopališču.

Ankica Sašek

Decembra lani smo se na pokopališču v Metliki poslovili od aktivistke OF Ankice Sašek. Rojena je bila pred 75 leti v Karlovcu. Že leta 1942 je začela delati za OF. Raznašala je literaturo in drugo. Konec leta 1943 je postala članica KPS. Za svoje delo med NOB je bila odlikovana z medaljo za zasluge za narod. Po osvoboditvi se je vključila v obnovo domovine in sodelovala v vsaki udarniški akciji za razvoj Metlike in okolice. Nadaljevala je svoje delo v družbenopolitičnih organizacijah.

Franc Rebolj

Konec oktobra 1980 smo se poslovili od člana borčevske organizacije Grosuplje, borca Vojkove brigade. Pokopali smo ga na pokopališču na Grosupljem. Pred 67 leti se je rodil v Panovi vasi. Delo je našel v železnici na Jesenicah, kjer se je tudi vključil v napredno gibanje. Z Vojkovo brigado se je bojeval na Primorskem in na Gorenjskem. Po vojni se je spet zaposlil v železnici in tu delal v družbenopolitičnih organizacijah do upokojitve, ko se je preselil v Grosuplje.

Srečko Tršavec

Rodil se je pred 60 leti v Mariboru. Že junija 1941 se je vključil v NOG. Bil je zelo iznajdljiv, tako da okupator ni odkril njegovega delovanja vse do leta 1944, ko je odšel v Pohorski odred. V NOV je bil najprej v saniteti, pozneje pa komisar čete za zvezo. Po osvoboditvi je delal v orgnanih državne varnosti in notranjih zadev. Kot član ZK in drugih družbenopolitičnih organizacij je aktivno deloval v terenskih in mestnih organizacijah. Bil je nosilec več odlikovanj. Pokopali smo ga na pobeškem pokopališču v Mariboru.

Zgodovina Koritnic je bogata zakladnica bolj ali manj znanih in zanimivih doživetij zlasti med NOB. Koričani so bili vedno iznajdljivi in prizadevni kmetje ter marljivi gozdni delavci, predvsem pa ponosni in narodno zavedni Slovenci, ki so imeli med fašistično okupacijo vaško knjižnico z več kot 200 slovenskimi knjigami. In te jim je zagrizen italijanski fašistični učitelj 1926. leta zažgal. Že jeseni in pozimi 1941/42 so se prvi vaščani vključili v NOB.

V tem sestavku bi rad opisal nekaj najpomembnejših dogodkov iz bogate preteklosti in izluščil najbolj boleče izmed pestrih doživetij vaščanov med italijansko okupacijo in NOB, da ne bi bili pozabljeni v letu, ko poteka 40 let od ustanovitve OF in začetkov oboroženega NOB in ko tudi v Koritnicah razmišljajo o novih korakih v boju za napredek in se spominjajo svojih 10 vojnih žrtev (5 padlih borcev, 2 ubiti v koncentracijskem taborišču in 3 ubiti med bombardiranjem vasi 23. februarja 1944. V njihov spomin so 24. maja odprli nov gasilski dom.

Okrog novega leta 1945 je bilo ali točneje: dne 4. januarja 1945, ko smo prišli četni funkcionarji Istrskega odreda na posvet s terenskimi aktivisti v Koritnice, da bi se pogovorili o tem, kaj storiti, kako dobiti hrano, obleko in obutev, ko so bili vsi večji kraji na Pivki in v dolini Bistrice polni Nemcev, nedečevcev in četnikov.

MAKS ZADNIK Koritnice – Partizanska vas

①

Po izidu knjige Istrski odred 1975. leta pa sem nepretrgano čutil neodoljivo dolžnost, da se Koričanom v imenu vseh preživelih odredovih borcev ne le v knjigi javno zahvalim za vse, kar so tedaj – pa tudi prej in pozneje – storili za nas, zlasti pa za naše najtežje ranjence, ki smo jih pod vodstvom komisarja F. Kuntariča 6. januarja 1945 pripeljali 5 v najtežjih razmerah, ko smo jih reševali med najhujšim snežnim metežem iz Brkinov na Pivko in Notranjsko.

To, kar so Koričani tedaj storili za nas, in ne le za nas – tudi za druge enote, zlasti za bolnišnice 7. korpusa na snežniškem območju in za borce Istrske brigade Vladimira Gortana, bo ostalo neizbrisno, nepozabno, saj je šlo za reševanje življenj borcev, za skrb za obče človeške vrednote, ki jih nihče ne sme in tudi ne more pozabiti, ker postanejo neločljivi del njegovega življenja, njegove vsakdanje biti.

Koritnice in Koričani v preteklosti

Kot nam že samo ime vasi pove (to naj bi bilo nastalo, kot trdi ustno izročilo, po koritih za napajanje živine v bližnjih žlebovih), je naselje vtesnjeno ob vhod v ozko kraško dolino, koritaste oblike. Hiše in velika gospodarska poslopja so razvrščene kot nekakšna obsežna riževa zrna ob obeh straneh ceste Knežak – Mašun. Ta cesta povezuje proti zahodu vas z bližnjim Knežakom in Pivko ter 12 kilometrov oddaljenim občinskim središčem v Ilirski Bistrici, proti vzhodu pa omogoča po 10 kilometrov dolgi, pred kratkim asfaltirani cesti prometno povezanost z Mašunom in snežniških gozdovih.

Po prvem znanem ljudskem štetju iz leta 1869 je živelo v Koritnicah 199 prebivalcev, do 1931 se je njihovo število povečalo na 327. Potem pa ni bilo večjih nihanj. V letu 1961 so našli 248 ljudi, živeli v 69 gospodinjstvih. Pretežna večina (59 gospodinjstev) je kmečkih, ki pa se ukvarjajo razen z živinorejo in poljedelstvom tudi z gozdarstvom. Mnogi prebivalci so bili in so še zaposleni kot sekači in prevozniki lesa v snežniških gozdovih, pa tudi v obratih za predelovanje lesa na Baču. Do 1963 pa je bila parna žaga, ki jo je zgradil med obema vojnama italijanski podjetnik Feltrinelli, tudi v Koritnicah.

Za Koritnice poznamo podobno kot za sosednje vasi Knežak, Bač, Zagorje, idr. tudi nekatere skoraj 500 let stare podatke, po katerih lahko zanesljivo sklepamo, da

gre za staro slovensko naselje na skrajnem severo-vzhodnem robu Zgornje-pivške planote.

Koričani med italijansko okupacijo in aprilsko vojno

Ko primorski ljudje zapisujejo ali v pripovedovanju obujajo spomine na italijansko okupacijo in začetke NOB, skoraj nikoli ne pozabijo poudariti, da so tedaj težko živeli. Fašistični režim jih je oropal narodnostnih pravic in jih socialno izkoriščal. Težko je bilo najti zaposlitev, kmetje so komaj prodajali svoje borne pridelke po izredno nizkih cenah. Večini prebivalcev je primanjlovala živila, težko je bilo z obleko, obutvijo in drugimi potrebščinami. Otroci so marsikje stradali, mnogi ljudje so živeli na robu bede. In prav iz teh, torej iz socialnih razmer, so izhajale temeljne vzpodbude za razmišljanje o neodoljivi potrebi po spremembi družbenega reda. In ti razlogi so jih vzpodbujali k vključevanju v boj za realizacijo takih hotelj, kajti slabše kot je bilo, skorajda ni moglo biti. Na Pivki socialni problemi sicer niso bili v večini vseh ravno tako

zaostreni kot npr. v Brkinih ali v Slovenski Istri, ker so jih blažili delo in dohodek iz gozdov pa tudi bližina meje in tihotapstvo. Zato pa so ljudje toliko bolj prizadevali narodnostno zatiranje in vojaške uslužnosti. Nekateri so bežali tudi čez mejo v Jugoslavijo, ker pa so kmalu uvideli, da tam ni veliko bolje, so se vračali. Italijanske oblasti so jih za zglede drugim zapirale in ostro kaznovale. Tako je npr. Jože Knafelc, rojen 1913. leta, 1935. leta raje pobegnil v Jugoslavijo, kot bi šel služiti italijansko vojsko v Abesinijo. Ko se je vrnil maja 1937, so ga obsodili na 13 mesecev vojaškega zapora v Gaeti, kjer je bil tedaj zaprt tudi poznejši brkinski narodni heroj Karlo Maslo. Ljudje se niso niti hoteli niti mogli prostovoljno podrežati fašistični oblasti in njenim težnjam, ker so te negirale obstoj Slovencev. Zato in zavoljo bližine meje z Jugoslavijo je bilo zlasti na območju med Postojno in Ilirsko Bistrico vedno polno italijanskega vojaštva iz 25. in 26. sektorja mejnih enot (GAF), rednih vojaških enot 5. in 11. armadnega korpusa italijanske kraljeve vojske policije, orožnikov, fašistične in gozdne milice, financerske straže. Pripadniki teh enot so se vsiljivo vmešavali tudi v čisto nedolžne vask, družinske in osebne zadeve. Posebno so se, kot v svojih spominih piše upokojeni gozdar Ivan Sedmak, problemi zaostri po začetku druge svetovne vojne 1939, ko je prišlo tudi do hude zaostritve odnosov med fašistično Italijo in Jugoslavijo.

In res, v začetku aprila 1941 se je začela tako imenovana aprilsko vojna med nacistično Nemčijo, fašistično Italijo in Jugoslavijo. Prebivalci Pivke so bili po odločitvi fašistične vlade, ker so živeli v bližini meje, določeni za izselitev. Ivan Sedmak se spominja: »Prvega in 2. aprila 1941 so italijanske vojaške oblasti najprej izselile nas gozdarje in gozdne delavce z območja snežniških gozdov z družinami v Modeno v Italijo. Morali smo oditi le s tistim, kar smo lahko zložili v kovčke in nahrbtnike. Vse drugo, sicer bomo premoženje pa prepustiti nemili vojni usodi...«

V naslednjih dneh – nekako do 10. aprila so izselili tudi prebivalce obmejnih pivških vasi, med temi tudi Koričane.

V tistih dneh, vendar pred odhodom ljudi v begunstvo, je prišel, da bi vzpodbudil bojevitost svojih fašistov in kraljevih vojakov, ki še niso bili pozabili porazov ob Soči v prvi svetovni vojni, fašistični diktator Benito Mussolini in priredil za vojsko in prebivalce zborovanje na Poljani med Knežakom in Koritnicami na kraju, imenovanem »Na gmajni«. In da bi bil učinek diktatorjeve vojnohujskega govora večji, so ob zborovanju razvrstili kalih 50 daljnostrelnih topov velikega kalibra, katerih cevi so obrnili proti jugoslovanski meji.

Se nadaljuje

Šesti tradicionalni pohod po poteh Dolomitskega odreda

»Mi korakamo svobodno...«

Leto dni je minilo, odkar so si viški in šišenski pionirji in mladinci rekli na svidenje, ko so se po tradicionalnem pohodu poslovili sredi Dolomitov. Petindvajsetega maja letos se je na dvorišču pred osnovno šolo Janeza Kalana na Katarini ponudila podobna slika množice mladih ljudi, ki so prišli sem iz trinajstih osnovnih šol Šiške in Viča, da skupaj s predstavniki borčevskih organizacij Vrhovcev, Podutika, Medvod, Katarine, Sore, Dobrove, Preske in Pirnič ter z delegacijami Dolomitskega odreda, partizanskih kurirjev in jurišnega bataljona 31. divizije NOV stopijo na pot čez grebene in skozi grabne, na pot, po kateri so med narodnoosvobodilnim bojem tolikokrat šli borci Dolomitskega odreda. »Le da je bilo takrat drugače,« pravijo dekleta iz celodnevne osnovne šole Tine Rožanc in Pirnič. »Mi korakamo svobodno, z zastavami in prapori, naši borci pa so k sebi stiskali puške, saj je sovražnik prežal nanje na vsakem koraku. To, da hodimo po njihovih poteh, pomeni tudi hojo za idejami, za katere so se bojevali. Nam se ni treba bojevati. Imamo svobodo in pravzaprav ničesar ne pogrešamo v svoji mladosti. Zato pa se hočemo bojevati na drugačen način, z učenjem in delom, s svojimi poklici, za katere s bomo usposobili.« Tatjana zanima kemija, Milena bo vzgojiteljica, Ingrid prav tako, Andrej privlači elektronika. Vsak kamenček gradi mozaik, tale dekleta pa bodo skupaj z milijoni vseh ostalih mladih Jugoslovancev gradila našo družbo. Besede, podprte s Titovim imenom, so dobile značaj neomajnosti, kakor zaprisega: »Tito je bil hraber. Nobene naloge se ni ustrašil in tudi mi se ne bomo!«

Geslo: Tudi po Titu-Tito, ki so ga naglasili ob zaključni slovesnosti dneva mladosti v Beogradu, je postalo tudi vodilo mladih pohodnikov po poteh Dolomitskega odreda, ki so s pohodom počastili letošnje jubileje, 40-letnico ustanovitve OF, vstaje slovenskega in ostalih jugoslovanskih narodov in narodnosti, dan mladosti in obenem še praznik krajevnih skupnosti Trnovec-Topol.

Želimo, da bi mladi čim bolj neposredno spoznavali zgodovino narodnoosvobodilnega boja, tukajšnje kraje

in ljudi,« so poudarili organizatorji pohoda; osnovna šola Janeza Kalana na Katarini, turistično društvo Katarina in osnovna organizacija ZSMS v krajevni skupnosti. Letos so mladi za razliko od prejšnjih let obiskali še nekatere spominske objekte, v katerih je delovalo osrednje vodstvo slovenskega naroda, kot sta na primer spominska hiša v Osredku, kjer je deloval izvršni odbor OF, in do-

NOB. »Poslušamo v šoli, pripovedujejo nam doma. Tudi naš pohod spada med tradicije. Iz leta v leto se bo ponavljal. Hočemo ohraniti spomin na junaške dni naše zgodovine za prihodnje rodove, da bo zanje naša revolucija prav tako mogočna, kakor je za nas, ki jo spoznavamo neposredno iz ust borcev.«

Gavgarjeva domačija v Zerovnikovem grabnu je spre-

Dekleta iz COŠ Tine Rožanc iz Pirnič: »Tito je bil hraber. Nobene naloge se ni ustrašil in tudi mi se ne bomo!«

mačija pri Gavgarju v Zerovnikovem grabnu, kjer je od jeseni 1942 do pomladi 1943 deloval centralni komite KPS, osvežili so si spomin na znano Dolomitsko izjavo, ki je bila tu napisana in je utrdila moč Osvobodilne fronte. Pionirji in mladinci vedo, da so danes oni delček »fronte«, ki hoče biti prav takšna, kakršna je med vojno peljala ljudi svobodi naproti.

Kolona je hitela naprej, od pomnika do pomnika in v znak zvestobe so za njo ob spomenikih ostajali venci. Obšla je spomenik padlim borcem na Katarini, spominsko obeležje poslednjega boja 1. bataljona Dolomitskega odreda v Belški grapi in se poklonila spomenu narodne herojinje Lizike Jančar-Majde na Lenartovi domačiji na Belem, ki je tu pod streljo sovražnika padla junaške smrti.

Veliko že vemo o partizanih v naših krajih,« pravijo Viktor Pustovar, tajnik pionirske organizacije osnovne šole Janeza Kalana, bivša predsednica pionirske organizacije Polona Zlakar iz osmega razreda in predsednik mladinske organizacije Andrej Osredkar, ko jih sprašujemo o tradicijah

jela pohodnike. Spregovoril je eden od ustanoviteljev OF in član predsedstva republiške konference SZDL Tone Fajfar, mladi pa so k slovesnemu zaključku pohoda dali svoj prispevek v kulturnem nastopu.

Nemogoče je v dnevu mladosti stopiti mimo mladih, ne da bi jih vprašali, kako doživljajo to svojo mladost, in preden so se razšli, so nam še povedali: »Že včeraj smo izobesili zastave, da bi današnji dan, naš dan, dočakali praznično odet.« Utrne se misel na Tita. Umrl je, pa vendar še živi, živi v naši svobodi. Kdo ve, koliko podob njegovih prijateljskih nasmeškov, koliko njegovih preprostih in toplih besed v tem hipu preleti skozi mlade glave. »Dobro se imamo v tej naši svobodi. Življenje od nas ni še zahtevalo velikih preizkušenj, in če bi jih, jim bomo kos, saj naše korenine rastejo od tam, kjer so se naši očetje in dedje odločno postavili za pravice svoje domovine.«

Veliko želja imajo ti mladi, vsak svoj življenjski načrt, pa vendar se vse te želje združijo v eni sami drobni želji: »... da ne bi bilo vojn po svetu!«

Ziva Drole

Zdravko Vidrih, eden od organizatorjev pohoda: »Danes stopamo svobodno po poteh Dolomitskega odreda.«

Zaključna prireditev dneva mladosti na stadionu JLA v Beogradu

Mladostna ustvarjalnost, delo in hotenja

Nebo nad Beogradom je razsvetljeval ognjemet. V njem je dan mladosti izžarel z veličastno sklepno prireditvijo na stadionu JLA, z odločnim dokazom, da za Jugoslavijo, njene narode, njeno mladino in sploh za vse zavedne državljane ostaja tudi po Titu Tito. Slavja so se poleg 8000 nastopajočih mladincev in drugih prisotnih udeležili najvišji jugoslovanski družbenopolitični delavci s predsednikom predsedstva SFRJ Sergejem Kraigherjem na čelu, ki je mladim čestital ob prazniku.

Slavnostno okrašen stadion v objemu zastav sprejema nastopajoče. Osem velikih cvetnih listov v obliki žarkov spominja na obrise Jugoslavije, izraža trdno vez bratstva in enotnosti vseh naših narodov in narodnosti. Velik portret tovariša Tita pod njimi naglašja, da je on še vedno tu, da so tu

njegova načela, ki so načela vsakega Jugoslavana, da je tu njegova moč, ki preveva mlade, da bodo lahko svoja spoznanja o socialistični samoupravi Jugoslaviji prelili v dejanja.

Zelena preproga na prizorišču. Na njej se vijejo mlada telesa, da v različnih likih izrazijo to, kar čutijo v sebi. Fantje in dekleta v rdečih, modrih in belih oblekah. Pesmi se prepletajo s plesi. Obujajo spomin na vsa ta leta, ko smo pod Titovim vodstvom gradili naš socializem, našo samoupravo, svobodno in neuvrščeno domovino. Današnja stvarnost usmerjajo v podobe prihodnosti. Bratstvo in enotnost, rojena pred štiridesetimi leti v revoluciji, zažarita med plesalci v pisanih narodnih nošah. Brez kozaračkoga kola ne gre tudi ta slovensnost mimo. In ko se z vzhodne tribune dvignejo pod

nebo baloni z imeni mest, kjer so potekale konference neuvrščeni, mlada bitja na prizorišču upodobijo goloba-simbol miru. Glasovi malčkov se zlijejo v eno pesem: Druže Tito, mi ti se kunemo, v jezikih vseh narodov in narodnosti. Nastopijo še pripadniki JLA, da prikažejo svojo pripravljenost braniti domovino vedno in povsod. Zadnji lik, ki ga predstavijo vsi udeleženci, je kupola, obdana z rdečo zastavo in osmimi krogi, ki predstavljajo šest republik in avtonomni pokrajini. Iz nje se izvije štafeta mladosti Mladi strojni ključavničar iz Beočina Ivan Ižak je njen zadnji nosilec do osrednje lože, kjer jo prevzame predsednik ZSMJ Miško Vuković. Pozdrav. Govor. In spet: Druže Tito, mi ti se kunemo, iz tisoč grl vseh prisotnih kot izraz trajne privrženosti delu tovariša Tita.

Prvi je izvedel za obisk tovariša Tita v Polhovem Gradcu

TITO! Ime, ki so ga mnogi izgovarjali in ga že med vojno imeli radi. Pa so vendar največkrat poznali le ime, osebe s tem nazivom pa še nikdar niso videli. Če so mogoče dobili fotografijo tovariša Tita, so jo hranili kot svoje življenje. Po vojni pa je vsak vedel, kdo je Tito. Veselili so se z njim, da žive v svobodi, v demokratični federativni republiki Jugoslaviji, v državi, ki so jo v štiriletni krvavi vojni ustvarjali borci pod njegovim vodstvom.

Se bolj veseli pa so ljudje v krajih, ki so imeli to srečo, da jih je obiskal tovariš Tito. Tudi v Polhov Gradec je prišel. Z njim sta bila še Ivan Maček-Matija in Edvard Kardelj, ki je takrat praznoval 50. rojstni dan. Tega obiska se spominja tudi Setnikar, takratni matičar v Polhovem Gradcu.

»Najprej je zjutraj 4. februarja 1960 v pisarni krajevnega urada zazvonil telefon,« pripoveduje. »Obveščeni smo bili, da prihaja na obisk tovariš Tito, da obisk ni uraden, ker je le na oddihu, vendar se je treba pripraviti, da bo krajane sprejel na kratek pogovor. Časa je bilo malo. Hitro smo se dogovorili s predstavniki krajevnih organizacij in osnovne šole, kdo bo v delegaciji, ki bo pozdravila tova-

Tovariš Tito se podpisuje v šolsko kroniko, ko je bil 4. februarja 1960 v Polhovem Gradcu

riša Tita. Največ težav smo si delali z vprašanjem, kakšno spominsko darilce naj bi mu poklonili. Na majhen pladenj z belim prtičkom smo položili razglednice in prospekt kraja, nekaj blagajk ter turistično značko. S skromnim darilcem in veliko zadrego smo odšli v turistični dom. Po kosilu smo se pred domom srečali s Titom. Pozdravili smo ga in mu povedali, da so dom zgradili s prostovoljnimi delom, mu izročili spominke in ga prosili za podpis v šolsko kroniko.

Bil je tako preprost. Pozorno je poslušal in z velikim zadovoljstvom sprejel blagajke, ki mu jih je tovarišica Zibelnikova pripela na suknjič. Pohvalil je lepoto kraja in rekel, da bo kraj še lepši, privlačnejši za turiste, če bo cesta asfaltirana. Ta je bila takrat res zelo slaba. Vsakemu članu delegacije je podal roko in gostje so se odpeljali.

Sedaj po dobrih 20 letih vedno znova in znova gledamo fotografije s tega srečanja podživljamo trenutke, ko je bil tovariš Tito v Polhovem Gradcu. Pograjci smo ponosni, da je bil tu, med nami.

Zgodovinski krožek
osn. šole Dolomitskega odreda
Polhov Gradec

Med taborniki ob dnevu mladosti

Taborniki se letos še s posebno vnemo lotevajo svojih nalog. Vse njihovo početje ima prizvok prazničnega razpoloženja in ponosa, saj praznujejo svojo 30. letnico v Titovi Jugoslaviji.

Ze vrsto let organizirajo ob dnevu mladosti dve prireditvi: Slovenski taborniško-partizanski mnogoboj in Taborniki zbor – naš pozdrav Titu.

Slovenski taborniško-partizanski mnogoboj je v bistvu tridnevno orientacijsko tekmovanje, popestrjeno z nalogami, ki jih posamezne patrolje opravijo na partizanskih bazah kot na primer bivakiranje, kuhanje, prehod čez minsko polje, streljanje, signalizacija itd. Letošnjega mnogoboja od 22. do 24. maja v Slovenj Gradcu se je udeležilo 85 petčlanskih ekip. Tekmovanje se je odvijalo pod pokroviteljstvom medobčinskega sveta ZKS za Koroško. Organizator mnogoboja je komisija za TT pri predsedstvu RK ZTS, medtem ko je domačin akcije Zveza tabornikov občine Slovenj Gradec.

Taborniki zbor – naš pozdrav Titu je akcija, ki se odvija vsako leto na predvečer dneva mladosti po vsej Jugoslaviji. V njej sodeluje več kot trideset tisoč tabornikov, ki na ta način izkazujejo svojo pripadnost in pripravljenost izvajati naloge s področja ljudske obrambe in družbene samozaščite.

RK Zveze tabornikov Slovenije

Svoboda je naša in naša ostane

Svoboda, mir, enakopravnost... kako je to lepo, kako je lepa ta naša dežela, naša domovina, naša zemlja, naša svoboda.

Očetje so nam jo priborili. Bili so pogumni borci. Krenili so nad sovražnike in zmagali. Tudi žrtve so bile, preveč jih je bilo. Mi danes živimo v svobodi, za katero so oni padli. In če nas poskusi kdaj sovražnik presenetiti, naj ve, da se mu ne bo posrečilo. Mi smo pripravljeni braniti domovino, kakor so jo branili pred štiridesetimi leti. Vemo, da zmagamo, da prežemo sovraga. Naj le pride! Pokažemo mu, kdo je Jugoslovani! Mi smo svobodni in hočemo takšni ostati!

S Titom smo izgubili velikega borca za mir, človeka, ki smo ga ljubili in ga ljubimo tudi še danes. On pa je imel rad mladino. Pokazal nam je svobodo in kako si jo priborimo. Tito, nisi umrl! Med nami si. Povsod nas spremljajo tvoje ideje. Sovražniku pa že vnaprej povemo, da ne bo na našo zemljo prišel prelivat krvi! Naj ostane na svoji zemlji in uživa svobodo.

METKA LIPOVŽ, 7. a
OŠ Kerenčičevih
Pesnica

Srečanja pevskih zborov

Zveza kulturnih organizacij občine Bežigrad je sredi maja pomagala organizirati kar dvoje srečanj: mladinskih in otroških pevskih zborov šolskih kulturnih društev iz bežigradske občine. Z zlitimi glasovi v celi vrsti pesmi so mladi počastili 40-letnico vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Temeljni kamen Doma slovenskih pionirjev

Pred Zvezo prijateljev mladine Slovenije je cela vrsta akcij, za katerimi se skrivajo naporji več kot 220.000 pionirjev, številnih prostovoljnih družbenih delavcev in mentorjev mladih. Vse te akcije združujejo najmlajše rodove, krepijo tovarštvo in prijateljstvo med vrstniki naše samoupravne skupnosti, hkrati pa so nit povezave s starejšimi generacijami. Pogosto omenjamo najmlajše na robu vseh dogajanj. To ni prav, saj tudi najmlajši spodobno in morda najbolj množično obeležujejo zgodovinske obletnice.

Med temi akcijami je tudi izgradnja Doma slovenskih pionirjev v Dolenjskih Toplicah iz pionirskega samoprispevka vseh slovenskih otrok. Več kot petnajst let so slovenski pionirji čakali na začetek gradnje svojega doma, takega, kakršnih je v Jugoslaviji več kot 30. V soboto, 23. maja, pa je tovariš Franc Leskošek-Luka postavil temeljni kamen doma. Večji del prve faze bo zgrajen s prostovoljnim delom pionirjev, mladine, pripadnikov JLA in krajanov Dolenjskih Toplic.

Ob tej priložnosti se je v Dolenjskih Toplicah zbralo več kot tisoč pionirjev iz Slovenije, ki so skupaj z odraslimi tako najbolj delovno proslavili dan mladosti in obenem še praznik KS Dolenjske Toplice.

Zveza prijateljev mladine
Slovenije

»Z nami še ni konec revolucije, še manj zgodovine!«

Zgodovinar, človek s praznim žepom

Delo Ivana Jana Kokrški odred, tri zajetne knjige, ki jih je izdala Knjižnica NOV in POS, pomeni pomemben prispevek k preučevanju zgodovine gorenjskega partizanstva, saj na originalen način osvetljuje nekatere, doslej neznane ali pa ne dovolj temeljito obdelane komponente upora v tem delu Slovenije. Ivana Jana ni potrebno podrobneje predstavljati: s svojim temeljitim in skoraj četrt stoletja trajajočim publicističnim, deloma tudi literarnim ustvarjanjem, si je pridobil pomembno mesto v vrsti književnikov, ki se ukvarjajo s proučevanjem polpretekle zgodovine.

Kokrški odred brez dvoma predstavlja enega vaših temeljnih del, pa bo zato pogovor skušal zajeti vsa tista vprašanja, ki se navezujejo na pisanje.

»Začetek Kokrškega odreda sega dobrih deset let nazaj. S prvim rokopisom nismo bili zadovoljni niti recenzorji niti borci, še manj jaz sam. Delo sem trikrat predelal, šele četrta verzija, ki se je razrasla na tri knjige, je bila končno sprejeta. V tem času pa se je nabralo še toliko gradiva, da bi ji lahko dodal še četrti del, vendar je za bralca – tudi zaradi cene – taka kar preobsežna.«

Pri vsakem podobnem podvigu brez pomoči borcev enote, ki jo pisec opisuje, ne gre?

»Vsekakor brez pomoči in sodelovanja ne gre. Zlasti zaradi pomanjkanja nekaterih dokumentov. A pokazalo se je, da velik del borcev ne pozna principov zgodovinskega pisanja. Zaradi tega je prihajalo do težav. Vse, kar kdo pove ali napiše, pač ni uporabno. Problematično je bilo na primer, vztrajanje posameznikov pri nekaterih dejstvih, vendar stvari niti dva nista opisala enako.«

Najbrž to niso bile edine težave.

»Nasploh gre za pomanjkanje gradiva. Predvsem za prva leta. Skoraj ves vodilni kader na Gorenjskem iz teh prvih let NOB je padel. Vprašati sem se torej moral, zakaj je bilo tako, ter dokumentirano analizirati nastali položaj. Šlo je pač zato, ali bo gorenjsko partizanstvo ostalo ali ne. S tem se ukvarjam zlasti v prvi knjigi. Oborožena vstaja 1941 je bila začeta predvsem na Gorenjskem, pred tem pa ni bilo zadosti upoštevane silovita nemška moč. Računali so na močan proletarijat in prav takšno partijsko organizacijo, na ustrezno gorat in gozdnat teren, a se je kaj kmalu pokazalo, da je sovražnik to zelo močan, da torej ni tako, kot je predvidevalo vodstvo osvobodilnega boja v svojih

analizah. Tudi ni bilo zadosti upoštevano, kako na goste so bile posejane gorenjske komunikacije, ki so bile vse skozi v prid motoriziranemu okupatorju. V nekaj urah je bilo mogoče obkoliti vsak kompleks in ga tudi prečesati, kar so Nemci tudi počeli. Nekoliko vstran porinjeno je bilo tudi dejstvo, da so Nemci smatrali Gorenjsko kot sestavni del rajha, v rajhu pa niso hoteli in mogli dovoliti razraščanje upora. Gorenjska je bila namreč vezni člen med Nemčijo, Avstrijo, Balkanom in Sredozemljem poleg tega pa še gospodarsko razvita z deset tisoč moškimi, sposobnimi za vojsko, to pa so bile okoliščine, ki so povzročile drugačen razplet dogodkov, kot ga je – seveda z najboljšimi željami – predvidelo vodstvo odpora.«

Pri pisanju ste se brez dvoma soočili tudi s povezovanjem – in nepovezovanjem – subjektivnih sil:

»Imamo domičilni odbor tako kot drugod, ki je pomagal po svojih močeh, prav tako občinski odbor ZZB Tržič, ki je prvi (1967) dal domičilni odboru (Kranj ga je dal šele pred tremi leti), ki je bil tudi osnovni pobudnik za pisanje kronike. Pozneje je ta povezava zaradi posameznikov malo zaškripala, vendar smo prebrodili tudi to. Ljudje so zaradi dolgotrajnega pisanja postajali z menoj vred tudi nestrpni. Grenkeje so izkušnje po izidu knjige. Nekateri odgovorni so po izidu, namesto da bi bili zadovoljni, da je enota vendarle dobila svojo kroniko, premalo ali nič storili za njeno širjenje. Poleg tega je ta monografija, doslej najboljše na tem območju, izšla tudi v zelo neugodnem času. Manj skromni, zato pa glasnejši, na žalost v knjigah vse preveč iščejo nasvete, zaradi drevja ne vidijo gozda, skromnejši, tisti ki so bili vedno požrtvovalni, pa so hvaležni, da so knjige izšle. Take, z napakami vred.«

Kokrški odred je plod dolgoletnega utrujajočega dela. Novi avtorji tovrstnih publikacij se pritožujejo, da njihovo delo v primerjavi z

drugimi deli ni pravilno ovrednoteno, ni dovolj cenjeno, še manj stimulirano?

»Če bi pisal za denar, ne bi napisal niti črke. To mora biti v človeku. Tako slabo plačanega delavca, kot je zgodovinar, verjetno v Jugoslaviji ni. Je pa še nekaj drugega: kriteriji pri izdajanju zgodovinskih, na znanstvenih načelih pisanih del, so neverjetno neenotni glede na različne založbe. V Knjižnici NOV in POS so ti kriteriji zelo zaostreni, z besedili se pred izidom ukvarja cela vrsta priznanih strokovnjakov, zato je tudi kvaliteta ustreznejša. Nekatere založbe pa z lahkoto spustijo v tisk knjige, ki ne ustrezajo sodobnim zahtevam zgodovinskega pisanja – ali pa so zmes enega ali drugega – in naposled, založb, ki se ukvarjajo s to dejavnostjo, je preveč. Razdrobljenost je očitna.«

Kakšno mesto si je tovrstna literatura pridobila v zavesti slovenskega bralca? Ne bo odveč, če omenim, da ponatisi prav pri teh zvrsteh niso redki.

»Pot do človeka je naporena in dolga, sredstva javnega obveščanja – nekatera – pa se ne potrudijo dosti, da bi jo skrajšala. Tudi kritika se dostikrat obnaša mačehovsko. Sicer pa, v teh delih je največ resnice, zato nas rada bere tudi mladina. To je nasprotje brezoblični abstraktni umetnosti. Če lahko povem svoj primer: Družboška bitka je bila doslej štirikrat natisnjena. Ta literatura je iskana in pričakovana pri vseh slojih in pri vseh generacijah. Lahko pa zatrdim, da velik del naših ljudi sploh še ne pozna bistva in celote narodnoosvobodilnega boja, dasiravno mislijo nasprotno. In potem to nesrečno govorjenje o velikem tekstu! Celotno vrsto velikih tekstov že imamo. Mislim, pa, da v umetniškem

smislu najboljših del na temo narodnoosvobodilnega boja še ni. Zaradi tega si pač ni treba beliti glave. Z nami še ni konec ne revolucije niti zgodovine, še manj pisanja.«

Rad bi se povrnil na težave pisanja. Omenili ste, da so ljudje občutljivi?

»V kroniki Kokrškega odreda ocenjujem vsak večji dogodek. Iz tega se da marsikaj naučiti. Pri tem pa seveda naletiš na občutljive sorce, ki bi radi o sebi in o svojem prispevku samo najlepše. To pa ni res. Veliko je bilo težav, veliko napak, kar je sedeva logično. Svetništva na svetu pač ni. Veliko naših ljudi misli, da bomo zmanjševali vlogo narodnoosvobodilnega boja, če bomo pisali tudi o slabostih in napakah. Resnica je prav nasprotna: Več bomo pisali o tem, bolj bo jasno, kako težek boj je bil narodnoosvobodilni boj.«

Nekje ste rekli, da pisate za prihodnje rodove?

»Mi odhajamo, toda najvažnejši je pouk, znanje. Če bo kdaj znova prišlo do težkih trenutkov, kar ni izključeno, se bo lahko marsikdo, ki bo te stvari bral, veliko naučil. Meni so nekateri visoki oficirji jugoslovanske ljudske armade dejali, da je naprimer takšna monografija, kot je Kokrški odred, tipičen priročnik za splošni ljudski odpor. In kar je še važnejše: vse napisano je samo po sebi dokaz, da ni tako hude situacije, iz katere ne bi svobodnomiseln narod izšel kot zmagovalci. To je bistvo prenašanja tradicij narodnoosvobodilnega boja, seveda z vsem kar je krasilo naše ljudi v času 1941–45.«

Nehote ste bili potisnjeni v divji tok dogodkov ob snemanju nadaljevanke (in filma) po vaši predlogi, Družboške bitke?

»Skoraj vsi številni znanci (in tudi manj znani), ki me srečujejo, me vlečejo za jezik in me sprašujejo, kaj je z nadaljevanke. Jaz pa ob tem postajam alergičen in nervozen, kajti odgovor mi ni znan, vem le, da bi nadaljevanke morali snemati, saj gre za eno najsvetlejših dejanj narodnoosvobodilnega boja, da denar ne bi smel biti problem, ... ne gre za denar, gre za princip. Ljudem je treba jasno povedati, kaj, kako in zakaj se je to tako grdo skladilo. Lahko rečem, da je zdaj to snemanje že nekaj časa ne le strokovno ali finančno vprašanje, temveč vseslovenski moralni problem, ki se je rodil prav za slovensko ljudstvo ob tako usodnem dogajanju. Zato družboška bitka pač ne more biti umazana! Umazane so le mahinacije in nekateri ljudje ob tem. Kaže, da so se ob tistih silah (v nekaterih kulturnih krogih), ki so sovražne prikazovanju pomembnih dejanj NOB, znašli tudi nekateri taki, ki hlepe po neupravičenem denarju (ob čemerkoli), mogoče pa tudi dejstvo, da bi to želeli snemati še drugi režiserji ali ekipe, kar pa je prihajalo na dan na različne načine. Na drugi strani pa je bilo premalo odločnosti odločujočih, da projekt pripelejo do uspešnega konca. Zato: kar je za organe, ki preganjajo kriminal, naj dobe v roke oni, delo naj gre naprej.

Ljudi pa je treba ob vsem tem čimprej natančneje obvestiti. Vsakemu tudi povem, naj ta vprašanja in zahteve pošiljajo tja, kjer bi kaj zaleglo: RK SZDL, republiški odbor ZZB NOV, televizijski odbor ZZB NOV, televiziji ali podobnim, ne pa da moram na ta vprašanja odgovarjati jaz.«

Slovenski bralec vas ima v spominu kot pisca leposlovnih del?

»Zgodovinarje me je potisnilo v nekakšno divjo reko in zdaj moram plavati, pavati v nedogled. Ob zbiranju in izkušnjah, ki sem si jih nabral, sem prišel tudi do strahot, ki jih v zgodovinarstvu ne morem uporabiti, ker so za preživele prehude. Edina pot je torej čista literarna obdelava, kjer ni pravih imen ki jih zgodovinarje zahteva. Marsikdo še živi, poleg tega pa otroci naposled niso krivi za grehe staršev. Grenka spoznanja, izvirajoča iz znanstvenega dela, bom skušal preliti tudi v literaturo.

Človek pri takšnem delu doživi tudi to, da ga ljudje na cesti ne pozdravljajo ... Redki so, ki znajo resnico pogumno prenašati!«

Govorili ste o načrtih, nameravate pisati delo o Gorenjskem odredu, kmalu boste izdali dopolnjeno Družboško bitko, pravzaprav Cankarjev bataljon, radi bi pisali radijske igre, Vročica zbirka novel pa je že skoraj nared in bo izšla letos.

»Drži, toda v tem trenutku bi rad povedal nekaj drugega. Štirideset let vstaje proslavljamo. Cel kup ljudi na Gorenjskem je bilo, ki so med prvimi odšli v gozdove, pa o njih kaj malo vemo. Dolžni smo tem junakom, da jim postavimo različne spomenike, da jih ne pozabimo, da poimenujemo po njih ustanove, ulice ... Kdo bi mogel pozabiti junake, kot so bili ob drugih bolj znanih Stane Zagar mlajši, Anton Stefe-Kostja, tudi Stražišarji, pa Jože Fink, Franc Biček (ki še živi), brata Janko in Stanko Mlakarjeva, Ivan Županec, Ančka Kokalj, Janez Perko, Boris Ručigaj, devetnajstletni fant, okrožni sekretar Skoja za kranjsko okrožje, vsi do zadnjega vlakna svojega bistra predani stvari, in še cela vrsta drugih, ki so padli že 1941 in 1942. leta ter nam zagotovili narodni uspeh. To je dolg, del dolga. Nekaj o teh bom še pisal, nekaj bo pač treba narediti. Še en primer: dvajseti december 1941 v Rovtu, ko so partizani dosegli takšen uspeh – življenje je izgubilo 45 policistov, da je grmel in živce zgubljal sam Berlin. Danes je v Rovtu le skromno obeležje, betoniran stebriček.«

Mladostno razpoloženi Ivan Jan je svojih 60 let do bro vnovčil. Pot od kovača do književnika ni bila postlana z rožami, vendar mu za dan mladosti ni bilo treba zardevati: borec skuša ohraniti revolucijo in jo shraniti v veliko zakladnico pričevanj o živosti nekega naroda, da bi v narodu živela naprej.

Za dan mladosti je Ivan Jan, pisec Kokrškega odreda, praznoval šestdesetletnico.

Milenko Strašek

